ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR.

Yıl : 56 **Ocak 1965** **Sayı : 1**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İncclemeler

Sanatkâr Hükümlülere tahliyelerinde iş bulunması hakkında tamim 3

Kaza çevrelerini terk etmelerini gerektiren kayıt bulunmayan raporlarla görev mahallinden izinsiz olarak uzaklaşılmaması hakkında tamim. 5

İncelemeler

Ali Himmet BERKİ : Tesisin (Vakfın) mahiyyet, şekil ve hükümleri 7

Veli İNANÇ : İngiltere'de Çocuk Mahkemeleri 23

Feyzullah USLU : Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun İş Kanununun 40/B maddesine ilişkin görüşünün eleştirilmesi 39

Dr. Safa REİSOĞLU : İade Halinde Hüsnüniyetli ve Suiniyetli zilyedlerin Sorumluluğu 51

Dr. Necdet YALKUT : Türk ve Fransız Ceza Hukuku Yönünden Kasden İşlenmiş Müessir Fiil Neticesi Adam Öldürme Cürmü. 65

İçtihatlar

I — Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 70

II — Yargıtay Hukuk Kararları 80

III — Yargıtay Ceza Kararları 113

Kronik

Hukukçuları Yakından İlgilendiren İki Mühim Kitap 133

Rıdvan Bülent ERCİYEŞ : Yeni Hukuk Yayınları 135

ADALET DERGİSİNE GÖNDERİLECEK YAZILAR

Adalet Dergisinde yayınlanan telif veya tercüme yazıların bir sayfasına 15 lira ödenir.

Sayın yazar ve mütercimlerin Adalet Dergisinde yayınlanmasını istedikleri yazılarını bir mektupla Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne göndermeleri gerekir.

Gönderilecek yazıların kâğıdın bir yüzüne makine ile seyrek satırlarla, yeni terimlerle yazılması ve yazının baş tarafında bir plân ile umumî bibliyografya notlarının bulunması lâzımdır.

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmıyacağı sahiplerine bildirilmez ve yazılar geri verilmez.

Yazılarda belirtilen düşünceler yazı sahiplerine aittir.

ABONE VE SATINALMA

Adalet Dergisinin bir sayısı 2,50 lira, yıllık abonesi 30 liradır.

Dergiye abone olmak ve Bakanlığımızın diğer yayınlarından satın almak isteyenler, yayın bedellerini bulundukları yer maliyesine yatırabilecekleri gibi, doğrudan doğruya Bakanlık Yayın Müdürlüğüne yatırmak veya posta ile göndermek suretiyle de temin edebilirler. Para posta ile gönderildiği takdirde, makbuz pulu için ayrıca 6 kuruş ilâvesi gerekir. İstenilen dergi ve kitaplar, posta ücreti aranmaksızın bildirilen adrese postalanır.

Satışta bulunan yayınlarımız derginin arka kapak içyüzünde fiyatlariyle gösterilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevlerinde de Bakanlığımız yayınları satışa arzedilmiştir.

1 2 OCAK 1965

Devlet Nüshası

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞI TARAFINDAN AYDA BİR YAYINLANIR.

Yıl : 56 **Ocak 1965** **Sayı : 1**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İncclemeler

Sanatkâr Hükümlülere tahliyelerinde iş bulunması hakkında tamim 3

Kaza çevrelerini terk etmelerini gerektiren kayıt bulunmayan raporlarla görev mahallinden izinsiz olarak uzaklaşılmaması hakkında tamim. 5

İncelemeler

Ali Himmet BERKİ : Tesisin (Vakfın) mahiyyet, şekil ve hükümleri 7

Veli İNANÇ : İngiltere'de Çocuk Mahkemeleri 23

Feyzullah USLU : Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun İş Kanununun 40/B maddesine ilişkin görüşünün eleştirilmesi 39

Dr. Safa REİSOĞLU : İade Halinde Hüsnüniyetli ve Suiniyetli zilyedlerin Sorumluluğu 51

Dr. Necdet YALKUT : Türk ve Fransız Ceza Hukuku Yönünden Kasden İşlenmiş Müessir Fiil Neticesi Adam Öldürme Cürmü. 65

İçtihatlar

I — Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 70

II — Yargıtay Hukuk Kararları 80

III — Yargıtay Ceza Kararları 113

Kronik

Hukukçuları Yakından İlgilendiren İki Mühim Kitap 133

Rıdvan Bülent ERCİYEŞ : Yeni Hukuk Yayınları 135

1956 SA 94

T. C.
ADALET BAKANLIĞI
Zatişleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 6/72
Konu : .....

ANKARA
12/11/1964

..... **Cumhuriyet Savcılığına**

Bazı Cumhuriyet Savcı ve Yardımcıları ile, İcra Memur ve Yardımcıları ve Başkâtip ve Zabıt Kâtiplerinin işlerini tâkip etmek üzere Bakanlığa başvurduklarında, izinsiz oldukları, kaza çevrelerini terk etmelerini gerektiren bir kayıt bulunmadığı halde, aldıkları rapora müsteniden Ankara'ya geldikleri bazan da başka yerlere gittikleri sık sık görülmektedir.

Bu konuda müteaddit defalar yapılan tamimlerde ve raporların ne şekilde alınacağına dair 18/9/1952 tarihli ve 23/109 sayılı tamimin IV üncü bendinde «alınan raporda mutlaka bulunduğu yer dışında tedavisine veya istirahatine lüzum gösterilmedikçe» memuriyet mahallinin terk edilmiyeceği açıklanmış olmasına rağmen, bu hususa riayet edilmemesi üzüntü ile karşılanmaktadır.

Adalet hizmeti, Adalet teşkilâtında görev alanların görevlerinden ayrılmamaları ile aksamadan ve zamanında görülebileceği cihetle, Sıhhî zaruret bulunmadığı halde rapor alınarak görevden uzak kalınması ve memuriyet mahallinin terk edilmesi vatandaşı mutazarrır etmektedir.

Bu itibarla; yukarıda açıklanan hususa riayet etmiyenler hakkında, bundan böyle kanunî gereğine tevessül olunacağının ve bunun neticesi olarak verilecek cezaların tâyin terfi ve nakil sırasında aleyhe tesir etmek üzere önemle nazara alınacağının ilgililere ve kaza çevrenize tebliğini rica ederim.

R.

Sedat Çumralı
Adalet Bakanı

TE'SİSİN (VAKFIN) MAHİYETİ ŞEKİL VE HÜKÜMLERİ

Ali Himmet BERKİ

Vakıf meseleleriyle iştigalimi bilen bazı dostlarım, bana Medenî Kanun hükümlerine göre te'sis (vakıf) mevzuunda ve te'sisin ne şekil ve surette yapılacağı hususunda bir kaç makale yazmanın faideli olacağını söylediler. Hükümler üzerinde bazı tahlil ve mutalaalarda bulunmak, hayır sever vatantdaşlarımızı vakfa teşvik ve aynı zamanda bunlara kolaylık temin edeceğinden, arzularının yerine getirilmesini muvafık buldum.

Esasatı sabıka ile, medenî kanunun kabul ettiği hükümler arasında o kadar mühim olmamakla beraber bazı farklar vardır. Bu farkları belirtmekle beraber, yapılacak bir vakfın ne zaman lüzum ifade edeceğini ve vakıf tasarrufunun tâbi olduğu şekilleri izaha çalışacağım. Çünkü, medenî kanunda tesis meseleleri münekkâh ve hatta mücmel olduğundan, herkes muamelelerini bu hükümlere tatbikta tereddüde düşerek vakıf yapmak arzularını mevkiifiile koyamazlar.

Medenî Kanun, te'sisi şöyle tarif etmiştir : «te'sis bir malın muayyen bir maksada tahsisidir». İşte medenî Kanunun vakfı tarifi evvelâ bu tarifi tahlil edelim: Mal mutlak olarak sevk edilmiş olmasına göre aynı, alacak ve menfaata şamildir. Yani, menkul ve gayri menkul tesise, mevzu olabileceği gibi alacak ve menfaat te tesis ve vakıf olunabilir (1).

Halbuki, esasatı sabıkada vakıf olunan malın, akar veya vakıf olunması mütearif menkul olması şarttır. Bu kukuka göre vakıfda te'bit yani ilanihaye devam şart olduğundan, eass olan, vakıf olunan malın akar olmasıdır. Fakat örf ve adete mebni nakit ve kitap gibi bazı menkullerin vakfı tecviz edilmiştir. Halbuki, medenî kanuna göre vakıfda te'bit şart olmayıp devamlılık kâfidir.

Binaenaleyh, «her malın muayyen bir maksada tahsisidir» diye yapılan tarifde, devamlılık kaydı melhuz ve mündemiçtir. Ve devamlı ol-

(1) Tesis ve vakıf aynı manayadır. Nitekim, medenî kanun 322 nci maddesinde bu tasarrufu vakıf kelimesi ile ifade etmiştir. Biz bu yazıda, daha çok VAKIF kelimesini kullandık.

mıyan tahsisler vakıf değildir. Meselâ bir kimse,..... lirasını kızının çehizine tahsis etse, bir malın bir maksada tahsisidir, fakat te'sis değildir.

Biraz evvel işaret ettiğimiz gibi medenî kanun hükmünce, her hangi bir aynin vakfı, sahih olduğu gibi, menfaat ve alacağın vakfı da sahihdir. Alacak vakıf olunduğu takdirde, vakfolunan alacağı, borçlu vakfın idare memurlarına «mütevellilere» tediye ve teslim ederse, vakfın hukuki mevcudiyeti maddi bir mecudiyet halini alır. Vakfolunan alacağın istifası mümkün olmazsa, kanunun sekseninci maddesi hükmü cereyan eder. Yani vakıf hükümsüz kalır.

Tarifte, bir malın bir maksada tahsisi ibaresindeki (bir) kaydı, şüyu ve şümul ifade etmek için sevk olunmuştur. Bir ve müteaddit mallar, bir ve müteaddit maksatlara tahsis olunabilir. Meselâ, bir kimse'han, apartman, dükkân gibi müteaddit mallarını, müteaddit hayır cihetlerine tahsis edebilir.

Tarifteki «tahsis» tabirinden de anlayışılacağı üzre bir veya müteaddit malların bir vakfın hükmî şahsiyetine hibe edilmesi, vakf sayılmaz. Bu o vakfa teberru olur. Ancak bir veya müteaddit malların varidatının başkası tarafından vakfolunan bir cihete meselâ, bir hastaneye tahsisi vakıfdır. Bunlar ayrı ayrı hükmî şahsiyeti haiz olduğundan vâkıflarının şart ve arzuları dairesinde idare olunur.

Vakfiyyet nasıl vücut bulur :

Vakıf, her hangi bir lisanda devamlı tahsis mazmununa delâlet eden sözlerle vücuda gelir. Ancak medenî kanun 70 inci maddesile vakıf tasarrufunu şekle tabi tutmuş ve «te'sis resmî bir senetle veyahut vasiyyet tarikile vücut bulur» demiştir. Bu halde te'sis, resmî senetle veya vasiyyet tarikile yapılırsa muteberdir. Bu şekillere riayet olunmazsa hükmü yoktur.

Resmî senet, noterlikçe re'sen tanzim olunan senettir. mündericatı hakkında vüsuk temin etmediğinden, vâkıf tarafından hariçte yazılıp imzası tasdik olunan senet, şekle uygun sayılmaz.

Kanunlarda geçen resmî senet tabirinden daima resen tanzim olunan senet anlaşılır. Noterler tarafından resen tanzim olunacak senetlerin nasıl tanzim olunacağı, noter kanununda gösterilmiştir. Bu kanunun tarifine uygun olmıyan senetler adi senet hükmündedir.

Te'sis senedinde neler gösterilmelidir :

Tanzim olunacak te'sis senedinde, vakfolunan malın ne iduyi, cinsi, nevi, vasfı ve miktarı ve gayri menkul ise mahal, mevki ve hudutları

beyan olunur. ve vakfın sureti idaresi ve idare uzuvları (mütevelliler) ve vakfın gayesi kaydolunur. Bu son hususlar, gösterilmezse, teftiş makamınca lâzım gelen karar ve tedbir ittihaz olunur.

Vasiyetnamelere gelince : bunda da vakıf olacak malın cinsi, nevi ve miktarı ve gayri menkullerin mahal ve mevki, hudutları veya sureti mutlakada vakfolunan mülk ve gaye ve idare uzuvları gösterilir. Gaye ve idare uzuvları göeterilmezse ,vasiyyetin sihhatına halel gelmez. Bu cihetler medenî kanunun hükümleri dairesinde tayin olunur.

Vasiyyet şekle bağlı bir tasarruf olduğundan, vasiyyet muteber olmak için, kanunî şekillerden birine muvafık olmak şarttır. Aksi halde vasiyyet lüzüm ifade etmez. Vasiyyetin şekilleri, medenî kanunun 478 ve müteakip maddelerinde gösterilmiştir. Yapılacak vasiyyet, butlana maruz kalmamak için mutlaka bu şekillerden birine muvafık olmalıdır.

Vasiyyet tarikile yapılan tasarruf alelâde vasiyyet midir, vakıf mıdır bazı hallerde bunu tayin, teemmüle muhtaç olur.

Meselâ, bir şahıs ... Mahalde vaki ... Hududla mahdut apartmanını her sene kendi namına fukaraya şu kadar lira tevzi olunmak üzere ... Hayır sever teşekkülüne bağışladım deyu vasiyyet etse, vakıf yapmış olmaz. Belki o teşekküle mükellefiyetli bir vasiyyette bulunmuş olur.

Keza, bir kimse ... Mahalde ... hududla mahdut inşa ettiğim öğrenci yurdunu namıma yad olunmak üzere Ünüversiteye vasiyyet ediyorum, bu yurda alınacak öğrencilerin yüzde otuzu fukara çocuğu olacak ve meccanen alınacaktır, deye vasiyyet etse, Üniversiteye mükellefiyetli bir teberru olur. fakat birinci misalde, apartımanımı varidatı fukaraya tevzi edilmek üzere vasiyyet ediyorum demiş olsa, idare uzuvları gösterilsin gösterilmesin vasiyyet tarikile fukaraya vakıf yapılmış olur.

Vasiyyetin sayılamıyacak kadar nevileri vardır. Vasiyyetnameler kullanılan tâbirlere ve maksada göre tefsir edilmek iktiza eder.

Vakıf yapmak isteyen, sağlığında hüküm ifade etmek üzere vakıf yapmak arzu ederse resmî senetle, ölümünden sonra hüküm irade etmek üzere vakf yapmak arzu ederse, vasiyyet tarikile yapar. Vasiyyet tarikile yapılan vakıfda, ölüme kadar vasiyyet hükümleri cereyan eder. Ez cümle, vasiyyetci sağlığında vasiyyetten rücu edebilir. Rücu, temamen ve kısmen sözle ve fiilî bir tasarrufla olabilir. Sözle rücu medenî kanunun 489 uncu maddesi mucibince kanunda muayyen şekillerden birile olması ve fiilen rücuda da yapılan tasarrufla vasiyyetin kabili tev-

fik olmaması lâzımdır. Meselâ, vakfolunan malı satmak fiilen rücudur. Çünkü, vakıf vasiyyeti ile, vasiyyet olunan malı ahara temlik kabili tevfik değildir. Amma, vasiyyet olunan malı ahara icar böyle değildir, fiilen vasiyyetten rücu sayılmaz.

Evvelki hukukumuzda da hüküm böyle idi, yani vasiyyet tarikile vakıf yapmak caizdi, şu farklarladırkı, bu hukuka göre yukarıda işaret ettiğimiz veçhile vasiyyet tarikile vakıf, şifahen ve tahriren yapılabilirdi. Ve vasiyyette sebatla vefat vukuunda vasiyyet lüzum ifade ederdi. Hayatta vasiyyetten rücua delâlet edecek bir sözle kavlen ve vasiyyet olunan malın ismi ve azami menafii değişecek veya mülkiyeti izale edecek bir tasarrufla rücu caizdir. Her iki hukuk arasında bu hususda mühim bir fark yoktur. yalnız şekil meselesinde ayrılmaktadırlar.

Vakfın mahkeme siciline kaydı :

Medenî kanunun 74 üncü maddesinde vakfın sicile nasıl kaydedileceğini tarif ederek diyorki: «Te'sisin mahkeme siciline kaydı te'sis senedi müeddasına ve tesisi taftiş kendisine ait olan makamın talimatına göre icra olunur.»

Vakıf hükmî bir şahsiyettir. Medenî kanunun 45 inci maddesinin sarahatı vechile cemiyet ve şirketlerle kendilerine has bir şahsiyet ve muayyen bir gayesi bulunan müesseseler sicillerine kayıtlarını icra ettirmekle şahsiyet iktisab ederler. Evvelki hukukumuzda vakfın tescili mahkemece vakfın luzumuna hükmetmekten ve medenî kanuna göre mahkemede tutulan deftere kaydeylemekten ibarettir. Bu madde mucebince vakıflar da tescil ile şahsiyet iktisap eder. Tescilden evvel idare uzuvları vakıf mallarda tasarruf edemezler. Vakıf, aslıye mahkemesindeki defteri mahsusuna tescil edildikten sonra idare uzuvları faaliyete geçer ve bunlar vakıf senedi müeddasına göre vakfı idare ve sarahat olmayan hususlarda temsil hükümleri dairesinde hareket ederler. Kanuna ve adabı umumiyeye mugayir olan vakıflar sicile geçirilmez ve geçirilsede bir hüküm ifade etmez.

Şu ciheti sarahaten arz edelimki vakıfların sicile geçirilmesi şahsiyet iktisabı içindir. Kanunun 74 üncü maddesinden de anlaşılacağı üzere vakıf resmî senede bağlanmakla ve vasiyet tariki ile yapılan vakıf ölümle vucut bulur ve böylece mevcudiyet iktisab eden vakıftan artık rucu olunamaz.

Mahkeme siciline kaydı vâkıf veya vakfın idare uzuvları gibi alâkalıların talebi ile icra olunur. Vakıf senedinde gaye, idare şekli ve idare uzuvları gösterilmiş ise sicile aynen bunlar kaydolunur. Teftiş makamının ta-

limatına ihtiyaç yoktur. Sonradan vukubulacak tebeddüller teftiş makamının talep ve işari üzerine sicilde gösterilir. Sureti idare ve idare uzuvları vakıf senedinde gösterilmemiş ise mahkeme teftiş makamından talimat ister, ancak ileride izah edileceği üzere bir nizamname ile devlet, vilâyet, belediye ve köy namına teftiş vazifesiyle mükellef olan memurlar tayin olunmamış olduğundan tatbikatta müşküllere ve ittiratsızlığa tesadüf olunması tabiidir.

Vakfın sicile kaydı için bazı mahkemelerce yapıldığı gibi dâva ikamesine luzum yoktur. Alâkalı kimselerin talebi üzerine yapılır.

Gayrimenkule müteallik vakıflarda tescili müteakip mahkemeden keyfiyet vakfolunan gayrimenkulün kaydına işlenmek üzere tapu dairelerine bildirilir. Orada icabı yapılarak vakıf namına tapu senedi verilir.

Mütemeddin milletlerin medeni kanunlarında maliklerin, mülklerinde serbestce tasarufları esası kabul edildiği gibi bizim medeni kanunumuzdada bu esas kabul edilmiş, ancak başkalarını izrara ve varislerin mahfuz hisselerini ihlale mani olmak için bazı hükümler konmuştur.

Filhakika vâkıflar mallarını, bazan alacaklıları için mahalli istifa bırakmamak veya varislerin mahfuz hisselerini ber taraf etmek maksadiyle vakıf etmeleri mümkündür. Hatta nadiren olsa da vakidir. Bunun içindeki, kanun vâzn 75 inci maddede «hibede olduğu gibi, te'sis edenin mirascılar ve alacaklıları tarafından tesise itiraz olunabilir» demiştir.

Bu madde mucebince, varis ve alacaklılar vakfa itiraz edilebilir, vakfın ister sicile kaydı yapılmış olsun ister henüz kayt edilmemiş bulunsun, varis veya dayinler tarafından yapılan itirazların usulen istimaî lâzım gelir.

Mirascıların itiraz hakları, vakıf ile miras hisselerine tecavüz halindedir. mahfuz hisselerini mevcut terekeden alan varislerle mahfuz hisse sahibi olmıyan varislerin itiraz hakları yoktur.

Medenî kanunun 507 nci maddesinin 2 nci fıkrası mucibince, müteveffanın ölümünden evvelki bir sene içinde yapılan hibeler tenkise tabidir. Ölümden evvelki bir seneden evvel yapılan ve rücu hakkı bulunmayan hibeler tenkise tabi değildir. Bu hale göre mahfuz hisse sahibi mirascılar, vakıf edenin ölümünden evvel bir sene içinde yaptığı vakfa itiraz ederek mahfuz hisselerinin ikmalini isteyebilirler. Ve birde bu maddenin 4 üncü fıkrası sarahatı veçhile mahfuz hisse kaidelerini bertaraf etmek kastiyle yapıldığı aşikâr olan açık ve gizli teberrular ten-

kise tabidir. Binaenaleyh, bu kasıtla yapılan vakıflarda dahi mahfuz hisselerine tecavüz edilen varislerin tenkis istemeye hakları vardır.

Medenî kanunda, alacaklıların tekemmül etmiş hibeye itiraz hakkı olduğuna dair bir sarahat yoktur. Yalnız, Borçlar Kanununun 245 inci maddesinin son fıkrasında «hibeyi taahhüt eden kimsenin edayi deyinden aczi tevsik veya iflası ilân olunursa hibe taahhüdü iptal olunur.» Diye bir hüküm vardır. Mesele daha sarih olarak İcra ve İflâs Kanununda yer almıştır. İcra ve İflâs Kanununun 277 nci ve müteakip maddelerine bakınız.

Yukarıda izah ettiğimiz gibi te'sis, ya doğrudan doğruya veya dolayısiyle âmme hak ve vazifesiyle alâkalı bir müessesedir. Vakıflar, âmme salâhiyeti taşımayan kimseler tarafından temsil olunacağından, bunların tasarruf ve mumaleleri, vâkıfın şartlarına ve vakıfın gayesine ve kanun hükümlerine muvafık olup olmadığını mürakabaya ihtiyaç vardır. Ve bu hak, âmme salâhiyetini taşıyanlara aittir.

Vaktiyle bu vazife kadılar (hâkimler) vasıtasiyle icra olunurdu. Sonraları vakıflar umum müdürlüğüne tevdi olunmuştur. Medenî Kanun bu vazifeyi teftiş makamına tevdi eylemiştir. Kanunun 77 nci maddesinde tasrih edildiği üzere, bu makam devlet, vilâyet, belediye ve köydür. Tesis bunlardan hangisine taalluk ediyorsa, onun teftişine tabidir. Kanun ailî ve diyani te'sisler müstesna olmak üzere, te'sisleri bu makamların murakabesine tabi tutmuş fakat, devlet, vilâyet, belediye ve köye taalluk eden te'sislerin hangi mesul şahıslar tarafından teftiş edileceğini açıklamamıştır. Medenî Kanunun neşrinden sonra, bu husus bir nizamname ile tayin olunmak iktiza ederdi, yapılmamış ve bu yüzden kanunun meriyyetinden sonra vücuda getirilen te'sisler murakabe ve teftiş olunmamakta bulunmuştur.

Devlete taalluk eden yani, devletin vazâifi cümlesinden olan bir cihete vakıfda en büyük memurun ve vilâyetin idaresinde olan bir müesseseye vakıfda valinin, belediyeye ait bir hususa vakıfda belediye reisinin ve köye ait vazaifden olan bir cihete vakıfda da köy muhtarının murakabe ve teftişi hatıra gelirsede, vakıfların teftişi ihtisas ve mütemadi sâ'yı istilzam eden işlerden olduğundan böyle bir mülâhaza doğru olamaz.

Kaldıki, her te'sis yalnız devlete veya vilayete veya belediye ve köye taalluk etmez, bunlardan bir kaçına taalluk edebilir. Meselâ; bir zat, bazı mallarını sağlık bakanlığının idaresi altında olan bir hastahane ile belediye hastahanesine veya bunlarla birlikte her hangi bir mektep ve camiin ihtiyaçlarına vakıf edebilir. Bu gibi te'sislerde teftiş vazifesi

kim tarafından yapılacaktır. Bunlardan birinin veya hepsinin müşterek salâhiyyetini kabul etmek ihtilâflara yol açar.

En doğrusu tesislerin teftişini, müstakil ve mesul resmî bir idarede toplamaktır binaenaleyh, bu vazifenin vakıflar umum müdürlüğüne tevdii isabetli olur.

Tesisin Teşkilâtı :

Vakıf hükmî şahsiyyeti, müteaddit vazifeliler tarafından idare olunur. Bunlar şöyle hulasa olunabilir :

1 — İdare uzuvları (mütevelliler),
2 — Teftiş makamı,
3 — Nazırlar.

İdare Uzuvları : Ya bizzat vâkıf veya teftiş makamı tarafından tayin olunur. Vâkıf, vâkıf senedinde, vâkfının idaresini kendisine veya itimat eylediği bir veya bir kaç şahsa şart ettiği şahısların azil ve tepdilini yedinde ve selâhiyyeti altında bulundurabilir. nitekim, islâm hukukunda da böyle idi.

Vâkıf, vâkıf senedinde idare uzuvlarını tayin etmemiş ise, yukarıda beyan ettiğimiz gibi, bunlar teftiş makamınca tayin olunur. (2)

Teftiş Makamı : Teftiş makamı, devletçe tâyin olunan makam ve mesul memurlardır (3).

Kanunun beyan eylediği makamlar hakkında mütalâamızı biraz evvel yazmıştık. Teftişe memur olanlar, vâkıf işlerinin, vâkıfın arzu ve şartları dairesinde idare olunup olunmadığını murakabe eder. Ve yolsuzluk gördüğü hallerde, idare uzuvlarına ihtarda bulunur. Ve sene besene vakfın hesabını inceler ve azli mucip hareketleri görülenleri azıl ve yerlerine vâkıfın arzusu dahilinde ve böyle bir arzusu yoksa, ehil ve münasiplerini tâyin eder. İcabında muvakkaten Kayyim de tâyin olunabilir.

---

(2) Ahkâmı, sabıkaya göre teşkilât uzuvları şöyle idi : Mütevelli, nazır ve devlet, mütevelli ve nazır ya vâkıf veya hâkim canibinden tâyin olunur. Vâkıf vakfiyyesinde bunların sureti tâyinleri hakkında bir arzuda bulunmuş ise bununla amel olunur. Tevliyet ve nazaret, vâkıfın zatine meşrut olabileceği gibi, başka herhangi ehil ve emin şahsa da şart edilmiş olabilir. Ve vâkıf bunların azil ve nasbını yedinde bulundurabilir.

Devlet, her nevi' vakfı mürakabe hakkına maliktir. Bu hakkını, hâkim veya bu işe memur edeceği zat vasıtasile kullanır.

(3) Bazı vakfiyyelerde, vâkıflar teftiş makamı tâyin etmişlersede, doğru değildir. Çünkü, teftiş makamı tâyini vâkıflara değil kanuna aittir.

olabilir. Daima görmekteyizki zaman değiştikce bir çok değişikler olmaktadır. Bu meyanda, vakıflarda da, tebeddüller vukuu tabiidir. Bu takdirde, vakfın teşkilâtında, idaresinde değişiklik yapılması icap eder ve bazan vakfın gayesi temamen veya kısmen kıymet ve makuliyyetini gaybeder. Bu hallerde vakfı olduğu gibi bırakmak ve vâkfın arzusuna, ne de meşrutunlehlerin ve ammenin menfeatine muafık düşer. binaenaleyh, tetbirler ittihazile vakfın şahsiyetini ve gayeyi idame zarureti hasıl olur.

Bu ihtimalleri nazara alan kanun, tehavvüller vukuunda ne yapılacağını 78 ve 79 uncu maddelerde göstermiştir.

78 inci madde aynen şöyledir: «icra vekilleri heyeti, teftiş makamının teklifi üzerine te'sisin, idare heyetinin tahriri mutalâasını aldıktan sonra, malların muhafaza ve gayesini idame için kati ihtiyaç bulunduğu halde teşkilâtını tebdil edebilir».

Kanun vazıı, adeti olduğu gibi her türlü ihtimallerin hükmü üzerinde durmayıp kısaca ihtiyaç hallerinde ne yapılacağını beyanla iktifa eylemiştir.

Vakıf, maksat ve gayesinde devamlılık ve ebedilik mündemiç olan bir müessesedir. Binaenaleyh, vakfı idare edenlerin mesâileri bu istikamette olmak iktiza eder.

Zamanla içtimaî, iktisadî veya daha bir çok sebeplerle vakıf, zaruret ve imkânsızlık karşısında kalabilir. Bu halde idare edenler, durumun ıslâhı ve müessesenin devamı için tedbirler alacaktır.

İnsan, evelden ileride ne gibi değişikler olacağını tahmin edemez. Vakıf yaparken o zaman ki duruma göre arzularını tesbit eder. Fakat sonradan şartlar, imkânlar değişir.

Meselâ: vâkıf, akıf ettiği malların gelirine ve işlerin vüsatine göre, müteaddit idare memurları, tahsildar, kâtip tayin ve bunlara sarf edecekleri mesaiye göre ücretler şart eder. Sonradan vakıf malların geliri azalır, masrafı karşılamayacak hale gelir. bu kabil zaruretler karşısında, müstahdem kadrolarını mümkün mertebe tahdid ederek tasarruf cihetine gidilmek iktiza eyler.

Şöyleki; vâkıf, iki kâtip tayin veya vakıf ettiği mektebin üç muallimle idaresini arzu etmiş ise, bir kâtip ve iki muallimle idare cihetine gidilerek, tasarruf olunur. Hulasa, durum neyi icab ediyorsa, öylece hareket edilir.

Teşkilâtta olduğu gibi, icapederse şartlarda da tadiller yapılır. vâkıfların, vakıfları üzerinde idarelerinin hakimiyyeti esası kabul edilin-

ce, şartlarına riayet edilmesi lazım gelirse de bu mutlak değildir. Bir takım kayıtlarla mukayyettir. Başta menfaat gelir, vakfın gaye ve menfaatine uymıyan şartlara itibar olunmaz. Yani bu kabil şartlar değiştirilir. Hatta şartların maksat ve gayeye uymadığı da baştan anlaşılırsa, teftiş makamı bu şartları değiştirebilir.

Mesela: vâkıf, bir mektep vakıf ederek muayyen bir programla idaresini şart etse, program maksat ve gayeye muafık değilse islâh olunur.

Keza: memur ve müsdahdemlere verilmesi meşrut ücretler, vakit ve hale göre bunların maişetlerini temin etmez ve bu sebebden, terki vazife edecekleri ve meşrut ücretlerle ehil ve erbabı bulunamayacağı anlaşılırsa, ücretler artırılır. Vakfın geliri müsait değilse kadrolarda tahditler yapılır.

Biraz evvel kaydettiğimiz gibi, bazı hallerde gayede de tadile ihtiyaç hasıl olur. Kanun 79 uncu maddesinde, gayede tadilâtın hangi sebeple ve ne suretle yapılacağını beyan eder. Madde aynen şöyledir: «Tesisdeki gayenin mahiyyet ve şümulü tesis ile tesis edenin arzusu arasındaki tevafuku açıktan açığa izale edecek derecede tebeddül etmiş olursa, icra vekilleri heyeti, teftiş makamının teklifi üzerine tesisin idare heyetinin mütalâasını aldıktan sonra gayesini tebdil edebilir. Tesisin gayesini tehlikeye koyan vazâif ve şeraitin ilga ve tebdili dahi aynı hükümlere tabidir».

Vâkıf vakıf yaparken, gayenin gayri mânkul ve maksadına uymayacak bir hal alması halinde ne yapılacağını, vakıf senedinde ya tayin etmiş veya etmemiştir. Tayin etmiş ise o veçhile hareket olunur. Etmemiş ise bu madde mucebince muamele olunur.

Mesela: vâkıf, içecek suyu olmiyan bir şehirde mevcut kuyuların ıslâh ve tamiri ve yneiden kuyu kazılması arzusiyle vakıf yapıpta sonradan belediyece mebzul bir şekilde, şehre içecek ve kullanacak su isâle ve şehrin su ihtiyacı temamen temin edilmiş olsa, kuyu kazmak ve mevcut kuyuları ıslâh etmek gayesi kıymetini kaybetmiş olur. Yahut vâkıf, gaz fenerleriyle bir şehrin tenviri için bir vakıf tesis edipte sonradan belediye, şehri elektrik ile tenvir etse, gaye lüzumsuz bir hal almış olur. Bu hallerde vakfın devamı matlup olduğundan gayede tâdil icrası cihetine gidilir. Birinci misalde vakfın varidatı şehre getirilen suya ve ikinci misâlde de elektrik müessesesine tahsis olunur. Ve böylece vakfın şahsiyeti devam eder.

Bundan başka, tesisin gayesini tehlikeye koyan şartlar ilga olunur.

Mesela: Vâkıf, vakfettiği hastahanede... kimselerin icrayi tababet etmesini şart ederde bunlarin tababette ihtisas ve yeteri kadar tecrübe sahipleri olmadığı anlaşılırsa, vâkfın maksadı, hastaları hüsnü suret ve hazâkatle tedavi olduğundan, bu şart ilga edilerek, bunların yerlerine ihtisas, tecrübe ve yeter malûmat sahibi zevat tayinine karar verilir.

«o»

Âilî ve diyanî te'sis

Şimdiye kadar yapılan vakıf ve tanzim olunan vakfiyeler gözden geçirilirse anlaşılır ki vakıf ya evlâd ve ıyâlin veya eyilikleri görülenlerin istikbali düşüncesiyle veya âmme hizmetleri veya diyânî bir cihetin idâmesi veya bunların bir kaçı için yapılmıştır. Bunların hepsi de insânîdir. Mucib-i ecir ve sevaptır.

Biz bu yazıda Medenî Kanun hükümlerine göre âile ve diyanet vakıfları üzerinde duracağız. Bazı hususiyetleri bakımından Kanun 80 inci maddede bu vakıflara aid hükümleri beyan etmiştir.

Bu maddenin birinci fıkrasında aynen şöyle denmiştir.

«Hukuk-ı âmme ahkâmı mahfuz kalmak üzere âile te'sisleri ve ibâdete müteallik bir hizmetin ifası için münhasıran diyânî olan te'sisler teftiş ve mürakabeye tâbi' değildir. Mezkûr te'sislerin hukuk-ı husûsiyyeye müteallik ihtilâflarının merci-i halli Mahkemedir.»

Âile te'sisleri Medenî Kanunun 322 nci maddesinin birinci fıkrasında kısaca şöyle ta'rif olunmuştur.

«Âile efradının ta'lim ve terbiyesine, techiz veya muâvenetine ve bunlara mümasil gayelere muktazi mesârifin te'diyesi için eşhas ve mîras hukukuna dair olan hükümlere tevfikan âile vakıfları te'sis olunabilir».

Bu fıkraya göre âile efradından mühtac olan ve olmıyanların ta'lim ve terbiyeleri veya bir san'at öğrenmesi veya evlenmesi ve bunlara benzer maksatlarla âile vakfı yapılabilir.

Esâsât - ı sâbıkada vakıfda te'bid şart olduğu halde Medenî Kanunun kabul eylediği esasa göre devamlılık kâfi olduğundan bu suretle te'sise cevaz verilmiştir.

Zikri geçen maddenin son fıkrasında «Bir malın veya bir hakkın devr ve ferağ edilememek üzere bir âileye tahsisine ve âile efrâdı arasında tarz-ı intikaline dair her türlü tasarruf memnu'dur. Bu tarzda tasarruf, te'sisat ihdâsı fikriyle dahi mezc olunamaz» denilmektedir. Bu memnûiyyete göre evvelki vakıf hukukumuzda olduğu gibi evlâd ve evlâd-ı evlâda veya akribâya veya hayatta eyiliği görülenlere ve bunların evlâd ve evlâd-ı evlâdına muhtelif ve müsâvî nisbetlerde faide te'mini maksadiyle yapılacak vakıf kanunen mu'teber olmıyacaktır.

Bu hüküm insan his ve temâyüllerine ve ba'zı ihtiyaçlara muvafık değildir. Bu gün mallarının vâridâtının bir kısmını ilerde sefalete düşmemeleri için evlâd ve evlâd-ı evlâdlarına ve bir kısmını umûr-ı hayriyye ve menfaat-i âmmeye vakf etmek isteyenler olduğu halde bu memnûiyyet karşısında buna imkân bulamamaktadırlar (1). Bu nev'i vakıfların niçin memnûiyyet altına alındığı anlaşılamamaktadır. Belki memnûiyyete sevk eden sebeb tevârus nizâmını ihlâl ettirmemek mülâhazasına ve bununla beraber ilerde evlâd çoğalıp yapılan vakıf bunlar için fâide te'min etmiyeceği mülâhazasına müstenittir. Ancak diğer vakıflarda da miras hukukunu ihlâl maksadı olabilir. Kanun vâzıı bu ihtimale karşı vakıflarda da mahfuz hisse esasını kabul eylemiştir. Binâen aleyh bu cihet memnûiyyete sebeb teşkil edemez. Evlâdın çoğalıp meşrut vakıf geliri bunlar için bir kıymet teşkil etmemek ihtimaline gelince böyle bir halde vakfın vâridâtı evlâda tevzi' olunmayıp fâide te'min edecek bir hâle gelinceye kadar tenmiye edilir. Binâealeyh bu mülâhaza da vârid değildir.

İlâve edelim ki âile yurdu te'sisi vakıf değildir. 336 ve müteâkib maddelerdeki hükümlerden anlaşılacağı üzere âile yurdu başka bir müessesedir.

Diyânî vakıflara gelince : bunlar gayesi sırf diyanî olan vakıflardır. Meselâ, bir Câmi' inşası ve bir Câmiin mesârifi ve imam, hatib, müezzin ve kayyim gibi dîn hademesinin infak ve iâşesi veya dîn âlimleri yetiştirmek maksadiyle bir müessese inşâsı ve talebenin mâişetlerinin te'mîni gibi gayelerle yapılan vakıflar diyânîdir. Ancak ba'zı dîn âlimlerine veya bir mezheb mensublarının menfaatine hizmet eden vakıflar diyânî sayıl-

(1) Bizce muayyen bir müesseseye te'sis de bu te'sisin vâridâtından vâkıfın evlâd ve evlâd-ı evlâdına ve her hangi bir şahıs ve evlâdına bir mikdar yardım olunması arzusu; vakıf ve vakıfla mezc değil şart kabilindendir ve mu'teberdir. Nitekim Temyiz 2 nci Hukuk Dairesi göz tabîbi Ziya beyin Üniversite vakfında vâridattan kardeş ve kardeş çocuklarına yardım edilmesi hakkındaki arzuyu şart kabilinden addetmiştir.

Bundan başka, tesisin gayesini tehlikeye koyan şartlar ilga olunur.

Mesela: Vâkıf, vakfettiği hastahanede... kimselerin icrayi tababet etmesini şart ederde bunlarin tababette ihtisas ve yeteri kadar tecrübe sahipleri olmadığı anlaşılırsa, vâkfın maksadı, hastaları hüsnü suret ve hazâkatle tedavi olduğundan, bu şart ilga edilerek, bunların yerlerine ihtisas, tecrübe ve yeter malûmat sahibi zevat tayinine karar verilir.

«o»

Âilî ve diyanî te'sis

Şimdiye kadar yapılan vakıf ve tanzim olunan vakfiyeler gözden geçirilirse anlaşılır ki vakıf ya evlâd ve ıyâlin veya eyilikleri görülenlerin istikbali düşüncesiyle veya âmme hizmetleri veya diyânî bir cihetin idâmesi veya bunların bir kaçı için yapılmıştır. Bunların hepsi de insânîdir. Mucib-i ecir ve sevaptır.

Biz bu yazıda Medenî Kanun hükümlerine göre âile ve diyanet vakıfları üzerinde duracağız. Bazı hususiyetleri bakımından Kanun 80 inci maddede bu vakıflara aid hükümleri beyan etmiştir.

Bu maddenin birinci fıkrasında aynen şöyle denmiştir.

«Hukuk-ı âmme ahkâmı mahfuz kalmak üzere âile te'sisleri ve ibâdete müteallik bir hizmetin ifası için münhasıran diyânî olan te'sisler teftiş ve mürakabeye tâbi' değildir. Mezkûr te'sislerin hukuk-ı husûsiyyeye müteallik ihtilâflarının merci-i halli Mahkemedir.»

Âile te'sisleri Medenî Kanunun 322 nci maddesinin birinci fıkrasında kısaca şöyle ta'rif olunmuştur.

«Âile efradının ta'lim ve terbiyesine, techiz veya muâvenetine ve bunlara mümasil gayelere muktazi mesârifin te'diyesi için eşhas ve mîras hukukuna dair olan hükümlere tevfikan âile vakıfları te'sis olunabilir».

Bu fıkraya göre âile efradından mühtac olan ve olmıyanların ta'lim ve terbiyeleri veya bir san'at öğrenmesi veya evlenmesi ve bunlara benzer maksatlarla âile vakfı yapılabilir.

Esâsât - ı sâbıkada vakıfda te'bid şart olduğu halde Medenî Kanunun kabul eylediği esasa göre devamlılık kâfi olduğundan bu suretle te'sise cevaz verilmiştir.

Zikri geçen maddenin son fıkrasında «Bir malın veya bir hakkın devr ve ferağ edilememek üzere bir âileye tahsisine ve âile efrâdı arasında tarz-ı intikaline dair her türlü tasarruf memnu'dur. Bu tarzda tasarruf, te'sisat ihdâsı fikriyle dahi mezc olunamaz» denilmektedir. Bu memnûiyyete göre evvelki vakıf hukukumuzda olduğu gibi evlâd ve evlâd-ı evlâda veya akribâya veya hayatta eyiliği görülenlere ve bunların evlâd ve evlâd-ı evlâdına muhtelif ve müsâvî nisbetlerde faide te'mini maksadiyle yapılacak vakıf kanunen mu'teber olmıyacaktır.

Bu hüküm insan his ve temâyüllerine ve ba'zı ihtiyaçlara muvafık değildir. Bu gün mallarının vâridâtının bir kısmını ilerde sefalete düşmemeleri için evlâd ve evlâd-ı evlâdlarına ve bir kısmını umûr-ı hayriyye ve menfaat-i âmmeye vakf etmek isteyenler olduğu halde bu memnûiyyet karşısında buna imkân bulamamaktadırlar (1). Bu nev'i vakıfların niçin memnûiyyet altına alındığı anlaşılamamaktadır. Belki memnûiyyete sevk eden sebeb tevârus nızâmını ihlâl ettirmemek mülâhazasına ve bununla beraber ilerde evlâd çoğalıp yapılan vakıf bunlar için fâide te'min etmiyeceği mülâhazasına müstenittir. Ancak diğer vakıflarda da miras hukukunu ihlâl maksadı olabilir. Kanun vâzıı bu ihtimale karşı vakıflarda da mahfuz hisse esasını kabul eylemiştir. Binâen aleyh bu cihet memnûiyyete sebeb teşkil edemez. Evlâdın çoğalıp meşrut vakıf geliri bunlar için bir kıymet teşkil etmemek ihtimaline gelince böyle bir halde vakfın vâridâtı evlâda tevzi' olunmayıp fâide te'min edecek bir hâle gelinceye kadar tenmiye edilir. Binâealeyh bu mülâhaza da vârid değildir.

İlâve edelim ki âile yurdu te'sisi vakıf değildir. 336 ve müteâkib maddelerdeki hükümlerden anlaşılacağı üzere âile yurdu başka bir müessesedir.

Diyânî vakıflara gelince : bunlar gayesi sırf diyanî olan vakıflardır. Meselâ, bir Câmi' inşası ve bir Câmiin mesârifi ve imam, hatib, müezzin ve kayyim gibi dîn hademesinin infak ve iâşesi veya dîn âlimleri yetiştirmek maksadiyle bir müessese inşâsı ve talebenin mâişetlerinin te'mîni gibi gayelerle yapılan vakıflar diyânîdir. Ancak ba'zı dîn âlimlerine veya bir mezheb mensublarının menfaatine hizmet eden vakıflar diyânî sayıl-

(1) Bizce muayyen bir müesseseye te'sis de bu te'sisin vâridâtından vâkıfın evlâd ve evlâd-ı evlâdına ve her hangi bir şahıs ve evlâdına bir mikdar yardım olunması arzusu; vakıf ve vakıfla mezc değil şart kabîlindendir ve mu'teberdir. Nitekim Temyiz 2 nci Hukuk Dairesi göz tabîbi Ziya beyin Üniversite vakfında vâridattan kardeş ve kardeş çocuklarına yardım edilmesi hakkındaki arzuyu şart kabîlinden addetmiştir.

maz bunun gibi sırf dînî bir his ile bir Hastahâne vakfı da diyânî değildir.

Maddede teftiş ve mürâkabeye tâbi' olmadığı beyan olunan âilî ve diyânî vakıflar sırf âilî ve diyânî olan vakıflardır. Bunlarla beraber başka gayeleri bulunan vakıflar zikri geçen maddenin dâire-i şumûlünden hâricdir. Meselâ, vâkıf ba'zı mallarını vakf ederken bunların vâridâtından şu kadarını çocuklarının ta'lim ve terbiyesine ve şu kadarını bir hastahânenin ihtiyaclarına veya vakf ettiği malların gelirinden şu kadarını bir Câmi' inşâsına ve şu kadarını bir mektebin fakir talebesine şart etse teftişe tâbi' olur. Şu kadar ki hadd-i zâtında âilî ve diyânî olmakla beraber tâlî bir surette ara sıra hayrî bir cihete fâide te'min eden vakıflar da âilî ve diyânîdir. Bu gibi vakıflar da teftiş ve mürâkabeden müstesnâdır.

Âilî ve diyânî vakıfların husûsiyetleri teftişe tâbi' olmamaktır yoksa gerek şekil gerek teşkilât i'tibâriyle diğer vakıflardan farkları yoktur.

Binâenaleyh mîrascı ve alâcaklıların hakları bu kabil vakıflarda da mevcuttur. Ve şahsiyet iktisab etmeleri tescîle mütevakkıftır.

Âilî ve diyânî vakıflar 74, 75 inci maddelerin hükümlerine tâbi, olduğu gibi bu vakıflarda 76 ncı maddenin tatbîkı lâzımgelir. Te'sis senedinde te'sisin uzuvları ve te'sisin sûret-i idâresi gösterilir ve gösterilmemiş olursa teftiş makamı tarafından ta'yin olunur ve te'sisi gayesine göre teşkil etmek mümkin olmazsa te'sisi yapan i'tiraz etmez ve te'sis senedinde hilâfına bir kayd bulunmazsa te'sisin malları teftiş makamı tarafından mümkin mertebe gayece benzeri olan diğer bir te'sise tahsis olunur. Diyânî vakıflar teftişe tâbi'değildir diye hâli üzere bırakılamaz. Mürakebe ve teftişe tâbi'olmamak mezkûr 76 ncı maddenin tatbik edilmemesine istilzam etmez. Biz ba'zı müelliflerin buna muhalif beyanlarını muvafık bulmamaktayız.

Meselâ, bir Câmi'inşâ ve idâmesi için tahsis olunan para Câmi'inşâsına kâfi değilse gayeyi vücûda getirmek mümkin olmadığından vâkıf sağ ise re'yine müracaat olunur. İ'tiraz etmezse vâridâtı ihtiyaçlarına kâfi gelmiyen diğer bir Câmie tahsis olunur. Te'sis senedinde vakfı teşkil etmek mümkin olmadığı takdirde ne yapılacağı gösterilmiş ise o vechile amel olunur.

Âilî ve diyânî vakıfların teftişe tâbi, olmaması bizce doğru değildir. Tescil suretiyle halkın ıttılaına vaz'olunmuş olan diyânî vakıfların menfaati âmmeye âid olmasından kat'ı nazar alâkalıların uyuşarak vâkfın şartlarini ihlal etmeleri mümkindir. Sâbık vakıflardan en ziyade hıyânete ma'ruz olan Diyânî vakıflar olmuştur.

Kanunun kabulüne nazaran âilî ve diyânî vakıflarda vâkıfın şartlarına riâyet olunmaz ve vakfın ve meşrûtün-lehlerin menfaatlerine aykırı hareket olunursa alâkalılar mahkemeye müracaatla muktezâsının îfasını taleb edebileceklerdir. Böyle bir dâva vukuunda Mahkeme yapılacak muhâkeme neticesinde tahakkuk edecek yolsuzluğun mâhiyyetine göre hüküm verir. Meselâ, hıyâneti sâbit olan idâre uzuvlarını azl ile yerlerine başkasının ta'yîni için teftiş makamına keyfiyyeti bildirir ve tazmînî lâzımgelen kıymetlerin fâillerinden tahsîline karar verir. Hülâsaten hâdise neyi gerektiriyorsa Mahkeme o vechile hükmeder.

Yukarıdan beri verdiğimiz izahattan da anlaşılıyor ki Medenî Kanunun te'sis hakkında tanzim ettiği bir kaç madde vakıf etrafında vâki' olacak hâdiseleri halle kâfî değildir. Boşluklar yazılanlardan çok fazladır ve ba'zı hükümler de hukuk esaslarına ve ihtiyaca muvafık değildir. Kanunun te'sise müteallik hükümleri gözden geçirilerek ıslâh ve ta'dîli temennîye şâyandır. Her şeyden evvel teftiş makamına ve bunların vazife ve salâhiyetlerine dâir bir Nizamnâme yazılmasına mutlak ve kat'î lüzum vardır.

İzahlarımıza son verirken İslâm Hukukundaki vakıf hükümleriyle Medenî Kanunun bu babdaki hükümleri arasındaki mühim farklara temas etmeği faideli bulduk.

Eski ve yeni vakıf hükümleri arasındaki ba'zı farklar

1 — Evvelki hukukta vakfın bir şarta ta'lîki ve müstakbel zemâna izâfesi câiz olmadığı halde Medenî Kanun hükümlerine göre câizdir.

2 — Evvelki hukuka göre vakfolunacak malın akaar veya vakfı müteâmil menkul olması şarttır. Medenî hukuka göre her mal vakfedilebilir.

3 — Esâsât-ı sâbıkaya göre gayede hayır mündemic olmak şart olduğu halde Medenî Knauna göre şart değildir yeter ki Kanuna ve âdâba muhalif olmasın, meselâ bir dama kulübüne vakf evvelki vakıf esasları mücebince sahih olmadığı halde Medenî Kanun hükmünce sahihdir.

4 — Esâsât-ı sâbıkada vakıflarda te'bîd şart olduğu halde Medenî Kanuna göre devamlılık kâfîdir. Meselâ, bir malı 40, 50 sene gibi bir müddetle bir gayeye tahsis sahihdir.

5 — Sabık vakıf hukukumuz vakfı şekle tâbi' tutmamış olduğu halde Medenî Kanun şekle tâbi' tutmuştur.

6 — Esâsât-ı sâbıkada istisnâsız her vakıf teftiş ve mürâkabeye tâbi' olduğu halde Medenî Kanun âileye ve diyânete müteallik vakıfları teftişe tâbi' tutmamıştır.

7 — Sabık hukuk sûret - i mutlakada bir âileye ve âile efrâdı arasında tarz-ı intikaline dâir vakfı kabul eylediği halde Medenî Kanun bu kabil te'sisleri (vakıfları) men' eylemiştir.

Şu hususlarda her iki hukukun esaslarında muvâfakat vardır.

1 — Vakfı, idâre uzuvları (mütevelliler) temsil eder.

2 — Vakfın mâhiyyetine, Kanun ve ahlâka ve meşrûtün-lehlerin menfaatlerine mugayir olmıyan her türlü şart mu'teberdir.

3 — İdâre uzuvlarının (mütevellîlerin) ve teftiş makamının salâhiyyet ve vazîfeleri her iki hukukta da aynıdır.

4 — Gaye gayr-i ma'kul bir şekil alır da kıymetini gaybederse vakıf mallar ayn-ı cinsinden diğer bir cihete tahsis olunur.

Yukardaki farklar ve tevâfukları hukukcularımızın tetkik ve tefekkürlerine vesîle olmak için arz etmiş bulunuyoruz.

İNGİLTERE'DE ÇOCUK MAHKEMELERİ

Veli İNANÇ
(Cumhuriyet 2. Başsavcısı)

Plân

I — Çocuk Mahkemelerinin İngiltere'de geçirdiği tekâmül safhaları,

II — Çocuk Mahkemesinin istinat ettiği prensipler ve diğer mahkemelerden ayrılış noktaları,

III — İngiltere'de Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu,

IV — Çocuk Mahkemesinin yargı yetkisi,

V — Suçlu çocuklarla korunmağa muhtaç çocuklar hakkında hazırlık soruşturması:

A — Suçlu Çocuklar hakkında hazırlık soruşturması,

B — Korunmağa muhtaç, terkedilmiş çocuklarla okul kaçakları ve evlât edinilecek çocuklar hakkında hazırlayıcı soruşturma,

VI — Çocuk Mahkemesinde duruşma ve muhakeme usulü,

A — Suçlu Çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü,

B — Korunmağa muhtaç, terk edilmiş, Okul kaçağı ve evlât edinilen çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü,

VII — Çocuk mahkemesince verilen kararlar ve mahiyetleri.

1 — Çocuk Mahkemelerinin İngiltere'de geçirdiği tekâmül safhaları:

İngiliz Ceza Hukukunun esasını teşkil eden (COMMON LAW) aynı zamanda İngiliz Çocuk Hukukunun kaynağınıda ihtiva etmektedir.

Parlementodan çıkarılmış bir kanun olmayıp örf ve içtihatlar manzumensinden ibaret bulunan ve zamanın ihtiyaçlarına daha kolay uyup cevap verebilen bu hukuk düzeninde çocukları koruyucu hükümler mevcut olduğu gibi Kral namına kaza yetkisini haiz CHANCERY mahkemelerinde korunmaya muhtaç, kimsesiz ve terk edilmiş çocukları Devlet namına vesayet ve himaye altına almağa selâhiyetli bulunmakta idiler, Bu ana prensiplerinden faydalanılarak 19 uncu asrın ikinci yarısından sonra, henüz müstakil Çocuk Mahkemeleri kurulmamış olmakla beraber, (**Summary Jurisdiction act 1897**) 1897 tarihli jürisiz kaza selâhiyeti kanunu hafif suç işleyen çocukların hapis yerine nezaret altında ser-

7 — Sabık hukuk sûret - i mutlakada bir âileye ve âile efrâdı arasında tarz-ı intikaline dâir vakfı kabul eylediği halde Medenî Kanun bu kabil te'sisleri (vakıfları) men' eylemiştir.

Şu hususlarda her iki hukukun esaslarında muvâfakat vardır.

1 — Vakfı, idâre uzuvları (mütevelliler) temsil eder.

2 — Vakfın mâhiyyetine, Kanun ve ahlâka ve meşrûtün-lehlerin menfaatlerine mugayir olmıyan her türlü şart mu'teberdir.

3 — İdâre uzuvlarının (mütevellîlerin) ve teftiş makamının salâhiyyet ve vazîfeleri her iki hukukta da aynıdır.

4 — Gaye gayr-i ma'kul bir şekil alır da kıymetini gaybederse vakıf mallar ayn-ı cinsinden diğer bir cihete tahsis olunur.

Yukardaki farklar ve tevâfukları hukukcularımızın tetkik ve tefekkürlerine vesîle olmak için arz etmiş bulunuyoruz.

İNGİLTERE'DE ÇOCUK MAHKEMELERİ

Veli İNANÇ
(Cumhuriyet 2. Başsavcısı)

Plân

I — Çocuk Mahkemelerinin İngiltere'de geçirdiği tekâmül safhaları,

II — Çocuk Mahkemesinin istinat ettiği prensipler ve diğer mahkemelerden ayrılış noktaları,

III — İngiltere'de Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu,

IV — Çocuk Mahkemesinin yargı yetkisi,

V — Suçlu çocuklarla korunmağa muhtaç çocuklar hakkında hazırlık soruşturması:

A — Suçlu Çocuklar hakkında hazırlık soruşturması,

B — Korunmağa muhtaç, terkedilmiş çocuklarla okul kaçakları ve evlât edinilecek çocuklar hakkında hazırlayıcı soruşturma,

VI — Çocuk Mahkemesinde duruşma ve muhakeme usulü,

A — Suçlu Çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü,

B — Korunmağa muhtaç, terk edilmiş, Okul kaçağı ve evlât edinilen çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü,

VII — Çocuk mahkemesince verilen kararlar ve mahiyetleri.

1 — Çocuk Mahkemelerinin İngiltere'de geçirdiği tekâmül safhaları:

İngiliz Ceza Hukukunun esasını teşkil eden (COMMON LAW) aynı zamanda İngiliz Çocuk Hukukunun kaynağınıda ihtiva etmektedir.

Parlementodan çıkarılmış bir kanun olmayıp örf ve içtihatlar manzumensinden ibaret bulunan ve zamanın ihtiyaçlarına daha kolay uyup cevap verebilen bu hukuk düzeninde çocukları koruyucu hükümler mevcut olduğu gibi Kral namına kaza yetkisini haiz CHANCERY mahkemelerinde korunmaya muhtaç, kimsesiz ve terk edilmiş çocukları Devlet namına vesayet ve himaye altına almağa selâhiyetli bulunmakta idiler, Bu ana prensiplerinden faydalanılarak 19 uncu asrın ikinci yarısından sonra, henüz müstakil Çocuk Mahkemeleri kurulmamış olmakla beraber, **(Summary Jurisdiction act 1897)** 1897 tarihli jürisiz kaza selâhiyeti kanunu hafif suç işleyen çocukların hapis yerine nezaret altında ser-

best bırakılmalarını ve 1887 tarihli ilk suç işleyenlerin nezaret altında serbestilerine dair **(Probation of first offfenders act, 1887)** kanunu ile iki seneye kadar hapis cezasını istilzam eden fiillerinden ve yine 1907 tarihli suçluların nezaret altında serbet bırakılmaları hakkındaki **(Probation of offenders act, 1907)** kanunu ilede ağır suçlar hariç diğer suçlar için hapis yerine **(Probation)** yanî nezaret altında serbest bırakılmalarını sağlayan çocuklar lehine hükümler vaz edilerek uyugulanmıştır.

Fakat bu günkü anlamı ile çocuk mahkmeesi 1908 tarihli çocuk kanunu, **(Childern's act, 1908)** ile teşkil edilmiştir. Adı geçen kanun 1910 yılında tadil olunmuş ve bu kanunun yerini 1932 tarihli çocuk ve gençler **(Children and youg prensons act)** kanunu almıştır. Bu kanun 1933 ve 1938 de tadiller görmüş olmakla beraber bu günkü Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Hukukunun esasını teşkil eylemektedir..

Adı geçen kanunlarda Çocuk Mahkemelerince çocuklar hakkında tatbik edilecek hükümler mevcut olup mahkemenin kuruluşuna ve duruşmanın icrasına dair usûl hükümleri 1954 tarihli çocuk mahkemeleri kuruluş hakkındaki nizamnamede **(Juvenile court's constitution rules 1954)** yer almış bulunmaktadır. Adı geçen kanun ve nizamnamelere göre, Çocuk Mahkemeleri müstakil olarak kurulmuş olmayıp sözü edilen kanun hükümleri dairesinde bu görev **(Magistrates'courts)** Sulh mahkemelerine tevdi edilmiştir.

II, Çocuk Mahkemesinin istinat ettiği prensipler ve diğer mahkemelerden ayrılış noktaları :

Çocuk Mahkemesinin istinat ettiği felsefe klasik Ceza Hukukunun terhip ve adalet prensibi yerine Sosyal adalet ve sosyal fayda fikrinin kabul ve tatbikidır. Bu prensibin neticesi olarak, sosyal fayda düşüncesiyle hareket edilip artık çocukların cezalandırılması yoluna değil islâh ve terbiye edilmeleri cihetine gilidilmektedir.

Suçlu çocuklar ilk olarak, ancak Çocuk Mahkemelerinin kuruluşundan sonradır ki, eskiden olduğu gibi birer mücrim değil ve fakat devletin vesayet ve himayesine muhtaç birer kimse telâkkî olunmağa başlanmışlardır.

Bu itibarla içtimaî bir müessese olan Çocuk Mahkemesinin maksat ve gayesi; Cemiyetin istikbalini teşkil eyleyen çocukların körpe iradelerini kontrol edemiyerek ve henüz içine atıldıkları cemiyetin girift nizam ve kaidelerine tecrübe ve bilgisizlikleri dolayısiyle intibak ede-

meyip çoğu zaman sadece toplumun düzeni için konmuş ve ahlaki bir redaet taşımayan nizamlarına hususî bir kasıt taşımaksızın bazen de ruhi teşevvüş içinde bulunmalarından veya türlü sosyolojik, ekonomik ve ailevi etkilerin altında kalarak ihlâl edip suç işlemeleri halinde hakiki sosyal ve milli fayda gözönünde tutulmaksızın egoist bir düşünce ve en yakın basit menfaatlerin korunması endişesiyle şiddetli ve kırıcı bir aksülamelle ceza tertibi yerine hareketlerini gerek kendileri ve gerekse cemiyet için bir tehlike işareti ad ve kabul eyleyip hayatlarının başında felaket çukuruna sürüklemiyerek terbiye ve islâh etmek suretiyle cemiyete yararlı birer fert olarak kazandırmaktır.

Zira artık malumdur ki, mahkûmiyet ve cezanın infazı çocukların taze ruhları üzerinde islâh edici bir etki değil aksine olarak cemiyete karşı bir nefret ve intikam duygusu yaratmaktadır. Bu sebeple Çocuk Mahkemesi; çocuklar hakkında mahkûmiyet kararları yerine tamamiyle islâh ve terbiye amacını güden tetbir kararları vermektedir. Tedbir kararları cezayi bir karekter taşımadıkları içinde bir sabıka kaydına sebep teşkil etmezler.

İşte Çocuk Mahkemesini karekterize eden bu husus, ceza mahkemesinden kendisini ayıran en önemli bir kriterdir. Bu sistem ve prensip değişikliği icabı Çocuk Mahkemesi, umumi ceza mahkemesinde uygulanan usul ve prensiplerden tamamiyle ayrılarak, suçun mahiyeti, ağırlığı ve verilecek cezanın klasik şekilde tayini üzerinde değil kuruluş felsefesine uygun şekilde çocuğu suç işlemeye iten sebepler üzerinde, durup bu gün için çok inkişaf etmiş durumda bulunan Kriminoloji, Sosyoloji, Psikoloji, pisişiyetri ve diğer ilimlerden faydalanmak suretiyle yapılan etraflı etüt ve müşahadelerin yardımiyle suçun hakiki saik ve âmillerini tesbit eyledikten sonra cemiyet ve çocuğun menfaatine en uygun düşen tetbirleri alıp çocuğu cemiyete yararlı bir unsur haline getirmek amacını güder.

Ancak Çocuk Mahkemesinin maksat ve gayesi yalnız suçlu çocuklarla iştigal etmekten ibaret olmayıp kuruluş felsefesi ve içtimai fayda prensibi sebebiyle mevzuu içine henüz suç işlememekle beraber suç işlemeğe müsait ve mütemayil bulunan ve suça sürüklenmek üzere olan korunmaya muhtaç, terk ve ihmal edilmiş çocuklarıda almış bulunmaktadır.

Zira bunlarda diğerleri kadar cemiyet için zararlı ve o nisbetde de himayeye muhtaçdırlar.

Çocuk Mahkemelerini Ceza Mahkemelerinden tamamiyle ayıran diğer bir husuta, yukarda belirtildiği üzere çocuk mahkemeleri genel ola-

rak kanunen çocuk mefhumuna girenlerin haklarını koruyan ve cemiyet için olduğu kadar onlarında özgürlüğü için gayret sarfeden bir müessese niteliğinde bulunması dolayısiyle çocuğun tahsili bakımından okula devam etmemesi, kaçması ve bilhassa çocuğun evlat edinilmesi gibi cezaî mahiyette bulunmayan hallerlede meşgul olmasıdır.

Bu suretle görülmektedir ki Çocuk Mahkemesi ne tamamiyle Ceza Mahkemesi ve nede bir hukuk mahkemesi karekterindedir. Mevzuunun hususiyeti icabı **Suijeneris bir** Cezayî - Hukukî mahkemedir.

III — İngiltere'de Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu :

1908 tarihli çocuk kanunu ile çocuk mahkemeleri Birleşik Amerika devletlerinde olduğu gibi diğer mahkemelerden ayrı ve müstakil olarak değil, **(Mağıstrates'court)** Sulh mahkemelerinin bir kısmı olarak kurulmuşlardır.

Sonradan isdar edilen 1954 tarihli Çocuk Mahkemeleri kuruluşu hakkındaki nizamname hükümlerine göre : **(Jevenile courts constitution rules 1954)** Londra şehri hariç, İngilteredeki her **County** (I) veya county'nin sahası büyük olduğu takdirde ayrıldığı her **(County borough)** yani County'nin bölündüğü kısımda yer alan ve **«Pettey sessional area»** denilen «basit suçlar kaza çevresi» içerisinde bulunan müteaddit sulh mahkemeleri hâkimleri üç senede bir toplanarak kendi aralarında kaza çevrelerindeki çocuk mahkemelerinde üç sene müddetle hâkimlik yapacak miktarda hâkim seçerler, bunlar o kaza çevresindeki çocuk mahkemelerinin paneli'ni teşkil ederler. Çocuk Mahkemesi hâkimliğine seçileceklerin 65 yaşını ikmal etmemiş ve sosyal mevzularda tecrübe sahibi bulunmuş olmaları lâzımdır. Paneli teşkil eden hâkimler kendi aralarından, mıntıkalarındaki çocuk mahkemelerine yetecek miktarda Reis ve Reis vekili seçerler.

Her Sulh Mahkemesi nezdinde yukarıda izah edilen tarzda seçilen hâkimlerden teşekkül eden Çocuk Mahkemesi birisi kadın diğeri erkek olmak üzere asgari 2 ve azamî 3 hâkimden terekküp eder.

Londra şehri içindeki müteaddit **County** kaza çevrelerinde çocuk hâkimliği yapacak hâkimlerle Reis ve Reis vekilinin seçimleri ise; yukarda belirtildiği gibi o kaza çevresi Sulh Hâkimleri tarafından değil fakat yine onlar arasından Adalet Bakanlığı Teşkilatı bulunmaması sebebiyle (Ceza ve tevkif Evleri idaresiyle mahkemelerin görevlileriyle doğrudan

(1) COUNTY, idari taksimatta bir nevi bizim il'e tekabül eden bir bölümdür.

doğruya ilişkin bulunmayan Adlî - İdarî işleri gören) İçişleri Bakanlığı **(Home sectretary)** tarafından tayin olunmaktadır. (2)

Bu suretle teşekkül eden Çocuk Mahkemeleri COUNTY çevresi içinde iş hacmi fazla olan büyük şehirlerde daimi olarak ve iş miktarı az bulunan yerlerde ise haftada bir veya iki gün duruşma yapmak üzere çalışır ve sair günler aynı hâkimler normal Sulh Hâkimliği vazifesini ifa ederler.

Londra merkezindeki COUNTY mıntıkasında çocuk dâvaları fazla bulunması ve ihtisasa da yer vermek maksadiyle Sulh Mahkemeleri tamamiyle normal işlerini görmekte ve hususî surette ayrı binada teşekkül eden çocuk mahkemeleri yalnız çocuk suçları ile meşgul olmaktadır.

İngilterede Sulh Mahkemesi hâkimleri meslekten gelme olmayıp her mahkemenin kaza çevresi içindeki halk arasından İngilterenin en yüksek hâkimi olan LORD CHANCELLOR tarafından seçilmektedir. Bu itibarla bu mahkemelerde hâkimlik görevini ifa eden şahısların pek azında hukuk kültürü vardır. Zira her sınıf ve meslekten gelmektedirler. Tetkikat için bulunduğumuz mahkemelerde, vazife görenler arasında Profösör, Çocuk Doktoru, Pisisyatir ve Sosyoloğ bulunduğu gibi her sınıftan gelme şahıslar da mevcuttu.

Hâkimlerin meslekten olmamalarından ileri gelen noksanlık her sulh mahkemesinde mesleki bilgi ve hukuk kültürü bulunan, bir mahkeme kâtibi bulundurulmakla giderilmiştir. **(Clerk)** denilen mahkeme kâtibi heyeti teşkil eden sulh hâkimlerine bir nevi hukuk müşavirliği yapmakta ve onları tereddüt ettikleri hâdiselerde mevzuat ve suçun unsurları bakımından aydınlatmaktadır.

Sulh Mahkemelerinde meslekten gelme hâkimler yerine halktan seçilme bir heyetin yargı erkini kullanması İngiliz hukukunun ana prensiplerinden olan, yargı hakkının halka ait olması ve onun tarafından kullanılması gerektiği düşüncesinin, bir neticesidir.

Sulh Mahkemelerinin üstünde bulunan mahkemelerde bu prensip suçluluğun subut ve ademi subuta jurinin karar vermesi suretiyle tatbikatını bulmakta iken sulh mahkemelerinde juri bulunmadığından

(2) İngiltere'de her alanda merkeziyet yerine ademi merkeziyet sistemi cari olduğu ve aynı zamanda gelenek ve örfü adet hâkim bulunduğu için benzeri müessese ve işlerde dahi bütün memlekete sari bir umumiyet ve ayniyet görmek mümkün değildir.

onun yerine bu hakkı halktan seçilme mahkeme heyeti kullanmakta ve diğer mahkemelerde juriyi tenvir ve duruşmayı idare vazifesini gören hâkimin görevinden az farkla hukukcu olan mahkeme kâtibi yapmaktadır.

Çocuk Mahkemeleri müsait bina bulunduğu takdirde müstakil binalarda, bulunmadığı ahvalde sulh veya diğer mahkeme binalarının müsait olan yerlerinde ayrılmış kısım veya odalarında inikad eder. Çocuk Mahkemesi olarak kullanılan salon mahkeme salonlarından ayrı bir şekilde gayet sade olarak tefriş edilmektedir. Mahkeme heyeti diğer mahkemelerde olduğu gibi kürsüde değil lâlettayin bir çalışma odasındaki bir masa etrafında yer alır. Suçlu çocuk, varsa ebeveyni veya vasisi karşı tarafta oturur ve sosyal hizmet memurları, polis, gerekiyorsa sosyoloğ veya pisişiyatır yanlardaki sandelyeleri işgal ederler. Mahkeme kâtibi, Adli müşavirlik vazifesinide yaptığı için mahkeme heyetinin yakınında bulunur. Hâkimler cübbesiz ve perokasız olarak iştirak ederler, fakat polisler resmî kıyafetle bulunurlar.

IV — Çocuk mahkemesinin yargı yetkisi :

Çocuk Mahkemesinin hem cezayî ve hemde hukukî yargı yetkisi mevcuttur, Çocuk Mahkemesinin, yukarıda da belirtildiği veçhile, kuruluş felsefesi itibariyle;

Yalnız suçlu çocuklar üzerinde değil aynı zamanda henüz suç işlememekle beraber suç işlemeye müsait bir ortam içinde bulunan korunmaya muhtaç, terk ve ihmal edilmiş çocuklar hakkında da (3) kaza selâhiyeti bulunduğu gibi ayrıca çocukların okuldan kaçma ve devam etmeme fiilleriyle çocuk hak ve statüsü ile yakınen ilgili olan evlat edinme dâvalarını bakmağada yetkisi vardır.

Çocuk mefhumuna, 17 yaşını henüz ikmal etmemiş olan çocuklar dahil bulunmakta ve mahkeme suçlu çocukların adam öldürme suçundan gayri işledikleri bütün suçlara ait dçvaları rüyet etmektedir.

Eğer suç bir büyükle birlikte yani iştirak halinde işlenmiş ise bu takdirde çocuğun mahkemeside kâhille birlikte ait olduğu mahkemede yapılmaktadır.

Yürürlükte bulunan hükümlere göre, 8 yaşını ikmal etmemiş olan çocukların cezaî mesuliyeti bulunmadığı için haklarında cezaî takibat

(3) Korunmağa muhtaç çocuklar hakkındaki kanuna göre, halen bizim sulh hukuk mahkemelerinde görülen dâvalar.

yapılamaz. 8 yaşını ikmal etmiş fakat henüz 14 yaşını bitirmemiş olanlar işledikleri suçun farik ve mümeyizi bulunmadıkları takdirde keza haklarında takibat icra edilemez ayrıca henüz 14 yaşını bitirmemiş olan erkek çocukların kanunen kız kaçırma ve şehevi suçları işlemiyecekleri kabul olunmaktadır.

14 yaşını ikmal edip henüz 17 yaşını bitirmemiş olanlar duruşmalarının jürili olarak yüksek dereceli mahkemelerde yapılmasını isteyebilecekleri gibi çocuk mahkemeside suçun mahiyet, ağırlık ve işleniş şekline göre yüksek dereceli mahkemede görülmesi için vazifesizlik kararı verebilir. Zira İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre, jürisiz mahkeme yalnız basit suçları rüyet eden **(Magisrates' Court)** Sulh Ceza mahkemesiyle çocuk mahkemesinde cari bulunmakta Asliye ve Ağır Ceza Mahkemelerinde muhakeme jüri ile icra edilmektedir.

V — Suçlu çocuklarla korunmağa muhtaç çocuklar hakkında hazırlık soruşturması :

A — Suçlu çocuklar hakkında hazırlık soruşturması :

17 yaşını bitirmemiş bir çocuk suç işlediği zaman mahallî polis teşkilatının çocuk kısmına ait çocuk polisleri harekete geçerek basit bir hazırlık soruşturması yaparlar. Suçlu çocuk kız ise, kadın çocuk polisi görevlendirilir. Hazırlık soruşturması; çocuk hüviyetinin ve tanıkların kimliklerinin tesbiti, çocuk suçunu kabül etmeyip inkâr ediyorsa tanıkların dinlenmesi ve diğer delillerin toplanması mahiyetindedir. Bu safhada çocuğun ailevi, içtimai ve şimdiye kadar geçirmiş olduğu durum hakkında bir soruşturma yapılmaz sadece isnat edilen suçun çocuk tarafından işlenip işlenmediği ve fiilin suç teşkil eyleyip eylemediği noktasına inhisar eder. Ve soruşturma mümkün olduğu kadar süratle yapılır ve evrak çocuk mahkemesine intikal ettirilir.

Çocuğun yetiştiği çevre, âile durumu, içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlarla ruhi haletini gösterecek olan soruşturma, ki buna sosyal soruşturma (SOCİAL İNVESTİGATİON) deniyor, iş mahkemeye intikal edip çocuğun suçu işlediği sabit olduktan ve çocuk hakkında bir tetbir kararı verilmesi zarureti belirdikten sonra hâkimin emir ve işaret ettiği istikamette yapılır.

Zira çocuk suçlu bulunmayacaksa böyle bir soruşturmaya luzum olmayacağı gibi çocuğun ve ailesinin mahremiyetine de girilmemiş olur.

Çocuğun işlediği suç ağır veya çocuğun belli bir ikametgâhı bulunmayıp kaçma ihtimali mevcutsa polis mahkemeden bir tevkif kararı

alır ve çocuk (REMAND HOME) denilen çocuk tevkifhanesine alınır aksi takdirde çocuk kefaletle salıverilir.

Çocuklar hakkında polis tarafından resmen takibat yapılacağı gibi ailesinin isteği ve diğer şahısların müracaatı üzerine de icra edileblir. İngilterede, Avrupa devletlerinde ve bizde olduğu gibi savcılık teşkilatı bulunmadığından müracaatlar, yalnız hazırlık soruşturması bakımından, savcılık görevini ifa eden polis idaresine yapılır.

Hazırlık soruşturması bu suretle yapıldıktan sonra duruşma icrası için evrak mahkeme kâtipliğine tevdi olunur.

B — Korunmağa muhtaç ve terk edilmiş çocuklarla okul kaçakları ve evlat edinilecek çocuklar hakkında hazırlayıcı soruşturma :

Bu kategoriye giren çocuklar hakkında gerekli evrakı mahalli muhtelif çocuk teşkilat ve idareleri, çocuk koruma ve yardım müesseseleri hazırlıyarak icabeden tedbir kararının verilmesi için çocuk mahkemesine tevdi ederler, düzenlenen bu evrak bu kabîl çocukların suçluluğu söz konusu olmadığından ilgili idareler çocukların ne gibi bir muhitten geldiklerini ve ana, babalarının bulunup bulunmadığının ve çocukla niçin alâkalanmayıp yardım edemediklerini ve çocuğun halen hangi şartlar içinde bulunduğunu tayin eden bir rapor mahiyetindedir. Duruşma bu belgeler üzerinde başlar. Duruşmada mahkeme heyeti aydınlanması lûzumunu hissettiği hususlarda soruşturmanın derinleştirilerek bir ek sosyal rapor verilmesini bildirir.

Sosyal tahkikat raporu

Çocuğun hüviyeti :
İkametgâhı :
Doğum Tarihi :
Dini :
Rengi : (Siyah derilileri beyazlardan tefrik etmek için)

I — Şikâyetin mevzuu : Suçun mahiyeti, işleniş tarzı ve zamanı hakkında mücemmel malûmat

II — Eski mahkûmiyetleri : Çocuk mahkemesine daha önce intikal etmiş olan fiilleri, hakkında verilmiş olan kararların mahiyetleri,

III — Çocuğun hadise hakkındaki ifadesi :

IV — Çocuğun şahsi durumu ve gidişi :

1 — Doğum yeri ve tarihi,

2 — Bünyevi ve sıhhî durumu,

IX — Düşünce : Bu kısımda sosyal hizmet memuru, yapmış olduğu tahkikat ve müşahade sonuçlarına dayanarak ve mucip sebeplerini de gösterecek gerek çocuğun islâh ve terbiyesi gerekse cemiyetin menfaatı zımnında mahkemece alınması icabeden en uygun tedbirin neden ibaret bulunduğunu etraflı bir şekilde izah ve tesbit etmesi lâzımdır.

Sosyal hizmet memurunun yukarıda mufassal örneğini verdiğimiz sosyal tahkikat raporunu azamî bir ay içinde tanzim edip ve her halde tayin edilmiş olan duruşma gününden en az 24 saat evvel üç nüsha olarak mahkemeye tevdi eylemesi icabeder.

VI — Çocuk mahkemesinde duruşma ve mahkeme usulü :

Duruşma, daha önce belirtilmiş olduğu vechile, diğer mahkeme salonlarından tamamiyle ayrı ve mahkeme salonu olduğu hissini değil daha ziyade bir ruh doktorunun muayene ve çalışma odasını andırır bir tarzda sade bir şekilde döşenmiş bulunan salonda davet olunanlar yerlerini aldıktan sonra cübbe ve peroka olmaksızın mahkeme heyetiyle kâtibin de gelmeleriyle başlar.

Duruşma gizli yapılır ve mahkeme salonunda ancak :

a) Mahkeme heyet ve azalariyle diğer alâkalı memurları,

b) Dâvanın taraflariyle tanıkların ve her hangi bir sebeple alâkalı bulunan kimseler,

c) Mahkemenin hususî olarak bulunmalarına karar vereceği şahıslar,

d) Âmme yararı için bulunacak basın mensupları, bulunabilirler.

Mahkeme safahatı kaide olarak basına intikal ettirilemez. Ancak heyetin kararıyle âmme menfaati görülen ahvalde hadiseler basına aksettirilebilir. Bu takdirde dahi çocuğun adı ve hüviyeti yazılmaz ve açıklanmaz.

Suçlu çocuklarla korunmağa muhtaç çocuklar kategorisine girenler haklarındaki duruşma ve muhakeme usulünde bariz farklar olmakla beraber ayrı ayrı belirtilmesi daha uygun görülmüştür.

A — Suçlu çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü :

Suçlu çocuklar hakkındaki hazırlık evrakı, yukarıda V inci kısmın A paragrafında açıklandığı tarzda mahallî çocuk polisi tarafından düzenlenip mahkemeye tevdi edilmesi üzerine mümkün olduğu kadar vakit geçirilmeksizin duruşma yapılması için gün tâyin edilerek çocuğun,

varsa Ana, baba veya vasisinin müdafiyle hazırlık soruşturması yapan polisin ve çocuk daha önce suç işlemiş ve hakkında sosyal hizmet memuru tarafından sosyal tahkikat icra edilmişse sosyal hizmet memurunun duruşma günü hazır bulunmaları için gerekli celpnameler çıkarılır ve tebliğatlar yapılır.

Duruşma günü herkes yerini aldıktan sonra mahkeme kâtibi çocuğa isnat edilen suçu anlayabileceği bir dil ile açıklar. Mahkeme reisi çocuğa suçu işleyip işlemediğini ve işlemişse ne maksatla hareket ettiğini sorar çocuk suçu işlediğini kabul ederse olayı anlatır. Reis ebeveyini mevcut ise diyecekleri olup olmadığını sorar, varsa kendilerini dinler.

Bu takdirde tanıkların dinlenmesine lüzum görülmez çocuk suçu kabul etmezse; hazır bulunan tanıkların bilgilerine müracaat olunur. Ve mevcutsa diğer delillerde incelenir. Henüz sosyal soruşturmaya girilmez, bu safhada heyet evvelemirde çocuğun suçlu olup olmadığına karar verir. Çocuğun suçu sabit görülmezse beraetine karar verilir ve serbest bırakılır bu suretle dâva sonuçlanmış olur. Eğer çocuk suçlu bulunmuşsa; hakkında ne gibi bir karar verilmesi gerektiğini tâyin etmek için mahkeme heyeti çocuğun ikametgâhındaki sosyal hizmet memuruna (Probation Officer) çocuğun yetiştiği muhit, ailesi, okul durumu ve eski sabıkaları hakkında etraflı bir sosyal soruşturma yaparak rapor tevdiini emreder. Ayrıca gerekiyorsa çocuğun ruh doktoru veya akıl doktoru tarafından muayenesini de talep eder ve duruşmayı münasip bir güne talik eyler. En uzun talîk üç haftayı geçmez. Aynı zamanda çocuğun muvakkaten bir müesseseye konmasına lüzum olup olmadığına karar verir.

Sosyal raporu düzenleyen sosyal hizmet memuru, raporunda çocuğun ıslâhı bakımından ne gibi tedbir alınması gerektiği hakkında da düşüncesini bildirir.

Karalaştırılan duruşma gününde mahkeme heyeti sosyal raporu inceler, aydınlanacak noktalar hakkında mütemmim malumat alır, ruh veya akıl doktorundan gelen raporları tetkik eder ebeveyinin düşüncelerini ve neticede suçun mahiyetini ve işleniş tarzını vesaireyi, nazara almaksızın sadece çocuğun ıslâhını düşünerek kendisi için en iyi tedbir kararını verir. Zira çocuk mahkemesinin maksat ve gayesi, çocuk suçluluğunu önlemek ve kendilerinin genç yaşlarında her nasılsa işledikleri suçlar sebebiyle cezaevine gönderilip sabıkalı ve suçluluğu benim-

semeğe alışıp mükerrir birer suçlu olmalarına mani olmak için cezalandırmak yerine kendilerini cemiyete tekrar kazandırmak amaciyle hareket ederek hem kendileri ve hemde cemiyetin faydasına olacak şekilde ıslâh ve terbiye edici kararlar vermektir.

Çocuk mahkemesince ne gibi tedbir kararları verildiği aşağıda etraflıca izah edilecektir.

B — Korunmağa muhtaç ve terk edilmiş çocuklar hakkında duruşma ve muhakeme usulü :

Suçla alâkası bulunmayan sadece durumları itibariyle haklarında âmme namına koruyucu ve ıslâh edici tedbirler alınması gereken korunmağa muhtaç terk ve ihmal edilmiş çocuklar hakkında yapılan duruşmalarda suçluluğun tesbitine lüzum ve zaruret bulunmadığı için ilk celsede işin esasına girişilerek çocuğun korunmağa muhtaç olduğuna dair mahallî sosyal yardım ve hizmet memurları tarafından düzenlenen rapor incelenir, gerekirse ebeveyini ve sosyal hizmet memuru dinler ve çocuğun yaşına göre tahsil ve terbiyesi ve bir meslek sahibi olması bakımından en uygun görülen karar verilir ve münasip olan müesseseye konur.

VII — Çocuk Mahekemesince Verilen Kararların Nevileri ve Mahiyetleri :

A — Çocuk mahkemesince verilen kararların mahiyetleri :

Çocuk mahkemesi tarafından verilen kararlar, mahkemenin yukarıda belirtilen maksat ve gayesi itibariyle, cezaî bir karekter ve mahiyet taşımayıp tamamiyle ıslâh ve terbiye edici ve aynı zamanda cemiyeti koruyucu bir niteliktedir. Cezaî birer hüküm olmayıp tedbir mahiyetinde birer karar olmaları itibariyle de kesin değildirler.

Mahkemece lüzum görüldüğünde her zaman tebdil olunabilecekleri gibi tamamiyle de kaldırılabilirler. Meselâ, üç sene müddetle çocuğun ıslâh evine konmasına dair verilen karar, ıslâh evi idaresinin çocuğun iki sene sonunda tamamiyle ıslâh edilmiş olduğuna dair mahkemeye sunacağı rapor üzerine mahkeme heyeti aynı kanaata iştirak eylediği takdirde eski kararı tâdil ederek çocuğun salıverilmesine karar verir. Zira bu kararlardan maksat sadece çocuğun ıslâhına hizmet etmektir. Gaye elde edilmiş bulunduğuna göre kararın kaldırılması veya tâdil edilmesi en tabiî bir haldir.

Bu kararlar cezaî bir karekter taşımamaları sebebiyle de tekerrüre esas kabul edilmediklerinden çocuklar aleyhine birer sabıka da teşkil eylemezler.

Suçlu olmayan çocuklar hakkında verilen kararlar tabiatiyle tamamiyle koruyucu bir tedbir mahiyetindedirler.

B — Çocuk mahkemesince verilen kararların nevileri :

Çocuk mahkemeleri yaptıkları duruşmalar sonunda çocuğun beliren durumuna göre kendisinin ıslâhı için en uygun tedbirin ne olduğunu düşünerek o yolda bir karar ittihaz eder. Kat'i bir zaruret olmadıkca mahkemeler çocuğun ıslâh evine konmasına değil evinde kalarak sosyal hizmet memurlarının nezareti altında bulundurulmasına ve böylece çocuğun en normal şekil olan aile muhitinden uzaklaştırılmamasına karar verir.

Ağırlık derecesi itibariyle beraet kararı hariç, verilecek kararlar aşağıdaki şekillerde olur :

1 — Bir çocuğun hareketi kanuna göre suç teşkil etmekle beraber, fiilin mahiyetine, işleniş şekline ve bilhassa çocuğun ve ailesinin durumuna nazaran müsnet fiili her nasılsa işlediği ve samimi olarak nedamet ettiği ve hiç bir tedbire lüzum olmaksızın kendi kendini idare edip tekrar suç işlemiyeceği kanaatine varılırsa suçun sabit olmasına rağmen bir sosyal hizmet memurunun nezareti altına dahi konmasına hacet kalmaksızın bir nevi beraet gibi kat'i olarak dâvanın ortadan kaldırılmasına **(Absolute discharge)** karar verilir.

2 — Eğer çocuğun durumu şartsız olarak dâvanın ortadan kaldırılmasını gerektirecek mahiyette görülmüyor ve fakat yinede zararlı kabul edilmiyorsa sosyal hizmet memurunun nezaretine konmasına lüzum olmaksızın 12 ay zarfında tekrar suç işlediği takdirde her iki suçu için ayrı ayrı tedbir kararı verileceği ihtarı ile şartla dâvanın ortadan kaldırılmasına **(Conditional diseharge)** karar verilir.

3 — Duruşma sonunda, işlenen suçun mahiyeti ve çocuğun karekter ve genel davranışı itibariyle, yukarıdaki şekilde karar verilmesi uygun görülmediği ve durum da ağır bulunduğu takdirde çocuğun evde kalmasına ve ancak asgari bir azami üç seneden fazla olmamak ve miktarı kararda gösterilmek suretiyle bir sosyal hizmet memurunun gözetimi altına konmasına **(Probation order)** karar verilir. Kararda ayrıca çocuğun sosyal hizmet memurunun direktiflerine uyacağı, müstemiren işine veya okuluna devam edeceği geceleyin eğlence yerlerine gitmeyeceği şartlarından hepsi veya bir kaçı bulunabilir. Bundan başka mahkeme, çocuğu nezaret altında serbest bırakma kararını, işlediği suçtan dolayı tazminat verme, şartına bağlı tutabilir. Çocuk bu şartlara riayet etmediği takdirde sosyal hizmet memurunun keyfiyeti mahkemeye bildirmesi

rına (**Probation order**) müşabihtir. Tedbir niteliğinde olması itibariyle lüzum görüldüğü takdirde mahkemece her zaman tebdil edilebileceği gibi tamamiyle de kaldırılabilir ve bazı şartlara tabi tutulabilir.

5 — Bir çocuk hapis cezasını gerektirir bir suç işlediği takdirde mahkeme durumu ağır görmemesi halinde çocuğun ıslâh evine gönderilmesi yerine evinde ve işinde kalarak sadece hafta sonlarında günde asgari bir ve azami üç saat olmak üzere cem'an 12 saat devam etmek kaydiyle çocukların boş vakitlerini değerlendirecek ve iradelerini kuvvetlendirecek şekilde çalışma ve eğlenceler tertip eden hususî surette bu maksatla kurulmuş devam merkezlerine (**Attendance center**) devamlarına karar verilir.

Bu karar üzerine merkeze devam etmeyenler veya devam merkezinin talimatnamelerine riayet eylemiyenler hakkında mahkeme durumu yeniden tetkik ederek kendileri haklarında daha ağır tedbir kararları alır.

6 — Hapis cezasını gerektirir bir suç işlemiş suçlu çocuk ile ailesi tarafından kontrol edilmeyen veya okul kaçağı bir çocuk mahkemece çocuğun evinde değil başkaca münasip bir şahsın (**Fit pereson**) veya akrabalarından bir kimsenin evine yerleştirilmesine karar verilir.

Bu karar ayrıca nezaret altına konması şartınada bağlı tutulabilir. Bu kararla çocuk 18 yaşını ikmal edinceye kadar evine ve nezaretine konduğu şahsın vesayeti altına girmiş olur. O şahıs çocuk üzerinde veli ve vasisinin haiz olduğu bütün hakları kullanma yetkisine sahip olur.

Çocukların evlerine yerleştirecekleri münasip şahıslar (**Fit person**) sosyal müdafaa idaresi tarafından bu hususta düzenlenmiş talimatname hükümlerine göre aranan nitelikleri haiz bulunan ailelerdir.

7 — Aşağıdaki hallerde suçlu ve korunmağa muhtaç kategorisine giren çocukların mahkemece ıslâh evlerine konmasına karar verilir.

a) Çocuk hapis cezasını gerektiren bir fiil işlediği ve durumu itibariyle yukarıda gösterilen tedbir kararlarından birinin verilmesi uygun görülmediği takdirde,

b) Korunmağa muhtaç kategorisine giren çocuklardan olup başkaca karar alınmasının münasip görülmemesi halinde,

c) Ebeveyni tarafından kontrol ve idareleri kabil olmayan çocuklar hakkında,

d) Sosyal hizmet memurunun nezareti altında serbest bırakılıp tâyin edilen nezaret şartlarına riayetsizlik takdirinde,

e) Münasip bir şahsın yanında iken şartlara uymaması halinde,
f) Yerleştirildiği münasip şahsın yanından kaçmasında,

g) Okuldan kaçtığı ve derslere devam etmemesi halinde, çocuğun en az bir sene en çok üç sene kalmak üzere bir çocuk ıslâh evine konmasına karar verilir.

Bu kararda tedbir niteliğinde bulunduğundan ıslâh evi idaresinin çocuğun hareket tarzına göre tanzim edeceği rapor üzerine verilmiş olan karar değiştirilebilir veya kaldırılabilir. Çocuk asgari müddet olan bir seneyi ıslâh evinde iyihal ile geçirmiş ve ıslâh edildiğine dair idarede kesin bir kanaat hasıl olmuş ise düzenlenen raporda gerekçesi gösterilerek mahkemeden çocuğun ıslâh evinden çıkarılıp serbest bırakılmasına karar verilmesi istenir. Mahkeme durumu inceler ve uygun gördüğü takdirde çocuğun serbest bırakılmasına karar verir. Şayet bir sene geçmesine rağmen çocukta beklenen ıslâh temayülleri görülmüyorsa görülünceye veya azami müddetin sonuna kadar idare çocuğu ıslâh evinde alıkoyarak gerekli tahsil ve terbiyesine devam eder.

Çocuk ıslâh evleri, cezaevi karekterinde olmayıp sadece sıkı disiplinli birer yatılı okul vasfındadırlar. **(Approved sehool)** denilen bu okullarda (ki bizde ıslâevi deniyor) çocuklara hem akademik tahsil ve hemde bir meslek ve sanat sahibi kılmak için öğretim yaptırılıyor ayrıca spor'a büyük bir önem veriliyor.

Bu müesseselerde çocuklara bir mücrim nazariyle değil asosyal birer çocuk olarak bakılmakta ve kendilerinin cemiyet hayatına intibak edebilmeleri için disiplin altına girmelerini sağlayacak bir rejim altında terbiye ve ıslâh edilip cemiyete yeniden kazandırılmaları ve mükerrer birer suçlu olmaktan kurtulmaları hususunda çalışılmaktadır.

YARGITAY HUKUK GENEL KURULUNUN İŞ KANUNU'NUN 40/B MADDESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞÜNÜN ELEŞTİRİLMESİ

Feyzullah USLU

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu : Esas : 4-140, Karar : 90, Tarih : 20/10/1963 ..... Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin (dâvalı savunmasında işyeri civarında meskûn mahaller, köy ve nahiyeler bulunduğunu, dâvacı da işyeri civarında lojman sağlanmadığını ileri sürmüşlerdir. Gerçekten işyerinin işçilerin oturmasına elverişli meskûn mahallerden çok uzakta bulunması ve gidiş gelişi sağlıyacak dolmuş, kaptıkaçtı ,köy otobüsü, tren gibi kamunun faydalandığı araçların bulunmaması halinde İş Kanununun 40. maddesinden sayılan işlerle benzerlerinde çalışanlar gidiş gelişte geçen süre için iş parası isteyebilirler. Mahkemece, belirtilen yönler üzerinde durulup işin niteliği araştırılmadan eksik inceleme ile dâvanın reddine karar verilmesi kanuna aykırıdır. Temyiz olunan kararın gösterilen şekilde inceleme yapılmak üzere bozulmasına) karar verilip yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda bazı sebep ve düşüncelerle eski hükümde direnmeye karar verilmiştir.

Genel Kurul : Tarafların iddia ve savunmalarına, dosyadaki kâğıtlara ve dayandığı gerektirici sebebe göre özel daire bozma ilâmına uyulması gerekli iken eski hükümde direnilmesi usule aykırıdır. Temyiz itirazlarının kabulüne ve direnme kararının özel daire bozma ilâmında gösterilen sebepten bozulmasına

Hukuk Genel Kurulu : Esas 4-1033, Karar : 413, Tarih : 17/6/1964 .....

.....

3) İş Kanunu'nun 40 ıncı maddesi hükmünden çıkan anlam, Yasanın sözüne ve özüne uygun olarak kökleşen Yargıtay İçtihatlariyle belli edilmiştir. 40 ıncı maddenin 1 inci fıkrasının b bendinde demiryollarının veya sair yollar ve köprülerin yapılması, korunması, yahut onarılması veya değiştirilmesi gibi işlerde olduğu üzere, işçilerin oturdukları (ikamet ettikleri) yerlreden uzak bir mesafede bulunan iş yerlerine hep birlikte taşınmaları gereken her türlü işlerde bunların toplu ve düzenli olarak götürülüp getirilmeleri sırasında geçen zamanların günlük kanunî çalışma süreleri içinde sayılacağı ve bu sebeplerden dolayı işçi ücretlerinin hiç bir eksiltmeye uğratılamayacağı, hükme bağlanmıştır.

Dâvacı ile birlikte diğer işçilerin dâvalı iş verenin aracı ile topluca ve düzenli olarak Manisa merkezinden alınıp 45 Km. uzaklıkta ve 80 Km. genişlikte bir alan içinde bulunan dört iş yerine götürülüp getirildiği, iş yerinde, bu işçiler için, yemek ve yatmak imkânı hazırlanmadığı mahkemece yapılan inceleme ve soruşturma ile tesbit edilmiştir. Delilleri takdir etme ve değerlendirme yetkisi bulunan mahkeme bilirkişi düşüncesinden, konu dışında ve olaya uymayan kıs-

mı kabul etmek veya yeniden bilirkişi düşüncesi almak zorunda değildir. Hukuk Genel Kurulunun 21/3/1962 gün ve 4/103-41 sayılı kararında belirtildiği gibi, dâvalı iş veren iş yerinde işçilere yemek ve yatmak imkânı hazırlamış ve orada kalmak istemeyen işçileri de kendi araçlariyle şehirden iş yerine ve iş yerinden de şehire taşımış olsa idi, dâvacı, iş yerine gidilip dönülmesinde geçen sürenin işte geçmiş sayılmasını isteyemezdi; çünkü taşıma, bir gereğe değil, ancak bir iyilik etme arzusuna dayanmış olurdu. Bu olaydaki durum bunun aksinedir.

Hukuk Genel Kuruulnun 10/1/1962 gün ve 4/33-2 sayılı kararında açıklandığı üzere, dâvacı işçi işe girerken iş yerinin şehirden uzak olduğunu bileerk, iş yerine kendisi gelip iş başı yapacağını ve ileride dâvalıdan bu konuda bir hak iddiasında bulunmıyacağını kabul etmiş olsaydı, bu şart dahi geçerli sayılmazdı; zira, İş Kanununun 40 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasının b bendi uyarınca, orada sayılan işlerde iş yerine gidilip gelinirken geçen zamanlar, günlük iş süreleri içinde sayılır. Aynı fıkranın son cümlesi uyarınca da, bu sebeplerden dolayı işçi ücretleri hiç bir türlü eksiltmeye uğratılamaz. 40 ıncı maddenin sözü geçen 1 inci fıkrasının son cümlesinin yazılışından (hiç bir tereddüte yer bırakmayacak şekilde kesin olarak) anlaşıldığı gibi, sözü edilen fıkra hükmü, Yasaya, kamu düzeni düşüncesiyle konmuştur. Bu yön, ayrıca İş Kanununun 110 uncu maddesinin 6 ncı bendinde, 40 ıncı madde uyarınca kanunî çalışma süreleri içinde sayılan hallerden dolayı işçi ücretlerinin eksiltmeye uğratan iş veren veya vekiline hafif para cezası verileceğinin kabul edilmiş olmasiyle de belirmiş bulunmaktadır.

Demek ki, şehirden uzak bulunan iş yerine, işçileri toplu ve sürekli olarak kendi araçlariyle götürüp getiren iş veren dâvalı, iş yerinde işçilere yemek ve yatmak imkânı hazırlamadıkça, yolda geçen süre İş Kanununun 40 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasının b bendindeki kanunî çalışma süresinden sayılır. İş veren bunun karşılığını işçiye ödemek zorundadır. Önceden bu haktan vaz geçilmiş olsa dahi, hükmün kamu düzeniyle kanuna konulmuş olması karşısında böyle bir vazgeçme geçerli de olamaz.

4) İş verenin işçileri kendi araçlariyle şehir dışında bulunan iş yerine taşımış bulunması olayı sabit olunca, başkaca delil aranmaksızın, taşımanın bir gereğe dayandığı, bir atıfet olmadığı kabul edilir; çünkü iş hayatında, atıfetten önce, iktisadî gerekler dolayısıyladır ki iş veren işçi yararına bir iş yapar yani kural olan, böyle bir durumun lûtuf eseri değil, iktisadî bir gereğin sonucu olmasıdır.

5) Kurul üyelerinden birisi, sözü edilen 40 ıncı maddenin birinci fıkrasının b bendi hükmünün, hükûmet tasarısındaki şeklinde (ikamet ettirildikleri) sözünün bulunduğunu bununla bu hükmün şehirler dışındaki iş yerlerinde yapılan yol, köprü yapımı gibi işlerin ilerledikçe iş yeri değişeceğinden, işçilerin iş yerinde oturtuldukları binalardan uzaklaşmış bulunan alana taşınması halinde uygulanmasının kastedildiğini, ağır işlerden bulunan maden işlerinde bile günlük iş süresinin, işçinin maden kuyusunun ağzına gelmesi zamanında başlamış olduğu gözönüne getirilirse, yol yapımı gibi işlerde başka bir uygulamaya gidilemeyeceğini ileri sürmüştür. Yürürlükte bulunan metinde (ikamet ettikleri) denilmektedir. Yasanın sözünden çıkan anlam, özünden çıkan anlamla çatışmadıkça sözden çıkan anlamın benimsenmesi, hukukun genel ilkelerindendir. İş yasaları hükümleri ve özellikle tartışma konusu 40 ıncı madde hükmü, işçinin çıkarını korumak üzere konulmuştur. Kentlreden uzak iş yerlerine işçilerin

taşınması halinde bu hükmün uygulanması, yazılıştan çıkan anlama uygun olduğu gibi hükmün konuluş amacına da uygundur. Bu sebeple, yürürlükte bulunan metne ve hükmün konuluş amacına uygun buulnmayan bir görüş, yalnız hazırlık çalışmalarında geçen ve son metinde değiştirilmiş bulunan bir söze ve bu sözü açıklamak için yazılmış gerekçeye dayanılarak, doğru görülemez. Bundan başka, kentlerden uzak iş yerlerine işçilerin iş veren tarafından taşınması, (özellikle şu iki sakıncayı önleyeceğinden) işçilerin olduğu kadar, iş verenlerin dahi yararınadır :

a) Her şeyden önce bu türlü iş yerlerine kendi taşıtlariyle veya parasiyle gidebilecek işçi bulmak, çok zordur.

b) Kendi bulacağı taşıtlarla veya yaya yürüyerek böyle bir iş yerine gidecek herhangi bir işçinin, yorgunluk ve geç kalma ihtimalinden doğabilecek üzüntü dolayısıyla çalışma verimi, iş verenin sağladığı taşıtla düzenli olarak iş yerine götürülen işçinin veriminden çok az olacaktır.

6) Bizim köylerimizde bir çok yabancı ailelerin üç beş ay veya yıl gibi geçici süreler için kiralık ev bulması, hemen hemen hiç olamaz. Hele bekâr kimselerin köy evlerinde bir oda kiralayarak barınmaları dahi, köylerimizdeki sosyal anlayışa büsbütün aykırı düşer. Bilirkişilerin dâvacı ve benzerlerinin yakın köylerde oturabileceklerini ileri sürmesi, bu yüzden dahi, kabul edilemez.

7) Buradaki iş yeri, kent dışında füze rampalarının yapılmasına ilişkin bir iş yeridir; bu bakımdan sözü geçen madde ve bentte sayılan iş yerleri niteliğinde bir iş yeridir.

8) Yukarıdaki bentlerde yazılı gerektirici sebeplerle kararda gösterilen gerekçeye göre temyiz itirazlarının reddi ile doğru olan direnme kararının onanması gereklidir.

Sonuç : Temyiz itirazlarının reddiyle direnme kararının ONANMASINA, 17/6/1964 gününde oyçokluğiyle karar verildi.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu kararında sözü edilen 4. Hukuk Dairesinin bozma kararı 12182 esas ve 8219 karar numaralı olup 963 tarihlidir. Örneği şudur : Dâva, İş Kanununun 40. maddesinin B bendine dayanan bir alacak dâvasıdır. Sözü edilen bent hükmüne göre demiryollarının veya sair yollar ve köprülerin yapılması, muhafazası, yahut tamir veya tadili gibi işlerde olduğu gibi, işçilerin oturdukları yerlerden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte taşınmaları gereken her türlü işlerde bunların toplu ve mukannen surette götürülüp getirilmeleri sırasında geçen zamanlar kanunî çalışma süresi içinde sayılmaktadır. O halde bu hükmün uygulanabilmesi için dâvacının çalıştığı işin, işçilerin işyerlerine hep birlikte taşınmaları gereken işlerden olup olmadığının tesbiti şarttır. Yoksa uyuşmazlık konusu olayda olduğu gibi işyerinin, işçilerin oturdukları yerlerden sadece uzak oluşu işin, işçilerin hep birlikte taşınmalarını gerektiren işlerden olduğunu kabule yeterli değildir. Çünkü işçilerin oturdukları yerlerden uzak da olsa, işyerlerine kendilerinin veya sağlıyacakları araç-

larla gitmeleri asıldır. Bu gibi işlerde aracı işverenin sağlıyacağı zorunluluğunu koyan bir kanun hükmü olmadığına göre işçileri kendi araçlarile taşıyan işverenin bunu işçilerine bir kolaylık olması için yaptığının kabulü gerektir ve bu hal ancak işparası şartına etkili olup aracı işveren sağlıyorsa işçinin işparasını ona göre belli etmek, işçi kendi bulacağı araçla işyerine gidecekse işparasını ona göre istemek durumunda bulunur. İşçilerin işyerine toplu taşınmalarının işin idarî, inzibatî, teknik veya benzeri ne gibi bir gereğinden olduğu tesbit ve karar yerinde açıklanmadan ve maddedeki birlikte taşınmaları gereken işler unsuru üzerinde durulmaksızın eksik inceleme ile karar verilmesi kanuna aykırıdır.

Kararların İncelenmesi

Örneklerini yukarıya çıkardığımız yüksek Yargıtay Hukuk Genel Kurul kararlarından anlaşıldığı üzere Yüksek Kurul İş Kanununun 40. maddesinin B bendinin uygulanmasında olayda aşağıdaki şartların bulunup bulunmadığını aramaktadır, diğer bir deyimle bentteki şartları şöyle tesbit etmektedir :

1 — İşin niteliği ne olursa olsun her hangi bir iş yerinin şehirden uzakta bulunması ve işyeri civarının işçilerin ikametine elverişli şekilde meskûn olmaması,

2 — İşyerinde işçilere yemek ve yatmak imkânının hazırlanmamış olması,

3 — İşçilerin ikamet ettikleri mevkilerle işyeri arasında dolmuş, kaptıkaçtı, otobüs ve tren gibi kamunun faydalandığı araçların bulunmaması.

Yukarıya örneği çıkarılan 17/6/1964 tarihli Hukuk Genel Kurulu kararında belirtilen gerekçeler de şunlardır.

1 — İşyasaları hükümleri ve özellikle tartışma konusu 40. madde hükmü işçinin çıkarını korumak üzere konulmuştur.

2 — Kentlerden uzak işyerlerine işçilerin taşınması halinde bu hükmün uygulanması, yazılıştan çıkan anlama uygun olduğu gibi hükmün konuluş amacına da uygundur.

3 — Kentlerden uzak işyerlerine işçilerin işveren tarafından taşınması işçilerin olduğu kadar işverenlerin dahi yararınadır.

Kararların incelenme ve eleştirilmesi

Görüşümüze göre konumuzu teşkil eden İş Kanununun 40. maddesinin B bendine Yargıtayca yanlış anlam verilmekte, şartları yanlış

tesbit edilmekte ve tabiatile yanlış sonuçlara varılmaktadır. Eleştirmelerimizi kararlardan çıkardığımız ve yukarıda numaraladığımız şartları izliyerek yapacağız. Görüşlerin kolaylıkla izlenmesini sağlamak için ilgili bendi aynen yazıyoruz.

Madde 40 - B - Demiryollarının veya sair yollar ve köprülerin yapılması, muhafazası, yahut tamir veya tadili gibi işlerde vaki olduğu veçhile işçilerin, ikamet ettikleri mevkilerden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte nakledilmeleri icap eden her türlü işlerde bunların toplu ve mukannen suretle götürülüp getirilmeleri esnasında geçen zamanlar; ..... günlük kanunî çalışma müddetleri içinde sayılır.

1 — İşin niteliği ne olursa olsun her hangi bir iş yerinin şehirden uzakta buulnması ve işyeri civarının meskûn olmaması,

Genel Kurul kararlarında işin niteliğinden söz edilmiş ise de niteliğin içine girilmemiştir. 413. sayılı kararın 7. bendinde «buradaki işyeri, kent dışında füze rampalarının yapılmasına ilişkin bir iş yeridir. Bu bakımdan sözü geçen madde ve bentte sayılan işyerleri niteliğinde bir işyeri» denilmekle yetinilmiştir. Bu kararın tümü ve özellikle 3 numaralı bendinde belirtilen görüşün (demekki, şehirden uzak bulunan işyerine, işçileri toplu ve sürekli olarak kendi araçlarile götürüp getiren işveren dâvalı, işyerinde işçilere yemek ve yatak imkânı hazırlamadıkça, yolda geçen süre İş Kanununun 40. maddesinin 1. fıkrasının B bendindeki kanunî çalışma süresinden sayılır. İşveren bunun karşılığını işçiye ödemek zorundadır) cümlesile ifadelendirilmesi işyerinin niteliği üzerinde gerektiği kadar durulmadığını göstermektedir. Hele bentte sıralanan örnek işlerin niteliklerindeki özellikleri ve bu işlerin örnek verilmesi sebep ve gerekçeleri üzerinde hiç durulmamış ve hiçbir kararda tartışma konusu yapılmamıştır. Yargıtay karar ve gerekçelerinden anladığımıza göre Genel Kurulca işçilerin kendi ikamet mevkilerinden uzakta bulunan meselâ bir fabrika inşası işinde dahi diğer şartların tahakkuku halinde 40. maddenin B bendinin uygulanması gerekmektedir. Diğer bir deyimle sabit işyerli işler ile, yürüyen, değişen yerli işler üzerinde bir ayrılık göz önünde tutulmamaktadır.

İş niteliğinin çözümlenmesine geçmeden önce iş sürelerine ilişkin kuruldan söz etmek isteriz. İş Müddetleri Tüzüğünün 1. maddesinde de belirtildiği gibi iş süresi, işçinin çalıştırıldığı işte geçirdiği zamanın imtidat sınırını ifade eder. İmdi günlük iş süresi genel olarak işçinin çalıştırıldığı işe girişmesile başlar ve bırakmasile biter. İşe başalmadan evvel geçen ve çalışılmıyan zamanlar iş süresinden sayılmaz. Kural budur. Bunun ayrıkları konumuzu teşkil eden 40. maddede belirtilmiş

ve sayılmıştır. Ayırıkların ayrıldıkları yere hasrının gerektiği ayrığın bir kuralıdır. 40. maddenin ayrıklara ilişkin bu kural göz önünde tutularak incelenmesi gerekir.

Ayırık kuralını böylece belirttikten sonra konumuza devam edelim.

B bendinde sıralanan örnek işler demiryolları, karayolları ve köprülerdir. Bu örnek işlerin bu bentte sıralanması yönünden niteliği ve niteliklerindeki özellikleri nelerdir? Bizce bu işlerin niteliklerindeki özellik; bu çeşit işlerde sabit işyerinin bulunmaması, iş yerinin yürümesi, ilerlemesi geçiciliği, değişik işyerlerini içine almış olmasıdır. Kanun koyucu sabit işyerli işlerle, ilerleyen, geçici olan işleri ayırmıştır. Bir fabrika, okul, hastahane, sabit işyerli işlerdir. Yol ise yürüyen iştir. Bir noktada başlar kilometrelerce ilerler, başlangıç noktasından uzaklaşır. Bir köprü inşası sababit işyerli bir iştir. 50 kilometrelik yol üzerindeki aralıklı beş köprünün inşası işi bir müteahhit tarafından alındığı takdirde bu da işyeri değişen bir iş olur. Geniş bir saha içinde yapılacak gözetleme yerleri, füze istasyonları değişik işyerli işlerdendir. Bentte yazılı işlerin taşıdığı hüküm yönünden niteliklerindeki özelliklerin bunlar olduğu kanısını bize veren, örnek işlerden sonra gelen (..... gibi işlerde vaki olduğu veçhile işçilerin ikamet ettikleri mevkilerden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine) paragrafıdır. Kanun koyucu «Yol gibi işlerde vaki olduğu veçkile işçilerin ikamet ettikleri mevkilerden uzak bir mesafede bulunan işyerlerinden» söz konusu etmektedir. Bende anlam vermede burası özel bir önem taşır. Yol gibi işlerde vaki olan nedir? Bu, eğer mutlak strette işçilerin kendi ikamet mevkilerinden her hangi bir işyerinin uzaklığı olsaydı, yol nev'inden örnek vermeğe hiç de lüzum yoktu. Çünkü işçilerin kendi ikamet mevkilerile işyerinin uzaklığında işin sabit veya geçici nevinden olmasında bir fark bulunmamaktadır. Uzaklık Uzaklıktır. Daha açık deyimle; kanun koyucunun amacı işçilerin ikametgâhlarından uzak mesafede bulunan işyerlerine götürülüp getirilmesini sağlamak ve yolda geçen süreyi günlük iş süresinden saymak olsa idi ve bu amaç ile sözü edilen bendi sevk etse idi belirli nitelikteki işleri örnek vermez ve bu işlerde vaki olaydan hiç söz etmez doğrudan doğruya bendi (işçilerin, ikamet ettikleri mevkilerden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte nakledilmeleri icapeden her türlü işlerde bunların toplu ve mukannen suretle götürülüp getirilmeleri esnasında geçen zamanlar, çalışma müddetleri içinde sayılır) şeklinde sevk ederdi. Halbuki B bendi böyle değil yazılı olduğu şekilde sevk edilerek işçilerin ikamet ettikleri mevkiler ile işyerinin uzaklığı belirli hususlara, belirli işlere ilişkin işyerlerinde vaki olaya bağlanmıştır. Bu öyle bir olay olmalıdırki, fabrika hastahane gibi işlerde vaki

olmamalıdır. Zira, onlarda da durum ayni olsa idi, yol işi örnek verilmezdi. Kanun koyucuya faydasız söz etmek kusuru yüklenemiyeceğine göre örnek vermesinin elbette bir anlamı bulunduğunun kabulu gerektir. Bizce örnek verilen işlere ilişkin olay işyerinin yürümesi ve ilerlemesi sebebile işyerinin işçinin oturtulduğu yerden uzaklaşması, işin başlanan yerden uzak bir mesafeye gitmiş olmasıdır. Eğer kast olunan olay bu olmasaydı yol gibi işlerde vaki olduğu veçkile denilmemek veya işlerden hiç söz edilmemek gerekirdi. Yol gibi işten bahsedilmesinin elbette bir anlamı vardır. Çünkü yol cinsinden olan işler bir noktada başlar. Müteahhit orada şantiyesini kurar ve gerekiyorsa işçilerine yatacak yer hazırlar. Esas iş merkezi işin idare yeri burasıdır. İş ilerledikçe müteahhit şantiye yerini değiştirmez. Bu külfete girmez işçisini şantiyesinden, oturduğu yerden, işe başlanılan noktadan, ilk iş yerinden kendi aracı ile alır, ilerlemiş bulunan yeni iş yerine götürür ve getirir. Bu, yol nevinden işlerde vaki olan olaydır. İşte yol ve benzeri işlerdeki bu özellik fabrika inşası gibi işlerde yoktur. Çünkü fabrika inşasında işyeri sabittir. İşyerinin ilerlemesi, değişmesi ve bu sebeple işçilerin bir işyerinde diğerine götürülüp getirilmesi söz konusu değildir. B bendi özel bir durumda doğan icabı ön görerek sadece iş saatile ilgili ayrık bir hüküm getirmiştir. İş Kanununda mutlak surette işyerinden uzak mesafede oturan işçileri işyerine taşıma yükümlülüğünü işverene yükleyen hiçbir hüküm bulunmamaktadır. İşçiyi taşımıyan işverene taşıyacaksın diyemeyiz. Zorlıyamıyacağımız işveren işçisini taşımazsa bu hüküm işlemiyecek, lütfeder taşırsa aleyhine işleyecek. Böyle bir düzen olamaz. Bizce bu düzen değil düzensizliktir.

İşte sıraladığımız gerekçelere dayanarak diyoruz ki söz konusu B bendinde sayılan işlerin niteliklerindeki özelliği; işyerinin sabit olmayıp geçici oluşu, yürümesi ve ilerlemesi sebebile işçinin muvakkaten oturduğu yerden uzaklaşması, işin başlanan yerden uzak bir mesafeye gitmesi ve bu yüzden de işçilerin ilk işyerinden yeni iş yerine nakledilmeleri gereğinin doğmasıdır.

Bir yol inşası işini üzerine alan müteahhit yolun başlangıç noktasında şantiyesini kurar alât ve edevatını, malzemesini oraya yığar, işçilerinin açık havada yatmamaları için barakasını yapar ve işe koyulur. İşyeri bu noktadan gittikçe uzaklaşır. Doğan zorunluk sebebile işveren işçilerini buradan, ikamet ettirdiği ilk işyerinden aracı ile alıp uzaktaki yeni işyerine götürür ve getirir götürüp getirme icabı buradaki açıklanan özel durumda doğmaktadır.

50 Kilometrelik yol üzerindeki aralıklı köprü inşası işini üzerine alan müteahhit birinci köprünün başında şantiyesini ve işçi çadırlarını ku-

rar bu köprünün inşasından sonra diğer köprü inşası için burada oturan işçilerin götürülüp getirilmesi halinde gidip gelmede geçen süre işçinin günlük iş süresine katılır.

Büyük bir saha içinde füze rampaları inşası işini üzerine alan müteahhit ilk yapacağı füze rampasını bitirip 3, 4 kilometre uzaktaki diğer füze rampasını yapmak için ilk iş yerindeki işçilerin bu yeni iş yerine taşınmaları icap ettiğinde, yine yolda geçen süre işçilerin günlük iş süresinden sayılır. İşçilerin kendi evlerinden ilk işyerine götürülüp getirilmeleri B bendinde asla söz konusu edilmemiştir. İmdi iş yerinin şehrin dışında olup olamaması ve civarda mesekûn yerin bulunup bulunmaması olayda hiçbir etki yapmaz. Bir kerre şehrin içi demek Belediye sınırları içinde bulunan yerler demektir. Bazı il merkezlerinde öylecesine belediye sınırları genişletilmiştir ki şehrin meskûn yerinden kilometrelerle uzak yerler şehrin içi sayılır. Bizce şerin sınırları içinde dahi belirttiğimiz şartların tahakkuku halinde yine B bendi hükmünün uygulanması lâzımdır. Halbuki yüksek Genel Kurulun görüşüne göre şehir içinde bu bent hükmünün uygulanmaması gerekmektedir. Diğer tarfatan kanaatımızca civarda meskûn yer bulunup bulunmamasıda olaya tesir etmez. İşverenin şantiyede yaptığı işçi barakalarından uzaklaşan yeni işyeri civarı meskûn dahi olsa işin başladığı yerden götürülüp getirilen işçilerin yolda geçen zamanlarının günlük iş süresinden sayılması gerekir. Genel Kurulun görüşüne göre ise bu gibi hallerde deyeni iş yerine götürülüp getirilen işçilerin yolda geçen sürelerinin günlük iş süresine katılmaması lâzımdır. Çünkü diyorlar yeni işyeri civarı meskûndur. Burada işçilerin taşınması söz konusu değildir. Kanaatımızca, yukarıda açıklandığı gibi, B bendinden böyle bir anlam çıkmamaktadır. İlk işyerinden uzaklaşan yeni işyeri civarında oturulacak köy veya bucak bulunsa bile esas işyerinden alınıp uzaklaşan işyerine götürülen ve getirilen işçilerin yolda geçen sürelerinin günlük işsürelerine katılmaları lâzımdır. Örnek verilen işlerdeki özellik buradadır.

Nitekim İş Kanununun hazırlanış tarzı, geçirdiği safhalar ile gerekçeleri görüşümüzü tamamen desdeklemektedir. Danıştay tanzimat dairesi mazbatasının 40. maddeye tekabül eden 35. maddeye ilişkin gerekçesi şöyledir. (35. maddeye eski lâyıhalarda teklif edilmiş olan Demiryollarının muhafaza ve tamiri işlerinde olduğu gibi işçinin **ikamet ettirildiği** mahalden uzak bir mahalle nakli icap eden ahvalde işçilerin toplu olarak azimet ettiği mahalden itibaren azimet ve avdet saatlerinin de iş müddetine dahil edileceğine dair bir fıkra ilâve edilmiştir).

Bu konuda Adalet Dergisinin 1964 yılı 3-4 sayısının 266. ve müteakip sahifelerinde gerekli izahat verilmiş olduğundan burada tekrarından kaçınılmıştır.

2 — Kentlerden uzak işyerlerine işçilerin taşınması halinde bu hükmün uygulanması, yazılıştan çıkan anlama uygun olduğu gibi hükmün kuruluş amacına da uygundur.

Yukarıdan beri açıkladığımız gibi kentlerden uzak işyerlerine işçilerin taşınması haline bu hükmün uygulanması, yazılıştan çıkan anlama asla uymadığı gibi hükmün kuruluş amacı da bu değildir. Kanun koyucu hiçbir zaman işçilerin kentlerden uzak işyerlerine taşınmaları konusu ile ilgilenmeyi düşünmemiş ve iş kanununda, işvereni, işçilerini işyerine taşıma yükümlülüğünü yükleyen bir hüküm göndermemiştir. Kentlerden uzakta işyeri bulunan işveren işçiyi işyerine taşımazsa ne olacak? İşveren taşımaya zorlanabilir mi? Bizce hayır. Kent dışında işyeri olan işveren belirli saatta işbaşı yapılmak üzere belirli ücretle işçi aradığını ilân etse ve ilân yolu ile yapılan icabı kabul eden işçiler ikametgâhlarından kalkarak kendi vasıtaları ile veya yaya olarak gelip zamanında işe başlasalar ... bunların yolda geçen süreleri günlük işsüresinden sayılmaz. Yüksek Genel Kurulda bu gibi hallerde yolda geçen süreyi günlük iş süresinden saymamaktadır. Fakat işveren bu işçileri kendi aracı ile kentten alıp işyerine getirdi mi bu takdirde yüksek Genel Kurulun görüşüne göre yolda geçen süre iş süresinden sayılacaktır. Bizce bu bir düzen değildir ve açıklandığı gibi bent bu anlama elverişli de değildir. Bu görüş işvereni yapmak istediği atıfetlerden ve iyiliklerden de alıkoyacak niteliktedir. Verdiğimiz misalde olduğu gibi uzaklardan gelen işçilerini özel imkânlarından faydalandırmak isteyen işveren bu görüş karşısında çalışılmayan saatları iş süresinden saydırmamak için işçileri taşıma külfetini haklı olarak üzerine almaktan kaçınır. Görülüyor ki bende böyle anlam vermek her vakit işçi yararına değil çok hallerde işçi zararına sonuçlar verebilir.

3 — Kentlerden uzak işyerlerinde işçilerin işveren tarafından taşınması işçilerin olduğu kadar işverenlerin dahi yararınadır.

Yüksek Genel Kurul kararında gördüğümüz bir gerekçe de budur. Bu, zait bir gerekçe ise, işvereni kendi yararına hareket edip etmemekte serbest bırakmak yönünü tercih etmek gerekir. Bağıtlarda kural serbestliktir. «Kanunun çizdiği sınırlar içinde, taraflar diledikleri bağıt

51

İADE HALİNDE HÜSNÜNİYETLİ VE SUİNİYETLİ ZİLYEDLERİN SORUMLULUĞU (*)

Doç. Dr. Safa REİSOĞLU

(Siyasal Bilgiler Fakültesi Medenî Hukuk Doçenti)

I — Genel Olarak

Medenî Kanunumuzun 906-908. maddeleri, muteber bir hukukî münasebete veya hak sahibiyle yapılmış bir sözleşmeye dayanmaksızın zilyedliğe alınmış menkul veya gayrimenkul malların hak sahibine iadesinde, hüsnüniyetli ve suiniyetli zilyedlerin borçlarını ve haklarını düzenlemektedir. Böylece, tasarruf hakkı olmıyandan suiniyetle iktisap edilmiş veya rıza hilâfına elden çıkmış bir menkul malın zilyedine karşı açılacak dâvalarda (MK. m. 902-904), iade ile yükümlü zilyedin sorumluluğu MK. m. 906-908 hükümlerine göre tayin edilecektir. Ayni hükümler, ehliyetsizlik, şekil noksanı gibi bir sebeple muteber olmıyan bir hukukî muameleye dayanılarak veya cebren zilyedliği alınmış gayrimenkullerin (tapu sicilinde kayıtlı bulunmıyanlar da dahil olmak üzere (1) iadesinde de uygulanacaktır (2).

(*) *BİBLİYOĞRAFYA :* ARIK Fikret, Zilyedin ektiği mahsul kime ait olur? Siyasal Bil. Fak. Derg. 1951, C. VI, s. 1-4; DESCHENAUX, Droit réels. premiére partie, Possession et registre foncier (teksir). Fribourg 1961.; FEYZİOĞLU Feyzi, Zilyedlikte iadenin mevzuu ve şumulü (hususiyle ecri misil meselesi), İst. 1958; FEYZİOĞLU Feyzi, Hüsnüniyetli zilyedin semereleri iktisap hakkını - icabında - felce uğratan bir müessese : mahsup. İst. Bar. Derg. 1952 sayı 6, s. 321-341.; HİRŞ, Zilyedliği gasp ve ona tecavüz (fuzulî işgal) den doğan tazminat (ecrimisil) talep) leri. Medenî Kanunun 15. yıldönümü, İst. 1944. s. 773-800.; HOMBERGER (Çev. Dr. Suat Bertan) Aynî haklar, 3 kısım, zilyedlik ve tapu sicili. Ankara 1950,; İMRE Zahid, Gayrimenkuller üzerinde hapis hakkı dermeyen edilebilir mi? İst. Bar. Derg. 1952, sayı 3.; KÜLEY Muin, Medenî Kanunda ve tatbikatında müruru zamanla iktisap İst. 1957; OLGAÇ Senaî, Kazaî ve ilmî içtihatlarla Türk Kanunu Medenisi, C. II. İst. 1957 (Yalnız müellifin ismiyle zikredilmiştir); OLGAÇ Senaî, Kazaî ve ilmî içtihatlarla Türk Borçlar Kanunu, C. I, İst. 1959; OSTERTAG, Sachenrecht, II. Abteilung, Besitz und Grundbuch. Bern 1917.; POSTACIOĞLU İlhan, Suiniyet sahibi zilyedlerin ecrimisille mükellef olup olmadığı. İst. Huk. Fak. Mec. 1951 C. 17, sahife 414-436.; REİSOĞLU Seza, Sebepsiz iktisap dâvasının genel şartları, Ankara 1961.; SAYMEN - ELBİR, Türk Eşya Hukuku Dersleri, İst. 1963;. TEKİNAY Selâhattin Sulhi, Eşya Hukuku Dersleri, I. Kısım, Giriş - Zilyedlik - Tapu sicili, İst. 1964; TUOR, Le Code Civil Suisse, Traduit de l'allemand par H. Deschenaux. Zurich 1950. UTKU Kemalettin, La restitution de la possession selon les articles 938 - 940 CCS. Th. Genéve 1939.; VELİDEDEOĞLU - ESMER, Gayrimenkul tasarrufları ve tapu sicili tatbikatı İst. 1956,; Wieland (Trad. Par H. Bovay), Les droits réels.

(1) Bk. FEYZİOĞLU, age. sayfa 101-102; HOMBERGER, age. m. 938. No. 6.
(2) Bk. 1. HD. 13/9/1954 Olgaç, age. C. II, sayfa 630-633).

Buna mukabil, menkul veya gayrimenkul mal üzerindeki zilyedlik hak sahibiyle yapılmış muteber bir sözleşmenin sonucu olan bir şahsî hakkı (meselâ kira) veya aynî hakkı (meselâ intifa) dayanıyorsa, bu şahsî veya aynî hak sona ermiş olsa dahi, malı iade ile yükümlü zilyedin sorumluluğu, MK. m. 906-908 hükümlerine değil, zilyedliğe esas teşkil eden hukukî münasebetin özel kaidelerine tabi olacaktır (3). Meselâ, kira akti bahis konusu ise B. K. m. 256, intifa hakkı söz konusu ise **MK.** m. 727, 728 hükümleri uygulanacaktır.

Bu genel prensiplerin dışında, Medenî Kanunumuz bazen zilyedliğin iadesini sarahaten m. 906-908 hükümlerine tabi kılmıştır. Meselâ, MK. m. 539'a göre, «kanunî mirasçılar, **zilyedlik hükümlerine** tevfikan **mansup mirasçıların hisselerini teslime mecburdur**», aynı şekilde m. 587 gereğince «miras sebebi ile istihkak dâvası sabit oldukta, hasım, yedinde bulunan malı **zilyedlik kaidelerine** göre dâvacıya verir».

II — Hüsnüniyetli zilyedin sorumluluğu.

1 — Hüsnüniyetli zilyedin borçları.

Bir şeye hüsnüniyetle, yani bir hakka dayanmadığını bilmiyerek (MK. m. 3) zilyed olan ve o şeyden varlığına inandığı hakkına uygun surette faydalanan kimse, malı iade ile mükellef olduğu şahsa karşı bir tazminat ödemek borcu altında değildir (MK. m. 906).

A ——— B ——— C

Böylece, A'nın motosikletini B çalsa ve hüsnüniyet sahibi C'ye satsa, 902. madde gereğince motosikleti A'ya iadeye mecbur olan C, varlığına inandığı mülkiyet hakkı sebebiyle yaptığı kullanmadan dolayı hiç bir tazminat ödemeğe mecbur olmaksızın, motosikleti iade zamanındaki haliyle teslim edecektir. MK. m. 906/2 ye göre, hüsnüniyetle zilyed olan kimse malın yok olmasından veya bir zarara uğramasından da sorumlu olmıyacaktır. C, motosikleti kendi kusuruyla çaldırmış veya hasara uğratmış olsa dahi, A'ya bir tazminat ödemekle yükümlü değildir (4).

Hüsnüniyetli zilyedin, varlığına kani olduğu hakkı dairesinde malı kullanmaktan (meselâ kiraya vermekten) elde ettiği kazanç ve tabiî semereler sebebiyle hak sahibine karşı sebepsiz iktisaptan doğan bir

(3) Bk. UTKU, age. s. 9 vd.; FEYZİOĞLU, age. s. 102-105.; HOMBERGER, age. m. 938. No: 1-2.; DESCHENAUX, age. s. 60.

(4) Bk. TUOR, age. s. 444; FEYZİOĞLU, age. s. 143.

mes'uliyeti de yoktur (5). Buna mukabil, hak sahibinin, malı devreden hüsnüniyetli zilyedden, satış bedelini isteyip istemiyeceği farklı görüşlere yol açmıştır. **Federal Mahkeme, satış** bedelinin (aynı şekilde alım - satım fiatları arasındaki farkın) istenemiyeceği fikrindedir. **Descheaux** ve **Tekinay** da aynı fikri paylaşmaktadırlar. **Huber** ise gerekçede, satış bedelinin iade edilecek malın yerini alacağını yani istenebileceğini söylemektedir. Doktrinde taraftar kazanmış, **Wieland, Rossel - Mentha, Homberger, Feyzioğlu** tarafından benimsenmiş diğer bir görüşe göre ise, hak sahibi satış bedelini sebepsiz iktisap hükümleri dairesinde talep edilebilecektir. Böylece, bilhassa, hüsnüniyetli zilyedin (bir kimsenin kendini mirasçı zannederek tereke mallarına el koyması halinde olduğu gibi) ivazsız olarak iktisap ettiği malı satması veya alım - satım fiatları arasında fark bulunması hallerinde, hak sahibi sebepsiz iktisaba dayanan bir talepte bulunabilecektir. **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu** da bu sonuncu görüşü paylaşmıştır. Hukuk Genel Kurulu 13/7/1960 tarihli kararında, 2613 sayılı «Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu» gereğince yapılan kadastro işlemi sırasında, haklı bir sebep olmaksızın lehine kayıt düşürülen şahsın gayrimenkulü hüsnüniyet sahibi üçüncü bir şahsa satması (ve bu kimsenin MK. m. 931 uyarınca mülkiyeti iktisap etmesi) halinde, hak sahibinin, gayrimenkulü devreden hüsnüniyetli kimseye karşı «**satış sonunda mamelekine giren para sebepsiz iktisap teşkil edeceğinden**» bir tazminat dâvası açabileceğini kabul etmiştir (6). Kanaatımızca, yukarda belirttiğimiz her fikir kendi açısından müdafaa edilebilir. Malı iade borcu altında olan hüsnüniyetli zilyedin, malı devretmek suretiyle elde ettiği bedeli, sebepsiz iktisap hükümleri dairesinde hak sahibine iade etmesi gerektiği hususundaki Yargıtay görüşü de kanun koyucunun getirdiği düzene aykırı değildir. Ancak, hak sahibinin malı devreden hüsnüniyetli zilyedden sebepsiz iktisaba dayanan bir talepte bulunabilmesi için, Hukuk Genel Kurulu'nun kararına esas teşkil eden meselede olduğu gibi, hak sahibinin malını hâlihazır zilyedden geri alamıyacak durumda bulunması gerekir.

Hüsnüniyetli zilyed, mevcudiyetine inandığı mahdut aynî hak veya şahsî hakkını (intifa, rehin, kira vs.) aşan istifade ve tasarruflarından

(5) Bk. JT. 1945. 1. 526 - 527; JT. 1959. 1. 169; HOMBERGER. age. m. 938, No. 12 - 13; TEKİNAY, age. s. 114; DESCHENAUX, age. s. 62; FEYZİOĞLU, age. s. 156 vd.

(6) Bk. JT. 1945. 1. 527; DESCHENAUX, age. s. 62; TEKİNAY, age. s. 114; Exp. des mot. C. III. Droits réels. s. 305; WIELAND, age. C. II. m. 938, No. 6, s. 438; ROSSEL - MENTHA, age. C. III, No. 1740; HOMBERGER, age. m. 938, No. 12; FEYZİOĞLU, age. s. 153 - 155; HGK. 13/7/1960 (Ad. Derg. 1962, s. 1116).

doğan zararlardan dolayı, hak sahibine karşı, zilyedliğe esas teşkil eden hukukî sebep muteber olsaydı mal sahibine karşı mes'uliyetini tâyin edecek olan hükümlere göre sorumludur (7).

Hüsnüniyetli zilyedliğe ait hükümlerin tatbik edilebilmesi için, zilyedin sadece iktisap anında değil, fakat zilyedliğin devamı müddetince hüsnüniyetli olması gerekir. Zilyed, zilyedliğinin bir hakka dayanmadığını öğrendiği andan itibaren «suiniyetli zilyedlik» hakkındaki hükümler (MK, m. 908) uygulanır.

2 — Hüsnüniyetli zilyedin hakları.

a — Masrafların tazmini

aa — Zaruri ve faideli masraflar.

Malı hak sahibine iade etmesi istenen hüsnüniyetli zilyed, fiilen yapmış olduğu zarurî ve faideli masrafların tazminini talep edebilir (MK. m. 907) (8).

Zarurî masraflar, bir şeyin mahallî âdetlere göre rasyonel bir tarzda muhafazası ve işletilmesi için kaçınılması mümkün olmıyan (hasta bir hayvanın baktırılması, gayrimenkulün yıkılan bir duvarının tamir ettirilmesi gibi) masraflardır. Faideli masraflar ise, (toprağın ıslahı, su yollarının yaptırılması, kalorifer tesisatı gibi) eşyanın kıymetini veya verimliliğini arttırmaya yarıyan, fakat vazgeçilmesi kabil olan giderlerdir (9).

bb — Diğer masraflar - Lüks masraflar.

Zilyed, zarurî ve faideli masraf kavramına girmiyen, eşyanın kıymetini arttırmaktan çok, zevki tatmin gayesini güden (bahçeye heykel dikilmesi duvarlara resim yaptırılması gibi) lüks masraflar için tazminat talebinde bulunamaz. 907. maddeye göre, hüsnüniyetli zilyed, hak sahibi iade günündeki değer karşılığını (10) ödemeye razı olmadığı takdirde, lüks masrafa konu teşkil eden eşyayı ayırıp alma hakkına sahiptir. Hak, ancak ayrılmanın asıl şeye zarar vermeksizin mümkün olması halinde kullanılabilir.

cc — Semerelerin düşülmesi.

Zilyedin elde ettiği medenî (kira vs.) veya tabiî semereler, yaptığı

(7) UTKU, age. s. 28 vd; FEYZİOĞLU, age. s. 143 vd.; DESCHENAUX, age. s. 61; HOMBERGER - MARTİ, FJS. No. 647, s. 2; HOMBERGER, age. m. 938, No. 14.

(8) Şeyin hak sahibine iadesi talep edilmedikçe, hüsnüniyetli zilyed yaptığı zaruri ve faideli masrafları istiyemez. Bk. 3. HD. 4/3/1961 (Ad. Derg. 1962, s. 195).

(9) Daha geniş izahat için Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 201 vd.; UTKU, age. s. 45 vd.

(10) Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 209.

zaruri, faideli ve lüks masraflar karşılığı olan alacağından düşülür (11) (MK. m. 907). Buna mukabil, kusuruyla da olsa elde etmeği ihmal ettiği semereler alacağından düşülmez (12).

Yargıtayın 1/3/1950 gün ve 11/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre : **Bir şeye iyiniyetle zilyed bulunan kimsenin o şeyden kullanma yoluyla faydalanmasının değerlendirilecek karşılığı, Medenî Kanunun 907. maddesinin son fıkrasındaki «zilyedin elde ettiği semereler» kavramına girmez ve bu itibarla yaptığı masraflar dolayısiyle olan alacağından düşülemez (13).**

dd — Masrafların tazmininde zaman aşımı.

Hüsnüniyetli zilyedin, yaptığı zaruri ve faideli masraflar sebebiyle, malı hak sahibine iadede istiyebileceği tazminatın tabi olacağı zaman aşımı meselesi de üzerinde durulması icap eden önemli bir noktadır.

Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi 3/6/1958 tarihli kararında konuya etraflı bir şekilde temas etmiştir. Sözü geçen karara göre : Medenî Kanunun 906 - 908. maddelerinde geçen masraf alacakları ile tazminat alacaklarının zamanaşımı hakkında Medenî Kanunda bir hüküm yoktur. Haksız yere malı elinde bulunduranın yaptığı masraflar dolayısiyle mamelekinde bir değer fazlalığı meydana gelen hak sahibinin, malı elinde bulundurana karşı bir haksız fiil işlemediği dikkata alınırsa, olaya, Borçlar Kanununun haksız fiillerle ilgili 60. maddesindeki zaman aşımının uygulanamıyacağı anlaşılacaktır. Tazmini istenilen masraflar, malın hak sahibinin elinde bulunması halinde, hak sahibinin dahi yapmak zorunda kalacağı zarurî masraflar ile, malın değerinin veya gelirinin artması için yapılan faydalı masraflardır. O halde, bunların tazmini esas itibariyle gerçek hak sahibinin mamelekinde diğer taraf zararına meydana gelen sebepsiz artışın önlenmesi maksadıyla kabul edilmiştir. Bu bakımdan bu tazmin isteği mahiyeti itibariyle Borçlar Kanununun 61 ve sonraki maddeleri hükmüne bağlı bir sebepsiz mal edinmenin geri alınması isteğidir ve Borçlar Kanununun 66. maddesindeki zaman aşımına tâbidir. Mal geri istenmedikçe masrafı tazmin alacağı doğmayacağından, BK. m.

(11) Bk. UTKU, Age. s. 71,; HOMBERGER, age. m. 939 No. 20; 1/3/1950 gün ve 11/2 sayılı İçt. Bir. Kar. (RG. 30/6/1950, s. 7546). Hangi semerelerin mahsup edileceği hususunda tafsilât için Bk. FEYZİOĞLU, Hüsnüniyetli zilyedin semereleri iktisap hakkını - icabında - felce uğratan bir müessese : mahsup. İBD. 1952. sayı. 6, sayfa 325 - vd.

(12) Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 180, Olgunlaşmış, fakat zilyedin kusuruyla toplanmamış semerelerin alacaktan düşülmesi gerektiği hakkında Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 180 - 181; UTKU, age. s. 70; HOMBERGER, age. m. 939, No. 10.

(13) Ayrıca Bakınız, HGK. 15/4/1953, (OLGAÇ, age. C. II, s. 649).

57

66 daki bir yıllık zaman aşımı, hak sahibinin malı geri isteme dâvasını açmış olduğunu masraf alacaklısının öğrendiği tarihten itibaren işleyecektir. Esas mala ilişkin geri alma dâvası açılmadıkça masrafın ödetilmesi istenemiyeceğine ve muaccel olmayan bir alacak için, (BK. m. 125) zaman aşımı işlemiyeceğine göre, masrafın dâva tarihine nazaran 10 yıldan önce yapılmış olması halinde BK. m. 66 daki 10 yıllık zaman aşımı geçmiş sayılamayacaktır. Masraf alacağının muaccel olması ile beraber, masraf alacaklısı, hem sebepsiz mal edinmeyi hem de ondan istifade eden kimseyi öğrenmiş olacağından bir yıllık zaman aşımı işlemeye başlayacak ve bu sebeple esas malın geri alınması dâvasından sonra 66. maddedeki 10 yıllık zaman aşımının işlemesi söz konusu olmayacaktır (14).

b) Alıkoyma hakkı.

Medenî Kanunumuzun 907. maddesine göre, malı hak sahibine iade etmesi istenen iyi niyet sahibi zilyed, yaptığı zarurî ve faideli masraflardan doğan alacağı kendisine ödeninceye kadar o şeyi «hapsedebilir». Yargıtay muhtelif kararlarında, haricen satın alınan tapuda kayıtlı gayrimenkul üzerinde, bedeli iade edilinceye kadar, zilyedin hapis hakkına sahip olduğunu da kabul etmiştir (15). Ancak, bu hapis hakkı yalnızca bedeli almış olan satıcıya karşı mevcuttur; gayrimenkulü tapu sicili yoluyla iktisap etmiş olan üçüncü şahsa karşı dermeyan edilemez (16).

907. maddede öngörülmüş olan hapis hakkı, esas itibariyle alacak ödeninceye kadar bir «alıkoyma» hakkıdır. Bu hakkı, «menkul rehni» bahsinde yer alan ve 864 - 867. maddelerde düzenlenmiş bulunan «hapis hakkı» ile karıştırmamak gerekir.

Hüsnüniyetli zilyedin 907. maddeye dayanan alıkoyma hakkı hapis hakkından farklı olarak :

aa) Zilyede malı paraya çevirme hakkını vermez, zira mal zilyedde oldukça zilyedin bir alacak hakkı yoktur;

bb) Zilyed yalnız menkul mallarda değil, gayrimenkul mallarda da alıkoyma hakkına sahiptir;

cc) Zilyed paraya çevrilmesi mümkün olmayan malları da alıkoyabilir.

(14) Karar için Bk. OLGAÇ, Türk Borçlar Kanunu, C. I, s. 762 - 763 ve Ad. Derg. 1959, s. 228 - 230. Feyzioğlu da Dördüncü Hukuk Dairesinin bu kararında ileri sürülen görüşleri paylaşmıştır. Bk. FEYZİOĞLU, age. sahife 341.

(15) Bk. Hukuk Genel Kurulu, 4/12/1953; 1. HD. 19/1/1954; 3. HD. 24/3/1953 (Bk. OLGAÇ, age. C. II, s. 647, 648, 650).

(16) BK. HGK. 4/2/1953; HGK. 4/12/1953 (BK. OLGAÇ, age. C. II, s. 648, 650).

Buna mukabil, 907. madde ile zilyede tanınan alıkoyma hakkı, hapis hakkı gibi, aynî bir tesire sahiptir (17).

III — Suiniyetli zilyedin sorumluluğu

1 — Suiniyetli zilyedin borçları.

a) Genel olarak.

Zilyedliğinin muteber bir hakka dayanmadığını bilen veya icabı hale göre kendisinden beklenen ihtimamı gösterseydi bilebilecek durumda olan kimse «suiniyetli zilyed» sayılır. Zilyedin hakikî hak sahibini bilmemesi suiniyetli sayılmasını önlemez.

Birden ziyade kimse bir şeye zilyed ise (meselâ malı suiniyetle hırsızdan satın alan, onu hüsnüniyet sahibi üçüncü bir şahsa kiralamışsa) bunların sorumlulukları hüsnüniyetli veya suiniyetli olmalarına göre ayrı ayrı tayin edilir.

Suiniyetli zilyed, daha önce incelediğimiz üzere, MK. m. 904 gereğince malı hak sahibine iade borcu altındadır. 908. madde «**Bir şeye suiniyetli zilyed olan kimse o şeyi hak sahibine iade etmekle beraber**» demek suretiyle ayni hükmü tekrar etmiştir.

Suiniyetli zilyed, malı elinden çıkarmışsa, hak sahibine malın kıymetini tazmin etmekle yükümlüdür (18). Hak sahibi ilk önce malın o andaki zilyedine müracaat mecburiyetinde değildir (19).

b) Haksız alıkoymuş olmadan doğan zararların tazmini.

aa) Genel olarak.

Bir şeyi bir hakka dayanmaksızın zilyedliğine alan (meselâ gasb veya işgal eden) suiniyetli zilyed, MK. m. 908 gereğince «**O şeyi hak sahibine iade etmekle beraber, haksız alıkoymuş olmasından doğan zararları... tazmin ile de mükelleftir**».

Böylece, suiniyetli zilyed, hak sahibi mal üzerinde zilyedliğini yeniden tesis edinceye kadar (20) malın yok edilmesinden, hasara uğramasından, iadesindeki gecikmeden doğan zararları ödemekle yükümlüdür.

Suiniyetli zilyedin malın yok olmasından veya zarara uğramasından sorumlu tutulması için kusurlu olması da şart değildir (21).

---

(17) BK. HOMBERGER, age. m. 939, No. 17; FEYZİOĞLU, age. s. 220; Alıkoymak hakkı ile hapis hakkı arasındaki benzerlikler için Bk. UTKU, age. s. 58 vd.

(18) Bk. JT. 1954. I. 47; Ayrıca Bk. OSTERTAG, age. m. 940, No: 4-5 FEYZİOĞLU, age. s. 239-240.; Federal Mahkemenin yeni bir içtihadına göre, suiniyetli zilyed, malı ödediği bedelin iadesi şartıyla geri alınabilecek üçüncü bir şahsa devretmişse, malın bedelini malike tazminle yükümlüdür. Bk. JT. 1959. I. 115.

(19) Bk. OSTERTAG, age. m. 940, Nc: 5; WIELAND, age. C. II. s. 444.; FEYZİOĞLU, age. s. 240,; UTKU, age. s. 86.

(20) Bk. JT. 1959. I. 169.

(21) Bk. OSTERDAG, age. m. 940, No: 4.

Suiniyetli zilyed malın meselâ çalınmaması veya değerini kaybetmemesi için gerekli ihtimamı göstermiş olsa dahi mes'uldür. Kanun koyucu suiniyetli zilyedliği bu ağır sorumluluk için kâfi sebep (kusur) addetmiştir. Ancak, (su baskını sebebiyle gayrimenkulün hasara uğraması halinde olduğu gibi) hak sahibi zilyed olsaydı dahi zararın meydana geleceğinin isbat edilebilmesi halinde, suiniyetli zilyed zarardan sorumlu tutulamaz. Zira bu takdirde, malın haksız alıkonmasıyla zarar arasında bir illiyet bağı yoktur (22).

bb — Şeyin kime iade edileceğinin bilinmemesi halinde zararı tazmin borcunun sınırlanması.

Suiniyetli zilyed malı kime iade edeceğini bilmediği müddetçe, ancak kendi kusuruyla (yani kast veya ihmaliyle) meydana gelen zararlardan mes'uldur (MK. m. 908) (23).

Suiniyetli zilyedin «**malı kime iade edeceğini bilmiyor**» sayılabilmesi için, hak sahibini öğrenmeğe ve bulmaya teşebbüs etmesi, fakat netice elde edememesi gerekir. 908. maddenin bu son fıkrası bilhassa bulunmuş mallarda (MK. m. 693), su, rüzgar veya diğer tabii kuvvetler vasıtasıyla başkasının eline geçen şeylerde (**MK.** m. 698) uygulama alanı bulacaktır.

c — Elde edilen veya elde edilmesi ihmal edilen semerelerin tazmini.

Medenî Kanunumuzun 908. maddesine göre, «**Bir şeye suiniyetle zilyed olan kimse... elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediği semereleri tazmin ile de mükelleftir**». Maddede ki «semere» deyiminden, hem tabiî ve hem de medenî semereleri anlamak lâzımdır (24).

Suiniyetli zilyed, normaldan veya hak sahibinin elde edebileceğinden fazla semere temin etmiş olsa dahi, semerelerin tamamını tazmin

(22) Bk. UTKU, age. S. 84.; HOMBERGER, age. m. 940, No : 7.; WİELAND, age. C. II. S. 444.; DESCHENAUX, age. S. 64.

(23) 908. maddenin son fıkrası yanlış tercüme edilmiştir. Madde de «yedinde bulunan şeyin geri iadesi lâzım geldiğini bilmediği müddetçe» denmektedir. Asıl metinde olduğu gibi «geri» kelimesi yerne «kime» tabirini kullanmak gerekirdi. Zira, zilyed malın geri iadesi icap ettğini bilmiyorsa, suiniyet değil, hüsnüniyet sahibidir. Bk. HİRŞ, agm. S. 792 Not, 15.

(24) Bk. HİRŞ, agm. S. 793-794; FEYZİOĞLU, age. S. 258. Yargıtayın 4/6/1958 tarih ve 15/16 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında, «Bir kimsenin başkasına ait olduğunu bildiği veya bilebilecek durumda olduğu bir gayrimenkulü kendi malı imiş gibi kiraya verip, kiraları toplamış bulunması sebebiyle hak sahibinin o kimseden kiraların alınması için açacağı dâvanın gerek Borçlar Kanununun 414. maddesine dayanan, gerekse Medenî Kanunun 908. maddesine dayanan bir dâva olarak tavsifi mümkün olduğu ve fakat tereddüt halinde Borçlar Kanununun 414. maddesi hükmüne dayanan menfaatların devri dâvası sayılacağı ve bundan dolayı on yıllık zaman aşımına tabi olacağı» neticesine varılmıştır. Bk. RG. 1 Ekim 1958, sayı 10021 - III. tertip düstur, C. 39, s. 1357.

ile yükümlüdür (25). Mevcut olan semereler aynen iade edilir, mevcut olmıyanların bedeli ödenir.

Hak sahibinin elde etmeyi düşünmediği semereleri, suiniyetli zilyedin (elde etmeği ihmal eylediği semerelerde dahil olmak üzere) tazminle yükümlü olup olmadığı meselesi farklı görüşlere yol açmıştır. Bu farklı fikirlerin kaynağında, 908. maddede düzenlenen tazmin borcunun hukukî mahiyeti hakkında ki görüş ayrılıkları yer almaktadır (26).

Yargıtay bu hususdaki son görüşünü, İstanbul Belediyesinin mezarlık olarak kullanılmak üzere satın aldığı bir gayrimenkule, iki şahsın gasb yoluyla el koyması üzerine, Belediyenin açtığı istihkak dâvası ve talep ettiği on senelik «ecrimisil» (27) dolayisiyle verdiği 8/3/1950

(25) HOMBERGER, age. m. 940, No : 10; HİRŞ, agm. s. 794.

(26) 906 - 908. maddelere dayanan sorumluluğun hukukî mahiyeti hakkındaki tartışmalar için Bk. Feyzioğlu, age. s. 107 vd. ve s. 264 vd. Ayrıca Bk. Postacıoğlu, agm. İHFM. 1951. C. XVII. s. 414 vd.

(27) *«Ecrimisil»* deyimi eski hukukumuzdan gelmektedir. Eski hukukumuzda ecrimisil, sıhhat şartlarından biri noksan kira sözleşmelerinde uygulanacak em. sal kira bedelini ifade ederdi.

Medenî Kanunumuzun ve Borçlar Kanununun hiç bir maddesinde «ecrimisil» deyimine yer verilmemiştir. Buna mukabil, 2/6/1934 tarih ve 2490 sayılı «Arttırma, Eksiltme ve İhale Kanununda, m. 67» ve 11/6/1945 tarih ve 4753 sayılı «Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda, m. 57» olduğu gibi, bazı özel kanunlarda «ecrimisil» tabirine rastlamaktayız.

Muhtelif içtihatlarda da «ecrimisil» deyiminin sık sık kullanıldığını ve bazen de tarif edildiğini görmekteyiz. Meselâ, 4. Hukuk Dairesinin 17/1/1944 tarihli kararında, ecrimisil, «haksız surette işgal ve intifa olunan bir şeyin, emsaline göre takdir ve tâyini icap eden ücreti demektir» şeklinde tarif edilmiştir (Bk. OLGAÇ, age. C. II. s. 690).

Bazı özel kanunlarda, muhtelif içtihatlarda ve hatta doktirinde «ecrimisil» deyimine, genellikle «fuzuli işgallerde talep edilecek tazminat» karşılığı olarak yer verilmiş olmasına rağmen, belirtmek gerekir ki, *Medenî Hukukumuzda «ecrimisil» müessesesi ve kavramı yoktur. Medenî Kanunumuzda «suiniyetli zilyedlik ve bundan doğan sorumluluk» bahis konusudur.* (Bk. VELİDEDEOĞLU - ESMER, Gayrimenkul tasarrufları. İst. 1956. s. 276, Not : 125).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 9/1/1963 (Bk. Ad. Derg. 1963. s. 761 vd.) tarihli kararında da meseleye dokunularak, «Medenî Kanunun ve Borçlar Kanununun kabulü ile, Mecelle ve bu arada gasb olaylarında Mecellenin kabul ettiği ecrimisil kaldırılmıştır. Malı dâvalı tarafından haksız yere kullanılmış olan dâvacının, malı kullanandan ecrimisil adı altında istediği tazminat, bugünkü hukukumuzda, ancak, kullanılan malın kiraya verilmiş olması halinde getireceği değer kiradan dâvacının yoksun kalmış bulunması dolayısiyle bu değer kiranın tazmini alacağı olarak haklı görülebilir ki, bu tazminat alacağının dayanağı dahi Medenî Kanunun 908. maddesidir» neticesine varılmıştır.

Ecrimisil kavramı ve bugünkü hukuk ve tatbikattaki yeri hakkında geniş izahat için Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 278 - 342.

gün ve 22/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında belirtmek imkânını bulmuştur.

Arzettiği özel önem sebebiyle, sözü İçtihadı Birleştirme Kararının başlıca kısımlarını aşağıya alıyoruz :

«Elindeki gayrimenkulü istihkak dâvacısına geri vermeğe mecbur tutulan kötü niyetli zilyedin, bu zilyedlikten hiç bir zarara uğramamış olan dâvacıya ecrimisil adı altında bir para vermesi gerekip gerekmiyeceği hususunda içtihat uyuşmazlığının mevcudiyeti üzerine toplanan İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunda durum incelenmiştir.

«Belediye, gasbedilen toprak parçalarını herhangi bir şekilde kullanmak istediği halde, zilyedliğin gasbedilmiş olması yüzünden kullanamadığını ve zarara uğradığını iddia etmemiştir.

«Belediyenin iddiası kendi zarar görmüş olsun, olmasın dâva edilenlerin, arsaları kullanmaları ve ondan istifade etmiş bulunmaları dolayısiyle bir ücret vermekle mükellef oldukları düşüncesine dayanmaktadır.

Taraflar arasında bir bağıt bulunmadığı için Belediyenin kira karşılığı istiyebileceği tasavvur olunamaz.

«Başkasının malını haksız olarak kullanmak bağıt hükümlerine tabi bir hukukî muamele olmayıp, Borçlar Kanununun haksız fiillerden doğan borçlara müteallik hükümlerine tabi haksız bir fiildir.

«Haksız fiillerin borç doğurması ise, haksızlığa uğrayan kimsenin bu yüzden zarar görmüş, zarara uğramış olması şartına bağlıdır.

«Belediyenin — ecrimisil — adı altındaki isteğini, toplanmış ve toplanması ihmal edilmiş semerelerin tazmini isteği şeklinde anlamak, iddiayı bu şekilde yorumlamak ta mümkün değildir.

«Belediyenin böyle bir istekte bulunabilmesi semere toplamak ve şeyi semerelendirmek niyetinde bulunmuş olmasına bağlıdır. Belediye böyle bir iddiada bulunmamıştır.

«Semere toplamayı ve şeyi semerelendirmeyi kurmamış ve böyle bir niyette bulunmamış olan kimsenin ne toplanan semerelerin, ne de toplanması ihmal edilen semerelerin tazminini istemeğe hakkı vardır. Çünkü, bu halde semerelerin toplanması veya toplanmasının ihmal edilmesiyle şeyin malikinin mamelekinden (malvarlığından) bir eksil-

me meydana gelmemektedir. Malik bir zarara uğramamaktadır» (28) (29).

Yargıtayın 8/3/1950 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı doktrinde, haklı olarak bir çok müellif tarafından benimsenmemiştir (30).

Suiniyetli zilyedin mes'uliyeti, mahiyeti itibariyle haksız fiilden doğan bir sorumluluktur. Ancak, bu sorumluluğun şartları, Borçlar Kanununun haksız fiillerle ilgili hükümlerine tabi kılınmamış, Medenî Kanunumuzun 908. maddesinde ayrıca düzenlenmiştir (31). Diğer bir deyişle, hak sahibi, suiniyetli zilyedlikten (İçt. Bir. Kararındaki hâdisede olduğu gibi) hiç bir zarar görmemiş ve şeyi semerelendirmeyi düşünmemiş olsa dahi, suiniyetli zilyed elde ettiği veya elde etmeyi ihmal eylediği semereleri (32) tazminle yükümlüdür (33) (34). Suiniyetli zil-

(28) Bk. Düstur, C. 31. s. 2096 - RG. 9/6/1950, sayı 7528. Aynı mahiyetteki yeni iki karar için Bk. HGK. 9/1/1963 (Ad. Derg. 1963, s. 761 vd.); HGK. 3/7/1963 (Ad. Derg. 1964. s. 389).

(29) Yargıtay, 19/12/1931 tarih ve 23/44 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında «Fuzulî işgal neticesi talep olunan (ecrimisil) tazminat, haksız fiil mahiyetinde olmadığı cihetle bu kabil tazminata ait dâvalarda sözü geçen kanunun (Borçlar Kanununun) 60. maddesinde gösterilen zamanaşımı müddeti uygulanmaz, RG. 9/4/1932, sayı 2072.» ve 25/5/1938 tarih ve 29/37 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında «Haksız surette zapt ve işgal sebebiyle hukukî menfaatları haleldar olan gayrimenkul maliklerinin talep edebilecekleri tazminat, kira dâvaları hakkında BK. m. 126 da öngörülen beş senelik zamanaşımına tabidir. Zira bu tazminat talepleri, bir kira sözleşmesine dayanmamakla beraber, hukukî neticeleri itibariyle ayni mahiyettedir, RG. 15/11/1938, sayı 4063.» neticelerine varmıştı.

(30) Kararın tahlil ve tenkidi için Bk. POSTACIOĞLU, agm. İHFM. C. XVII, s. 414 vd. Ayrıca Bk. HİRŞ, agm. s. 799.; FEYZİOĞLU, age. s. 310 vd.; SAYMEN - Elbir, age. s. 124 vd.

(31) Bk. HOMBERGER, age. m. 938, No : 3.

(32) Suiniyetli zilyedin elde etmeyi ihmal ettiği semerelerden maksat «hak sahibinin normal bir işletmede elde edebileceği semerelerin karşılığıdır». Bk. POSTACIOĞLU, agm. İHFM. C. XVII. s. 429.

(33) Suiniyetli zilyed, hak sahibinin normal olarak elde edebileceği semereleri temin etmişse, ayrıca «elde etmeği ihmal ettiği semerelerin tazmini» diye bir şey tabiatiyle bahis konusu olamıyacaktır.

(34) FEYZİOĞLU ise «suiniyetli zilyedin elde etmeyi ihmal eylediği semerelerin tazmini» konusunda Yargıtayın görüşüne katılmakta, «bu nev'i semereleri tazmin talebinin hukukî dayanağı haksız fiillerdeki zarar esasıdır» demektedir. Ancak Feyzioğlu'na göre, malikin mülkünden faydalanma niyeti karine olarak kabul edilmeli (ona sadece zararın miktarını isbat külfetini yüklemeli), mülkten istifade etmeme niyeti bunu iddia eden suiniyetli zilyed tarafından delillendirilmelidir. Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 312 vd.

yedin şeyi bizzat kullanmak suretiyle sağladığı fayda da elde ettiği semere kavramı içinde yer alacaktır (35). 908. maddeyi, sözü geçen İçtihadı Birleştirme Kararı dairesinde anlamak, suiniyetli zilyedi kanunun gayesini aşan bir himayeye kavuşturmak ve bu nev'i zilyedliği teşvik etmek olacaktır.

d — Zamanaşımı.

Hak sahibinin 908. madde gereğince suiniyetli zilyede karşı açacağı tazminat dâvasının tabi olacağı zamanaşımının tesbiti de özel bir önem arzedecektir (36).

Daha önce zikrettiğimiz 9/21/1931 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında yargıtay, fuzulî işgal dolayısiyle açılacak tazminat dâvalarında haksız fiillere müteallik zamanaşımının tatbik edilemiyeceğini ifade ediyor ve pratikte bunun üzerine, genel kaide gereğince on yıllık zamanaşımı müddeti sözü geçen dâvalar için uygulanıyordu.

Yargıtay, daha sonra 25/5/1938 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında meseleye açık olarak temas ediyor ve bahis konusu tazminat dâvalarında BK. m. 126 gereğince beş senelik zamanaşımı süresinin tatbik edileceğini belirtiyordu.

Son olarak, Yargıtayın, yukarda başlıca kısımlarını verdiğimiz 8/3/1950 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararında meselenin hukukî mahiyetini (haksız fiil ve zarar) görüşünden hareket ederek tespit ettiğini, fakat açılacak tazminat dâvalarında uygulanacak zamanaşımı süresine temas etmediğini görüyoruz.

Kanaatımızca, 908. madde gereğince hak sahibi tarafından suiniyetli zilyede karşı açılacak tazminat dâvasının hukukî mahiyetini BK. m. 41 vd. anlamında haksız fiil olarak tespit eden Yargıtay, bu nev'i dâvaları, zamanaşımı yönünden BK. m. 60 taki 1 ve 10 senelik müddete zarurî bir netice olarak tâbi kılmış olmaktadır. 1950 tarihli karardan sonra, 25/5/1938 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararındaki beş senelik zamanaşımı

(35) Bk. Feyzioğlu, age, s. 323.

(36) Suiniyetli zilyedliğe konu teşkil eden şey ve ondan elde edilen semereler aynen mevcutsa, hak sahibi, şeyin ve semerelerin iadesini suiniyetli zilyedden prensip itibariyle her zaman talep edebilecektir. Zaman aşımı ancak tazminat taleplerinde bahis konusu olacaktır. Bu vesileyle belirtelim ki, eğer gayrimenkulün suiniyetli zilyedi gayrimenkulü m. 639 gereğince, fevkalâde zaman aşımıyla iktisap etmişse artık kendisine karşı 908. maddeye dayanılarak bir tazminat talebinde bulunulamaz. Bk. Feyzioğlu, s. 336-340; Küley, s. 95.

müddetini uygulamaya artık hukuken imkân yoktur (37). Nitekim, muayyen bir tereddüt devresinden sonra, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 21/10/1959 tarihli kararında, malın geri vermekle mükellef olanın elinden çıkması halinde, suiniyet sahibi zilyede karşı açılacak tazminat dâvasının zamanaşımı yönünden BK. m. 60 taki bir ve on yıllık müddete tâbi olacağı ifade edilmiştir (38).

Yargıtayın 8/3/1950 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararındaki ana görüşe katılmamakla beraber, 908. madde gereğince açılacak tazminat dâvalarında (suiniyetli zilyedliğin mahiyeti itibariyle bir haksız fiil teşkil etmesi sebebiyle), BK. m. 60 ta tanzim edilmiş bulunan bir ve on senelik zaman aşımı müddetlerinin kıyasen uygulanmasının doğru olacağı görüşündeyiz (39). Bu takdirde, bir yıllık müddetin başlangıcını, «suiniyetli zilyedliği ve suiniyetli zilyedi öğrenme» teşkil edecek, ve dâva herhalde «suiniyetli zilyedlik» ten itibaren on yıl geçmekle zaman aşımına uğrıyacaktır (40).

2 — Suiniyetli zilyedin hakları:

Şeyi hak sahibine iadesi talep edilen suiniyetli zilyed, MK, m. 908'e göre, ancak **«hak sahibi için de yapılması zarurî olan masrafları»** istiyebilir (41).

---

(37) Aynı görüş: Feyzioğlu, s. 326 vd.
Tatbikatta Hukuk Genel Kurulu'nun ve bazı Yargıtay dairelerinin 1950 tarihli karradan sonra da bir müddet daha beş senelik zaman aşımı süresini uygulamakta (1950 tarihli kararda zaman şımından bahsedilmediği gerekçesiyle) direndikleri görülmüştür, Bk. HGK. 7/1/1953 (Olgaç, Türk Borçlar Kanunu, C. I. s. 1100-1101), HGK. 31/3/1954 (Olgaç Türk Borçlar Kanunu, C. I. s. 1100-110I), 4. HD. 23/6/1958 (Olgaç, Türk Borçlar Kanunu, C. I. s. 1100).

(38) Bk. HGK. 21/10/1959 (Ad. Derg. 1960, s. 233-226). Ayni mahiyetteki diğer bir karar için Bk. HGK. 13/7/1960 (Ad. Derg. 1962, s. 1116 vd,). Yargıtayın daha önce zikrettiğimiz 4/6/1958 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararına göre; Bir kimsenin başkasının gayrimenkulünü kiraya vermesi halinde, hak sahibinin o kimseden kiraların alınması için açacağı dâvanın gerek BK. m. 414 ve gerekse MK. m. 908'e dayanan bir dâva olarak kabulü mümkündür. Ancak tereddüt halinde BK. m. 414'e dayanan menfaatların devri dâvası sayılması ve bundan dolayı on yıllık zaman aşımına tâbi olması gerekir (Bk. RG. 1 Ekim 1958, s. 10021).

(39) Prof. Hirş'e göre, 908. madde haksız fiil hükümlerinden ayrı bir mes'uliyet esası kabul etmektedir. 908. maddeden doğan semerelerin tazmini dâvası on senelik zaman aşımına tâbidir. Bk. Hirş, a. g. m. s. 797 ve 799.

(40) Bk. Saymen-Elbir. age. s. 123-124.

(41) Zaruri masraflardan ne anlaşılması icap ettiğini, hüsnüniyetli zilyedin haklarını izah ederken belirtmiştik.

Suiniyetli zilyed böylece, hak sahibinden, yaptığı faideli ve lüks masrafların tazminini (iade zamanında mevcut olan fazlalık nisbetinde dahi, BK. m. 64) talep edemiyecektir. 908. maddenin sarih ifadesi karşısında, bu masraflar için sebepsiz iktisaba ait hükümleri uygulamak mümkün değildir (42).

Buna mukabil, kanaatımızca faydalı ve lüks masraflar için tazminat talebinde bulunmayan suiniyetli zilyedin, hak sahibi kıymetlerinin tazminini talep etmediği takdirde, kendisi tarafından asıl şey ile birleştirilen ve zararsız alınması mümkün olan ziyadeleri ayırıp alabileceğini kabul etmek 908. maddenin gayesine aykırı düşmiyecektir (43).

Suiniyetli zilyedin, talep etmeğe hakkı olduğu zarurî masraflar için, tediye zamanına kadar şeyi alıkoymak hakkı yoktur (44). Suiniyetli zilyed şeyi hak sahibine gecikmesizin iade etmeğe ve ayrı bir dâva ile zarurî masraflarının tazminini istemeğe mecburdur.

Suiniyetli zilyedin zarurî masraflar dolayısiyle talep edebileceği tazminat, zaman aşımı yönünden, sebepsiz iktisap ile ilgili BK. m. 66 hükümlerine tabi olacaktır. BK. m. 66 daki bir yıllık zaman aşımı süresi, sözü geçen dâvada, hak sahibinin malı geri isteme dâvasını açmış olduğunu suiniyetli zilyedin öğrendiği tarihten itibaren cereyan edecektir. Ayrıca, esas mala ilişkin geri alma dâvası açılmadıkça masrafın ödetilmesi istenemiyeceğine ve böylece muaccel olmıyan bir alacak için (BK. m. 125) zaman aşımı işlemiyeceğine göre, masrafın dâva tarihine nazaran on yıldan önce yapılmış olması halinde, BK. m. 66 daki On yıllık zaman aşımı geçmiş sayılmıyacaktır (45).

---

(42) Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 349; DESCHENAUX, age. s. 64; OSTERTAG, age. m. 940 No. 12; HOMBERGER, age. m. 940, No. 15.

Ayrıca Bk. ARIK Fikret, Zilyedin ektiği mahsul kime ait olur, SBFD. 1951, C. VI. sayı 1-4, s. 359. Sebepsiz iktisap hakkında Bk. REİSOĞLU Seza, Sebepsiz iktisap dâvasının genel şartları, Ankara 1961.

(43) Bk. WİELAND, age. C. II. s. 445; TEKİNAY, s. 123. Aksi görüş: UTKU, age. s. 99.; OSTERTAG, age. m. 940, No. 12. FEYZİOĞLU, age. s. 348. SAYMEN ELBİR, age. s. 117.

(44) Bk. FEYZİOĞLU, age. s. 354; DESCHENAUX, age. s. 64; İMRE Gayrimenkuller üzerinde hapis hakkı dermeyan edilebilir mi? İst. Bar. Derg. 1952, sayı 3, s. 140 - 141; 4. HD. 15/4/1952 (OLGAÇ, age. C. II, s. 681).

(45) Bk. Hüsnüniyetli zilyedlerin masraf alacaklarının tabi oalcağı zaman aşımı hakkında yukarıda zikredilen 4. HD. nin 3/6/1958 tarihli kararı.

TÜRK VE FRANSIZ CEZA HUKUKU YÖNÜNDEN KASDEN İŞLENMİŞ MÜESSİR FİİL NETİCESİ ADAM ÖLDÜRME CÜRMÜ

(L'homicide Préterintentionnel)

Dr. Necdet YALKUT
(İstanbul C. Savcı Yardımcısı)

PLÂN :

1 — Giriş
2 — Türk Ceza Hukukuna göre
3 — Fransız Ceza Hukukuna göre
4 — Netice

I — Giriş:

Bu yazımızda **kasden işlenmiş müessir fiil neticesi (adam öldürme) cürmünü** inceliyeceğiz. Konumuz, mevzuatımız bakımından 9/7/1953 tarihinde 6123 sayılı kanunla tâdil edilmiş olan ve mehaz İtalyan Ceza Kanununun 368 inci maddesine tekabül eden T. C. K. 452 nci maddesine temas etmektedir. Müteakiben aynı çerçeve içerisinde Fransız mevzuatına atıf yapılacak ve nihayet yazımızı (netice) bölümüne intikal ettireceğiz.

II — Türk Ceza Hukukuna göre :

Bilindiği gibi kasıd, muayyen bir suçu işlemek iradesidir. Umumî ceza prensipleri ve psikolojik bakımlardan failin cezalandırılabilmesi için, neticesini istediği ve tahmin ettiği bir irade ile hareket etmiş olması elzemdir. Kanunun derpiş ettiği istisnalar haricinde, cürümde kasdın bulunmaması cezayı kaldırır (T. C. K. 45). İşte inceliyeceğimiz T. C. K. nun 452 nci maddesi, 45 inci maddede işaret edilen istisnalardan biridir.

Yazımıza konu olarak seçtiğimiz hukukî problemde, fail meydana gelen neticeyi, yani (ölüm vakıasını) istememiştir. Suça mukaddem safhada, iradesi bu nokta üzerine teveccüh etmemiş, yalnızca (müessir

67

fiil) işlemek hususunda kasıdlı ve kararlı bulunmuştur. Yargıtay Ceza U. H. nin 14/2/1944 T. ve Es. 27, Ka. 25. nolu ilâmında zikredildiği üzere (... 452 nci maddenin tatbiki için ölümü intaceden müessir fiilin **kasden** işlenmiş olması şarttır).

Böylece suçun :

A) **Manevî unsuru :** müessir fiil işlemek iradesi,

B) **Maddî unsuru :** işlenen müessir fiil,

C) **Kanunî unsuru da** meydana gelen vahim netice dolayısiyle 452 nci maddenin hususî olarak tertip ve derpiş eylediği, müessir fiilden farklı ve ceza nisbetini daha yüksek tuttuğu müeyyidedir.

(Ölüm vakıasının) müessir fiil ikamı müteakip, araya zaman fasılası girmeden vukua gelmesi mümkün olduğu gibi, maznunun fiili ile (ölüm) arasındaki direkt illiyet rabıtası mevcut olmak kaydı ile, (ölüm), bir müddet sonra da meydana gelebilir.

Mevzumuz dışında kalan (adam öldürme) suçlarında, failde kasıddan başka **(öldürmek niyeti) (fine di uccidere) de** aranır. Burada failinniyeti, gayesi, ulaşmak istediği netice, fiiline hedef seçtiği şahsı (öldürmek) keyfiyetidir.

Fail, mağdurun şahsı hakkında yanılmış olabilir **(error personae)** ve meselâ müessir fiil ika etmek istediği alelâde birşahıs yerine, bu müessir fiil neticesinde şahsın hüviyetinde hataya düşerek bilfarz baba, kardeş ... gibi kanunun, mağdurun sıfatı bakımından ağırlatıcı sebeb saydığı ve daha ağır müeyyide vaz'ettiği bir şahsın ölümüne sebebiyet verebilir. Bu gibi ahvalde, fail, T. C. K. 52 nci maddesinden istifade eder ve işlenen suç, hedef tuttuğu, kasdeylediği şahsa karşı ika edilmiş telâkki olunarak cezası tâyin kılınır. Nitekim Yargıtay 1. C. D. 4/3/1949 T. ve Es. 438, K. 348 nolu ilâmında, (... maznunun Ayşe Özkarayı yaralamak kastı ile salladığı bıçağın Ayşe Soysallıya tesadüfiyle onu yaraladığı anlaşılmasına göre 52 nci madde hükmünce Ayşe Özkara hakkındaki tahfif sebebinin buna teşmili lüzumunda zuhul edilmesi yolsuzdur) demektedir. Yine Yargıtay 4. C. D. 14/10/1952 T. ve Es. 8606, Ka. 8864 tarihli ilâmında (... maznunun, Satılmışa kasten attığı taşın başına isabetle Hediyenin öldüğü anlaşılmasına göre fiilin 52 nci madde delâletiyle 452 nci maddeye uyduğunun ve bu sebeble vazife cihetinin düşünülmemesi bozmayı gerektirmiştir) demektedir.

Kasden adam öldürme halinde kanunun ağırlatıcı sebeb olarak ileri sürdüğü ve 449 ve 450 inci maddelerin muhtelif bendlerinde derpiş

eylediği hususî haller, (müessir fiil neticesi adam öldürme) fiilinde de aynen nazara alınır ve 452 nci madde kendi bünyesinde 448, 449 ve 450 nci maddelerde nizamlanan durumu gözönüne alarak müeyyidesini mezkûr maddelerle birlikte vaz'eder ve derecelendirir. Filhakika 452 nci madde birinci fıkrasında : (katil kastı ile olmayan darp ve cerh veya bir müessir fiilden telefi nefis husule gelmiş olursa fail, 448 inci maddede beyan olunan ahvalde 8, 449 uncu maddede yazılı ahvalde 10, ve 450 inci maddede muharrer ahvalde 15 seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapse mahkûm olur) demektedir.

Aynı maddenin 2 nci fıkrası (eğer telefinefis failin fiilinden evvel mevcut olupda failce bilinmiyen ahvalin birleşmesi veyahut failin iradesinden hariç ve gayrimelhuz esbabın inzimamı ile vukua gelirse 448 inci maddede beyan olunan ahvalde 5 seneden, 449 uncu maddede muharrer ahvalde 7 seneden, ve 450 nci maddede yazılı ahvalde fail 10 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasiyle cezalandırılır) demek suretiyle tasrih edilen ahvalde maznun lehine ceza nisbetini hafifletmektedir. Fıkrada zikredilen bu hallerde maznunun fiili tek başına (ölüm)ü meydana getirecek kabiliyette bulunmamakta ve failce bilinmiyen, evvelden mevcut ahvalin birleşmesi veya sonradan husule gelmekle beraber failin iradesinden hariç beklenilmeyen hallerin inzimamı suretiyle ortaya **(müşterek sebeb)** ler çıkmaktadır. Haklı olarak bu gibi haller, kanun koyucu tarafından (cezayı azaltıcı) sebeb olarak vasıflandırılmaktadır.

Görülüyorki 452 nci madde, (adam öldürme) suçunun muhtelif şekillerini nizamlayan 448, 449, 450 nci maddelerle ilgili, bunlarsız tetkikine ve tatbikine imkân bulunmayan bir maddedir. Nitekim Yargıtay 1. C. D. nin 11/6/1937 T. ve Es. 36/5249, Ka. 2478 nolu ilâmında aynen şöyle denilmektedir : (452 nci madde hükmü esas itibariyle 448, 449, 450 nci maddelere mâtuf olup bizatihi bir hükmü tazammun etmediği için mücerret bir surette tetkikine imkân olmayıp mezkûr maddelerle mütedahilen ve memzucen tatbiki zarurî bulunmasına göre bu maddelere taalluk eden şartlarla tetkik ve tatbiki lâzım geldiği halde bundan zuhul edilmesi yolsuzdur).

III — Fransız Ceza Hukukuna Göre :

Kasden müessir fiil neticesi adam öldürme cürmü (L'homicide Préterintentionnel), Fransız Ceza Kanununun 309/4 ve 312/9 uncu maddelerinde nizamlanmıştır. Gerçekten mezkûr kanunun 309 uncu maddesinin 4 üncü fıkrasında : (Si les coups portes ou les blessures

değişir. Meselâ : Failin kullandığı silâhın cinsi (kesici, ateşli, delici, bereleyici, yakıcı...), suçun işlenmesi sırasında kullanılan cismin, T. C. K. 189 uncu maddesinde tâdat edilen silâhlardan olmaması (sopa, şişe, demir çubuk gibi...), faille mağdur arasında geçmiş münasebetler, hâdise ânında her iki tarafın yekdiğerine sarfettiği sözler, suçun sebep ve saiki, doktor ve otopsi raporu münderecatı, darbenin tevcih sahaları (nâzik ve tehlikeli uzuvlar olup olmaması) ve taaddüdü..... gibi vakıalar, failin maksadının zâhire çıkmasında, kasdının yalnızca müessir fiil işlemek veya öldürmek olduğunu tesbitte, hâkime yardım edecek kilit noktalarıdır.

Mahkeme mucip sebebli kararında, dosyadaki delillerin ışığı altında failin hakiki kasdını tesbit, suçunu tavsif ve buna göre cezasını tâyin eyliyecektir.

İÇTİHATLAR

YARGITAY İÇTİHADI BİRLEŞTİRME KARARI

GAYRİMENKUL KİRALARI — KİRA PARASININ MAHKEMECE TAKDİRİ: 6570 sayılı yasanın 2 ve 3 üncü maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptali üzerine iptal kararının yürürlüğe girmesinden sonra yasa uyarınca yenilenen kira akitlerinde kira parası mahkemece takdir olunur.

(6570 SK)

(Yargıtay İçtihadı Birleştirme K. 18/11/1964 gün, E. 2, K. 4)

Gayrimenkul kiraları hakkındaki 6570 numaralı Kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin Anayasa Mahkemesinin 26 Mart 1963 tarih 1963/3 esas 67 karar sayılı kararıyle (Resmî Gazete, 31/Mayıs/1963 gün ve 11416 sayı) iptal edilmesi üzerine iptal kararının yürürlüğe girdiği 26/Eylül/1963 ten önce yapılmış veya kanun uyarınca bir yıl yenilenmiş kira sözleşmesi süresinin iptal kararı yürürlüğe girdikten sonra başlayan yeni döneme ilişkin kira parasının nasıl belirtileceği konusunda Yargıtay Üçüncü ve Altıncı Hukuk Daireleri ilâmları arasında içtihat aykırılığı bulunduğu bildirilmiş ve içtihadın birleştirilmesi yoluyla bu aykırılığın giderilmesi istenilmiş olmakla, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Bölümü Genel Kurulunda ilâmlar arasında bir birini tutmazlık bulunduğuna oybirliğiyle karar verildikten sonra durum incelendi, gereği konuşulup görüşüldü:

a) Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinin 8/5/1964 tarih. 3307/2673 sayılı ilâmında: İptal kararının yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış veya kanun uyarınca yenilenmiş kira akdinde belirtilen kira parasının iptal kararının yürürlüğe girdiği tarihten sonra başlayan dönemde dahi akdin taraflarını bağlayacağı ve kiralayanın kira parasının arttırılmasını mahkemeden isteyemeyeceği içtihat edilmiştir. Daire ilâmında (6570 sayılı Kanunun diğer hükümlerinin yürürlükte kaldığı 2 ve 3 üncü maddelerin yürürlükte bulunduğu sırada yapılmış kira sözleşmesi ile belli sınırlar içinde tarafların iradelerini serbestçe birleştirerek kira parasını tayin ettikleri, sınırlandırmayı koyan kanun hükmünün sonradan ortadan kalkması ile sözleşmedeki kira parasına ilişkin hükmün geçersiz bir duruma düşemiyeceği, Anayasanın 152 nci maddesi gereğince iptal kararının geriye yürüyemiyeceği, iptal kararından önceki kira sözleş-

mesinde belirtilen kira parasını hükümsüz kılamıyacağı, Kira Kanununun kira sözleşmesinde kiracı aleyhine değişiklik yapılamıyacağı kuralını kapsayan 9 uncu maddesinin yürürlükte olduğu, bu maddede kira parasının sınırlandırılmasına ilişkin hususlar istisna edilmiş ise de bu mutlak bir istisna olmayıp kira parasında Kira Kanununun 2 ve 3 üncü maddeleri esasları dairesinde bir arttırma yapılabilmesini mümkün kılan bir istisna olduğundan, bu ibareden 2 nci ve 3 üncü maddelerin iptal edilmiş olması karşısında kira sözleşmesinin kira parasına ilişkin hükmünün artık tarafları bağlamadığı anlamı çıkarılamayacağı, kanun hükmüne karşı ve o hükümlere uygun şekilde kabul edilmiş kira parasında ikrah söz konusu olamayacağı) gerekçesine dayanılmıştır.

b) Yargıtay Altıncı Hukuk Dairesinin 29/6/1964 tarih 3328/6834 sayılı ilâmında; (Taraflar arasındaki kira sözleşmesinin 1/10/1963 tarihinde sona erdiği, kiralayanın bundan önce kiracıya tebliğ ettirdiği ihtarname ile kira karşılığının belli bir miktara çıkarılmasını istediği) belirtilmiş, (6570 sayılı Kanunun 2 ve 3 üncü maddeleri 26/9/1963 den itibaren iptal edilmiş olduğu cihetle bu tarihten sonraki kira yılının başlangıcı olan 1/10/1963 den itibaren kiralanana ait kira parası sınırlandırılmasının kalkmış bulunduğu, 6570 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin kira parası için bu tarihten sonra uygulanamayacağı, ancak kiralayanın kira parasını istediği şekilde tâyin ve takdir etmesi Medenî Kanunun 2 nci maddesine göre hakkın gayrı ızrar eden kötüye kullanılması niteliğinde bulunduğu, kanunun bunu himaye edemeyeceği) gerekçesine dayanılmış ve (kiralayanın tesbit dâvası açarak kira parasını usulüne göre tâyin ettirmesi ve buna dayanarak dâvalıya Borçlar Kanununun 260 ıncı maddesine uygun olarak ihtarname göndermesi gerektiği) içtihat olunmuştur.

c) Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinin 24/9/1964 tarih 4773/5647 sayılı ilâmında; (6570 sayılı kanunun 2 ve 3 üncü maddesinin iptal edilmiş olması karşısında 26/9/1963 tarihinden sonraki kira yılının başlangıcından itibaren Belediye Encümenince yapılan ve muhkem kaziyye niteliğini taşımayan takdire dayanan kira bedeline itibar edilemeyeceği, tarafların serbest iradelerine dayanan sözleşmelerin geçerli sayılabileceği, taraflar arasında kira parası evvelce serbest olarak kararlaştırılmamış ve bu konuda yeni bir anlaşmaya varılamamış olması halinde kira parasını bir tesbit dâvası ile tâyin ettirebilecekleri, olayda taraflar arasında evvelce yapılmış bir kira sözleşmesi bulunmasına ve o sözleşmede aylık kira tutarı gösterilmiş olmasına ve sözleşmeyi taraflar serbestçe kararlaştırdıklarına göre 26/9/1963 tarihinden sonra başlayan yeni kira devresi için o kira parasının geçerli sayılması gerektiği) içti-

hat edilmiştir. Olayda kira sözleşmesinde kira parası 250 lira olarak belirtilmiş, kiracının başvurması üzerine Belediye Encümeni kira parasını 100 liraya indirmiş, mahallî mahkemesi yeni kira dönemi için kiracıyı sözleşmedeki 250 lira aylık kira parası ile sorumlu tutmuş, hüküm dâvalı tarafından temyiz olunmuş ve dairece yukarıda yazılı gerekçelerle onanmıştır.

d) Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinin 27/10/1964 tarih 5615/7417 sayılı ilâmında; (Taraflar arasındaki kira sözleşmesinin 6570 sayılı Kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin yürürlükte olduğu sırada yapılmış olduğu, aynı kanunun 9 uncu maddesinin yürürlükte bulunduğu, Anayasanın 152 nci maddesi gereğince iptal kararı geriye yürüyemeyeceği) belirtilmiş (kiralayanın sözleşmedeki kira parasını yeni dönem için arttıramayacağı) içtihat olunmuştur.

İptal kararının yürürlüğe girdiği 26/9/1963 tarihinden sonra başlayan yeni kira dönemi için önceki kira aktinde belirtilen kira parasının arttırılamayacağı, a ve d bentlerinde söz konusu edilen ilâmlarda kabul olunduğu halde, kiralayanın yeni kira dönemi için kira parasının usulüne göre belirtilmesini tesbit dâvası açarak mahkemeden isteyebileceği, b ve c bentlerinde söz konusu edilen ilâmlarda içtihat edilmiştir. İlâmlar arasında birbirini tutmazlık açıktır.

1 — İçtihat uyuşmazlığı, eski kira sözleşmeleri hakkında, (Anayasa Mahkemesince verilmiş iptal kararının yürürlüğe girdiği) 26 Eylûl 1963 den sonra başlayan yeni dönem için kira parasının belirtilmesine ilişkin olduğundan, görüşme bu konu ile sınırlandırılmıştır. Taşınmaz malların kiralarına ilişkin 6570 sayılı Kanunun 2 ve 3 üncü maddeleri bu yasanın uygulandığı yerlerde kira paralarını belli esaslar çevresinde sınırlandırmış, benzerlerinin 12 Mayıs 1953 tarihindeki kiralarına kıyas ile belirtilmesi veya doğrudan doğruya belirtilmesi cihetine gidilmesi gereken hallerde kira parasını belirtmek için Belediye Encümenlerini görevlendirmiştir. Yasa, 9 uncu maddesinde (kira mukavelelerinde; bu kanunun kira bedellerinin tâyinine müteallik hususlar müstesna, kiracı aleyhine değişiklik yapılamaz) hükmünü koymuştur. Kira paralarını sınırlandıran hükümler; 2, 3, 4, 5 ve 6 ncı maddelerde yer almış, 2, 3 üncü maddeler temel kuralları göstermiş, 4, 5 ve 6 ncı maddeler mobilyalı veya kaloriferli veya hem konut olarak ve hem de konuttan başka bir şekilde kullanılmak üzere kiralanmış bulunan veyahut tümü ile konut olarak kiralandığı halde konuttan başka bir şekilde kullanılan taşınmaz mallar da 2 ve 3 üncü maddedeki temel kuralların nasıl uygulanacağını belirtmiştir. Aynı yasanın 11 inci maddesi (kiracı kira süre-

sinin bitiminden en az 15 gün önce kiralananı boşaltacağını yazı ile bildirmediği takdirde sözleşmeyi aynı şartlarla bir yıl uzatmış) saymıştır.

Anayasa Mahkemesi 26/3/1963 tarihli kararıyle 6570 sayılı Yasanın 2 ve 3 üncü maddesini iptal etmiş, iptal hükmünün karar gününden başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

Kurulda yapılan konuşmalarda aşağıda yazılı görüşler ileri sürülmüştür :

a) 6570 sayılı Yasanın 2 ve 3 üncü maddeleri iptal edilmiş ve böylece kira paralarına ilişkin sınırlama kaldırılmış olduğundan iptal kararına yürürlüğe girmesinden sonra başlayan kira dönemi için kiralayan dilediği kira parasını isteyebilir. İhtarname tebliğine rağmen süresinde bu parayı ödemeyen kiracıya karşı boşaltma dâvası açılabilir.

b) Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile 6570 sayılı Yasanın 9 uncu maddesinde ayrık tutulan ve kira paralarının belirtilmesine ilişkin bulunan sınırlandırma hükümleri ortadan kalkmış, bu maddedeki istisna ile ilgili kısmın uygulama yeri kalmamış olduğundan ve iptal kararı geriye doğru yürütülemeyeceğine göre kira sözleşmelerinde kiracıya karşı değişiklik yapılamayacağı yolundaki yasa hükmü kira parası hakkında dahi uygulanır ve kiralayan artık sözleşmede belirtilen kira parasının arttırılmasını isteyemez. 11 inci madde uyarınca kira sözleşmesi kira parasına ilişkin hükümle beraber, aynı şartlarla bir yıl uzar.

c) 6570 sayılı Yasanın 2 ve 3 üncü maddeleri ortadan kalkmış ve ortada bir sınırlandırma kalmamış olduğundan, 11 inci madde kira parası için uygulanamaz. Yeni dönem için kiralayan kira parasını serbestçe belirtir. Ancak, bu hal hakkın gayrı ızrar eden kötüye kullanılması niteliğinde olup Medenî Kanunun 2 nci maddesine aykırı düşeceğinden, kiralayanın mahkemeye başvurarak açacağı tesbit dâvası ile yeni dönem için kira parasını belli ettirmesi lâzımdır.

d) Anayasa Mahkemesi kararıyle 6570 sayılı Kanunda bir boşluk meydana geldiğinden Medenî Kanunun 1 inci maddesi uyarınca hâkimin kendisi yasa koyucu olsaydı bu olaya dair nasıl bir kural koyacak idi ise, ona göre işi çözmesi gerekir. Buna göre de yeni döneme ait kira parasının mahkemece tâyin edilmesi lâzımdır.

c ve d bentlerinde belirtilen görüşler, sonuçta birleşmişler ve fakat gerekçede ayrılmışlardır. Kurulumuzun çoğunluğu c ve d bentlerinde belirtilen sonucu benimsemiş ve kararın kanunla boşluk bulunduğu temeline istinat ettirilmesini oyçokluğu ile kararlaştırmıştır.

2 — 6570 sayılı Yasanın 2 ve 3 üncü maddelerinin Anayasa Mahkemesi kararıyle iptal edilmiş ve bunun yerine 6 ay içinde yasama organı tarafından yeni hükümler getirilmemiş olması karşısında, yasada bir boşluk ve kira parasının sınırı hakkında yasada bir hüküm bulunmaması durumu meydana gelmiştir. Çünkü, Anayasa Mahkemesi, kararında özet olarak (mesken ve iş yeri darlığının bulunduğu memleketlerde kiraların anormal yükselişine ve hayat pahalılığına karşı toplumu korumak amacı ile Devletçe tedbir alınmasının kamu yararına bir müdahale teşkil ettiğinden şüphe olunamayacağı, aynı amaçla kiraların kontrol altına alınmasının da kamu yararına olan tedbirler cümlesinden bulunduğu, Devletin bu konudaki müdahalesinin mülkiyet hakkının kamu yararı amacı ile sınırlandırabileceğini öngören Anayasanın 36 ncı maddesinin kapsamına girdiği, memleketimizde gayrimenkul darlığı devam ettiği sürece kanun koyucunun kira konusunu düzenlemesinin ve bu alanda sınırlama yapmasının, mülkiyet hakkının özüne dokunmamak şartıyle, caiz bulunduğu ve bu müdahalenin kamu yararına olduğu ve bu hususta görüş birliğine varıldığı) yazılıdır. Anayasa Mahkemesi kira paralarının sınırlandırılmasını esas itibariyle Anayasaya aykırı görmemiş ancak sınırlandırmanın mülkiyet hakkının özüne dokunup dokunmadığını aramış ve sözü edilen kararında özet olarak (söz konusu 2 ve 3 üncü maddelerin 12/Mayıs/1953 tarihindeki kira rayicini en yüksek had olarak kabul ettiği, kira paralarını böylece dondurduğu, buna karşılık bu tarihten sonra iktisadî şartların önemli derecede değiştiği, bu arada inşaat maliyetlerinin ve bakım ve idame giderlerinin çok arttığı, Türk parası değerinin Hükûmetçe alınan kararlarla düşürülmüş, gerek bu kararların ve gerek çeşitli diğer sebeplerin etkisi altında eşya fiatlarının yükselmiş ve bina vergilerine de Devletçe zamlar yapılmış olduğu, bunun sonucu olarak 12/Mayıs/1953 günü ile bu günün konjonktürleri arasında büyük fark meydana geldiği, bu durumun toplumda huzursuzluk yarattığı, Mayıs 1953 kira rayici esasının devam etmesinin gayrimenkul sahipleri yönünden hakkaniyet ve adalet prensipleriyle bağdaşamıyacağı, diğer sektörlerde Devletçe alınmış tedbirler ve yapılan sınırlamalar kaldırılmış, bu suretle daha geniş kazanç imkânları sağlanmış iken mülk sahiplerinin gayrimenkullere yatırdıkları sermaye gelirlerinin değişmez kalması gibi bir durum hâsıl olduğu, bu durumun gelirlerin dağılışında mal sahipleri zararına ve kiracılar yararına bir değişiklik doğurduğu, bu sonucun yurttaşların haklarda ve yükümlülüklerde eşitliği prensibine tamamiyle aykırı düştüğü, sınırlamanın fiat yükselişlerine göre adalete ve iktisadî şartların gereklerine uygun bir şekilde ayarlanmasına elverişli olması halinde böyle bir sonucun doğmayacağı,

gayrimenkul darlığı kira paralarının ve tahliye sebeplerinin sınırlanması için makul bir sebep olarak kabul edilebilirse de bu sebebin gayrimnekul sahiplerinin menfaatlerini de koruyan tedbirler alınmasına engel sayılamayacağı, mülkiyet hakkının kullanılmasını sınırlayan bu konuda Belediye Encümenlerine verilen takdir yetkisinin açık ve kesin ölçülerle sınırlandırılması gerektiği, kanunun koyduğu ölçünün bu nitelikte olmadığı, kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinde öngörülen sınırlamaların adalete ve eşitliğe aykırı durumlar doğurduğu, bu yüzden gayrimenkul sahibi yurttaşlar arasında huzursuzluk yarattığı ve bu huzursuzluğun diğer yurttaşlar üzerinde de etkilerini göstermekte geri kalmadığı, bu sebeple bunların artık kamu yararını sağladıkları kabul edilemiyeceği, bu sınırlamalarla kiralar dondurulmuş olduğundan gayrimenkul sahiplerinin gelirlerini değişen şartlara göre ayarlamak imkânı önlendiği bunların elde ettikleri gelirlerin diğer sektörlerdeki kazançların çok altında kaldığı, bu şekilde dondurulan kira pararlarının fiatların yükselişi sonucu gayrimenkullerin kazandığı değerin normal gelirini teşkil etmekten uzak bulunduğu, 6570 sayılı Kanunla konulan kira rejiminin devam ettirilmesi adaletsiz ve mülkün gelirinden sahibinin yararlanmasını önleyen aşırı bir sınırlama halini aldığı, böylece bu sınırlamanın mülkiyet hakkının özünü zedelediği) olaylarına dayanmış ve (bu sebeplerle 2 ve 3 üncü maddelerin Anayasa'nın 36 ve 11 inci maddelerine aykırı olmaları yönünden iptal edilmeleri gerektiği) sonucuna varmıştır. Demek ki, Anayasa Mahkemesi, tartışma konusu 2 ve 3 üncü maddelerin kira paralarını Mayıs 1953 rayici üzerinden dondurmuş olması, kiraların fiat yükselişlerine göre adalete ve iktisadî şartların gereklerine uygun bir şekilde ayarlanmasına elverişli bulunmaması, sınırlamanın adalete ve eşitliğe aykırı durumlar doğurması, taşınmaz mallara yatırılan sermaye gelirlerini, iktisadî kurallara aykırı olarak, değişmez bir durumda bırakması bakımlarından mülkiyet hakkının özünü zedelediğini ve Anayasaya aykırı olduğunu kabul etmiştir. Bu şartları sağlayan ve mülkiyet hakkının özünü zedelemeyen sınırlama, Anayasaya aykırı olmayacaktır.

Olayın Anayasa Mahkemesine gelmesine sebep olan dâvaya bakan sulh mahkemesinde yasanın 3 üncü maddesinin uygulanması gerektiği, 2 nci maddenin uygulanması söz konusu olmadığı halde her iki maddenin kira paralarının dondurulmasına ilişkin bulunduğu, esasen 2 nci maddenin son fıkrasında 3 üncü maddeye atıf yapılmış ve böylece iki madde arasında kanunî bir bağlılık kurulmuş olduğu ileri sürülerek Anayasa Mahkemesinde bu iki madde üzerinde görüşme yapılmasına karar verilmiş ve kanunda bu olayda sulh mahkemesince uygulanması

gereken başka bir hüküm bulunmadığı gerekçesiyle kanunun tümü hakkındaki iptal isteği görüşme dışı bırakılmıştır.

6570 sayılı Yasanın 4, 5, 6, 9, 11, 14 ve 16 ncı maddelerinde açık veya kapalı olarak 2 ve 3 üncü maddelere gönderme yapılmış ve böylece bu maddeler ile 2 ve 3 üncü maddeler arasında sıkı ve kanunî bir bağlılık kurulmuş iken bu maddelerin iptali cihetine gidilmemiştir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usullerine ilişkin 44 sayılı Yasanın 28 inci maddesinin 1 inci fıkrasında mahkemenin istem ile bağlı kalacağı kuralı bildirildikten sonra ikinci fıkrasında (Ancak, eğer müracaat kanun veya iç tüzüğün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup ta, bu belirli madde veya hükümlerin iptali kanun veya iç tüzüğün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartiyle, kanun veya iç tüzüğün bahis konusu diğer hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir) hükmü konulmuştur. Bu hükmü uygulaması gereken Anayasa Mahkemesi, 6570 sayılı Yasanın 2 ve 3 üncü maddelerinin iptal edilmesinin, bu yasanın diğer hükümlerinin uygulanmaması sonucunu doğurmayacağı kanısına varmış ve o maddelere dokunmamıştır; şu halde, yasanın diğer hükümleri, olduğu gibi uygulanacaktır.

Anayasa'nın 152 nci maddesinin 2 nci fıkrasının ikinci cümlesi ile gereken hallerde Anayasa Mahkemesine iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırmak yetkisi tanınmış ve bu sürenin kararın verildiği günden başlayarak altı ayı geçemeyeceği belirtilmiştir. 44 sayılı Yasanın 50 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında (Anayasa Mahkemesi bir kanunun veya bunun belirli hükümlerinin iptali halinde meydana gelecek olan boşluğu, kamu düzenini tehdit edici mahiyette görürse iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi altı ayı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırır ve boşluğun doldurulması için yasama meclisleri başkanlıkları ile Başbakanlığı durumdan haberdar kılar) denilmektedir. Anayasa Mahkemesi 6570 sayılı Kanunun 2 ve 3 üncü maddesini iptal ederken 50 nci maddenin bu hükmünü uygulamış, iptal kararının yürürlüğe girmesi için altı aylık bir süre koymuştur. Böylece bu mahkeme dahi, 2 ve 3 üncü maddelerin iptali ile bir boşluğun meydana geldiğini ve bunun altı ay içinde doldurulması gerektiğini kabul etmiştir. 27/3/1963 tarih, 3 esas 250 muhabere numaralı tezkere ile Mahkeme Başkanı, durumu Başbakanlığa bildirmiştir. Bu tezkerede, mülkiyet hakkının özüne dokunmamak kaydiyle ve kamu yararı amaciyle sınırlanması caiz olduğundan Devletin kira rejimine bu şartlar altında müda-

sayılı Yasanın 9 uncu maddesinde bulunan) akit şartlarında kiracılara karşı değişiklik yapılamayacağı yollu hüküm, yasadaki kira paralarının belirtilmesine ilişkin hükümler ayrık tutularak konulmuştur ki bu ayrık tutma, ihmal olunamaz. Öteyandan da, böyle bir görüş, Anayasaya aykırılığı, Anayasa Mahkemesince kabul edilmiş bir hukukî durumu devam ettirmek sonucunu doğurur ki bu hal, Anayasaya aykırı düşer. Olayda iptal kararının geriye yürütülmesi de söz konusu değildir. Gerçi Anayasanın 152 nci ve 44 sayılı Yasanın 50 inci maddelerinde (iptal kararının geriye yürüyemiyeceği) kuralı benimsenmiş ise de, bunun olayla ilgisi bulunmamaktadır. Şöyle ki, akitteki kira parası belli kira süresi için tarafları bağlamış ve hükmünü yerine getirmiştir. Şimdi iptal kararı yürürlüğe girdikten sonraki döneme ait kira parası tartışma konusudur. İptal kararı geride kalan kira paraları için değil, ilerideki kira paraları için yürütülecektir. Kira akdinin yenilenmiş olması kira paralarının sınırlanmasına ilişkin ayrık hükmü (istisnayı) ortadan kaldırmamıştır. Sınırlama için yasada bir hüküm kalmadığına göre akit, hâkimin yapacağı sınırlama ile yenilenmiş sayılır.

4 — Hâkim, Medenî Kanunun 1 inci maddesi uyarınca sınırlandırmayı yaparken kiralananın bilirkişilerce biçilecek rayiç kirasını esas alacaktır. Gerçekten, akit, kira parası belli olmayan bir akit haline gelmiştir. Özünde, kira parası, akdin esaslı unsurlarından olduğu için, bu karar üzerinde, tarafların uyuşmamış olmaları sebebiyle akdin meydana geldiği ileri sürülememesi gerekirse de, burada, 6570 sayılı Yasanın 9 ve 11 inci maddeleri gereğince, yenilenmiş bir akit bulunduğundan, akdin hukukî varlığı artık tartışılamaz. Borçlar Hukukunun genel kuralına göre karşılıklı borçları kapsayan akitlerde karşılık borçlardan birisinin akit yapanlarca belli edilmemiş olması halinde bu borç mahkemece rayiç esas tutularak belli edilir. Nitekim, bir satış akdinde mal parası veya kira akdinde kira parası, hizmet akdinde işçi parası, istisna akdinde iş parası belli edilmiş değilse bu karşılıklar, raice göre hükmedilir. Yargıtayın kökleşmiş içtihatları da bu yoldadır. Rayiç, olağan şartlar altında yapılmış akitler ile kabul edilegelen bir karşılık olduğundan olağanüstü ve özel şartlar altında yapılmış akitlere bakılarak rayiç belli edilemez. Ekonomi kurullarının taşınmaz mal sermayesine tanıdığı normal geliri aşan kira parasına ilişkin akitler özel şartlar altında yapılmış sayılır ve sınırlamaya esas tutulamaz. Yine, belli bir yerde oturmak veyahut iş yeri açmak için her fedakârlığı göze alan kimselerin yapmış oldukları akitler ve benzeri özel durumlarda yapılan akitler dahi özel şartlar altında yapılmış sayılır ve sınırlama için temel olamaz. Rayiç kiranın belli edilmesine esas tutulacak ve benzer mallara ilişkin kira

parasını tesbite yarayacak olan akitlerin bulunmaması halinde dahi, ekonomi esasları ve hak ve nasefet uyarınca bilirkişinin takdir edeceği kira esas alınacaktır. Böylece, bazı üyeler tarafından hâkimin sınırlandırmada gözönünde tutacağı belli esasların bulunmadığı yollu itirazın yerinde olmadığı anlaşılmaktadır.

5 — Hâkimin bir işe el atması, belli bir dâvanın açılmasına bağlıdır. Burada kira parasının tesbiti ile kiracıdan alınması yolunda bir dâva söz konusu olabileceği gibi kiralayan veyahut kiracı tarafından açılmış bulunan ve sadece kira parasının tesbitini hedef tutan bir dâva dahi açılabilir. Nitekim, yukarıda sözü edilen Altıncı Hukuk Dairesi ilâmı ile Üçüncü Hukuk Dairesinin 24/9/1964 tarihli ilâmında, gereken hallerde, kira parasının tesbiti dâvası açılarak belirtilmesi istenebileceği içtihat edilmiş ve bu konuda bir görüş uyuşmazlığı çıkmamıştır.

Sonuç : Taşınmaz mal kiralarına ilişkin 6570 sayılı Yasanın 2 nci ve üçüncü maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptali kararının yürürlüğe girmesinden önce yapılmış veya yenilenmiş bulunan kira akdi süresinin, sözü edilen iptal kararının yürürlüğe girmesinden sonraki bir tarihte sona ermesi dolayısiyle başlayan yeni dönemde, akdin kira parasına ilişkin hükmünün yenilenmeyip diğer hükümlerinin yenilenmiş olduğuna, kira parasının sınırlandırılmasına ilişkin boşluğun bilirkişice tesbit edilecek olağan rayiç ve bu tesbit edilemezse ekonomi esasları ve hak ve nasafet uyarınca bilirkişi tarafından bildirilecek kira parası esas alınarak hâkim tarafından doldurulması gerektiğine, birinci toplantıda üçte iki çoğunluk gerçekleşmediğinden ikinc itoplantıda bulunan (60) Üyeden (4) kişinin kiraların tam olarak serbest bulunduğu ve (19) kişinin bu türlü kira akitlerinin kira parası ile beraber yenilenmiş bulunduğu yolundaki oylarına karşılık (37) oy ile 18/11/1964 gününde karar verildi.

II -- YARGITAY HUKUK KARARLARI

ANONİM ŞİRKET İDARE HEYETİ — AZALARIN İBRASI — ŞERİKLERİN VAKIALARA İTTİLA ŞARTI — ŞEKİL — HAKSIZ İBRANIN İTTİFAKLA YAPILMASI — HÜKÜMSÜZLÜK — İPTAL TALEBİNİN MESMUİYETİ — SELÂHİYET — TİCARÎ ŞİRKET EHLİYETİ — GAYE İLE MAHDUT OLDOĞU — GAYENİN DIŞINDAKİ MUAMELE SEBEBİYLE İBRA — ANONİM ŞİRKETLERİN FONKSYONU — SERMAYE TERAKÜMÜNÜ TEMİN — AFAKİ HÜSNÜNİYET KAİDELERİNİN ŞÜMULÜ — KANUN VE NİZAMNAMEYE MUGAYERET: 1 — Bir anonim ortaklığın Genel Kurul toplantısında idare kurulu üyelerinin ibrası, ancak gerçek durumun olduğu gibi Genel Kurulun bilgisine sunulmuş olması halinde mümkündür (T. K. 380 — M. K. 2). Ortaklığın tüzüğüne aykırı olarak siyasî partilere para ödenmiş olduğunun ortaklık mensuplarının raporunda anılmış olması yetmez. Bu yönün ortaklara verilen broşörde anılması ve yine denetçiler raporunda belirtilmesi halindedir ki durumu toplantıda bulunanların öğrendiği kabul olunabilir.

2 — Genel Kurulun ibra kararının hukuka aykırı olması halinde bu kararın toplantıda bulunanların oybirliği ile verilmiş bulunmasının iptal isteğine etkisi olamaz.

3 — Bir anonim ortaklığın geçici müdürler kurulu, genel kurul kararına karşı iptal dâvası açmak hakkına sahiptir (Ti. K. 381, M. K. 2 Milli Birlik zamanında çıkan 23 sayılı yasa, md. 2).

4 — Ticaret ortaklıkları, ancak işletme konularının çerçevesi içinde kalmak şartiyle haklar edinebilirler veya borçlanabilirler; bu esasa aykırı işlemler yapılmış ise, bunlardan dolayı ilgili görevlilerin geçerli bir şekilde ibrası düşünülemez (M. K. 46 — T. K. 137).

5 — Anonim ortaklığa ilişkin hükümleri esas amacı, yurttaşlar tarafından bu ortaklıklara yatırılan sermayenin boş yere elden çıkarılmasını engelleyerek halkın bu ortaklıklara karşı güvenini sağlamak ve ilgisini arttırmaktır. Genel Kurul kararlarının iptaline ilişkin hükümlerin yorumunda da bu amaç, gözden uzak tutulmamalıdır.

6 — Afaki iyiniyet kurallarına uygun olarak davranma ödevi, hukukun bütün alanları için konulmuştur (M. K. m. 2).

7 — Afaki iyiniyet kurallarına aykırılık iddası, yasaya ve esas sözleşmeye alanları için konulmuştur (M. K. m. 2).

(TTK m. 269, 271, 310, 312, 317, 321 — MK m. 2 — HMUK m. 429)
(Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1/7/1964 gün, E. 836/D — TK. 500)

Taraflar arasındaki dâvadan dolayı yapılan yargılama sonunda Ankara Asliye 2 nci Ticaret Mahkemesinden verilen 28/5/1962 gün ve 192/159 sayılı hükmün incelenmesi dâvalı Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı adına Macit Selen ve Sadettin Uğursal avukatları Er-

doğan Bigat ile Türkiye Şeker Fabrikaları anonim Ortaklığı geçici Müdürler Kurulu adına avukat İhsan Emlegen tarafından isnenilmiş olmakla Yargıtay Ticaret Dairesince : (Dâva, Türkiye Şeker Fabrikaları toplantısında Ortaklığın 31 Mart 1961 günü 26 ncı adî Genel Kurulu toplantısında 1960 yılı blançosunun tasdikine ve idare kurulu üyelerinin ibrasına dair verilen kararın, Türk Ticaret Kanununun 381 inci maddesi gereğince iptali isteğidir.

Dâvalı olarak aleyhlerine dâva açılan şirket murakıpları dâvayı kabul etmişlerdir.

Dâvacı şirketin eski idare kurulu başkanı ile genel müdürü ve yardımcısı H. U. M. K. nun 53 üncü maddesi uyarınca dâvaya müdahale ve dâvalı tarafa iltihak ederek iptali istenen genel kurul kararının afakî hüsnüniyet kaidelerine aykırı olmadığını, kendi aleyhlerine açılan ceza dâvalarının beraetle neticelendiğini, genel kurulca idare hey'etine bu dâva için izin verilmediğini, idare meclisi sıfat ve selâhiyetini haiz olan geçici müdürler kurulunun dâva ehliyeti bulunmadığını ileri sürmüşler ve dâvanın reddini istemişlerdir.

Mahkemece, iptal sebebi olarak gösterilen ödemelerin genel kuruldan gizlenmemiş olduğu ve müzakere konusu dahi olduğu kabul edilerek objektif iyiniyet kaidelerine aykırı hiç bir durum olmadığı ve esasen müdahillerin isnadedilen fiillerden ceza mahkemesinde beraet etmiş bulundukları ileri sürülerek açılan iptal dâvasının reddine karar verilmiştir.

1 — Dâvacı (Türkiye Şeker Fabrikaları A. O. geçici Müdürler Kurulu) 23 sayılı kanunla ortaklığın idare kurulu sıfat yetkilerini haiz olduğundan Türk Ticaret Kanununun 381 inci maddesi gereğince genel kurul kararı aleyhine iptal dâvası açmak hakkına sahiptir.

2 — Dâvaya müdahale eden ortaklık idare kurulu eski başkan, genel müdür ve yardımcısının işbu dâva neticesinde verilecek kararın hak ve borçlarına müessir bulunması yönünden dâvaya müdahale şeklinde istekte bulunmuşlarsa da bu istek mahiyet bakımından başlı başına bir tesbit isteği olup konusu genel kurul kararının kanuna aykırı olmadığının tesbitidir. Bundan dolayı dâvacı ve dâvalının bu yöne ilişkin temyiz itirazları yerinde değildir.

3 — Müdahil dâvalıların, görevlerini kötüye kullanmaktan, ceza mahkemesinde beraet etmiş olmaları Borçlar Kanununun 53 üncü maddesi uyarınca hukuk mahkemesini takyit edemiyeceği gibi bir olayda

suç unsurunun bulunmaması hukukî mes'uliyeti gerektiren kusuru dahi bulunmadığını belirtmez. Dâvada müdahillerin suçları sabit değilse iddia olunan zararın vukuunda kusurları bulunup bulunmadığı ve müdebbir bir şirket idarecisi gibi hareket edip etmediklerinin incelenmesi ve sonucu dairesinde bir karar verilmesi gerekir.

4 — Temyiz olunan kararda eski idare kurulu üyeleri ile bir kısım şirket personeli aleyhine Sanayi Bakanlığınca 45 sayılı kanuna göre ceza kovuşturması yapıldığı belirtildikten sonra genel kuruldan hiç bir şeyin gizlenmediği, iptal sebebi olarak gösterilen olayların şirketin en selâhiyetli mercii bulunan genel kurulda serbestçe tetkik ve müzakere konusu yapıldığı, bunun üzerine 1960 yılı blançosunun tasdik ve idare kurulunun ibra edildiği kabul edilmekte ise de dosyada sureti bulunan 31 Mart 1961 tarihli 26 ncı adî genel kurul müzakere tutanağında murakıp Macit Selen tarafından genel kurula sadece eski idare kurulu mensupları ile bir kısım ortaklık personelinin ortaklığı zarara soktukları ve haklarında ceza kovuşturmasına geçildiğinden bahisle iktifa edilmiştir. Ceza kovuşturması konusunda ve toplamı (200.000) liraya yaklaşan ve özellikle siyasî bir partiye yardım namı altında ortaklık statüsüne aykırı olarak teberru edilen paralardan hiç bahis edilmemiş olduğu gibi dağıtılan blanço ve hesaplarda da bunlar belirtilmemiştir.

31 Mart 1961 günkü genel kurul toplantısında kabul olunan matbu blanço ve hesaplarda eski idare kurulu ile bir kısım personel aleyhine ceza kovuşturmasını gerektiren ve dâvacı ortaklığın zararına sebep olduğu ileri sürülen bağışlara dair en ufak bir açıklama olmaması doğruluk ve objektif iyi niyet kaideleriyle bağdaşamaz. Böyle bir hesapla genel kurul iğfal edilmiş demektir. Bu durumda Türk Ticaret Kanununun 380 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince blanço ve hesaplar tasdik edilmiş olsa dahi eski idare kurulu üyeleriyle müdür ve murakıplar sorumlu olmaktan kurtulamazlar. Başka bir deyimle bu ibra muteber bir ibra olarak kabul edilemez.

5 — Dâvacı, ortaklığın statüsünün (esas sözleşmesi) 4 üncü maddesinde ortaklığın yapacağı işler açıkça gösterilmiştir. Ortaklığı idare eden organların bu maddenin şumulü dışına çıkarak ortaklığın faaliyet ve menfaatlerini sağlamağa matuf bulunmayan ve aksine mutlak surette, ortaklık aleyhine ve zararına olan her hangi bir tasarrufta ve özellikle yüksek bağışlarda bulunmaya hak ve yetkileri kabul edilemez.

Bir Anonim Ortaklıkta paydaş olan kimse ortaklık sözleşmesi hükümlerine dayanarak ve ona güvenerek ortak olmuş sermaye yatırmıştır. Sözleşmeye tamamiyle aykırı olarak ortaklığın yalnız zararına tasar-

rufta bulunan yetkili kimselere karşı gerek alınan kararın iptali, gerekse bu yoldaki bir işlem sebebiyle tazminat isteme hakkı azınlıkta kalan ortaklar için dahi kabul edilmek gerekir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu gerekçesinin 381 inci maddeye ait kısmında aynen : Bu maddenin tasarıya konulmasının sebeplerinden birisi ekseriyetin haksız ve yersiz kararlariyle azlığı ezmesine engel olmaktır. Bu gayeye varmak için birinci cümledeki kanuna aykırı unsuru üzerinde durmak ve bu sözlerin şumulüne Medenî Kanunun ikinci maddesindeki âmme intizam hükümlerinin de girdiğini hatırlatmak ve böylece kararın hükümsüz olduğu neticesine varmak mümkündür) denilmektedir.

Sonuç : Yukardaki bentlerde yazılı sebeplerden dolayı temyiz olunan kararın dâvacı ortaklık yararına bozulmasına karar verilip yerine geri çevrilmekle, yeniden yargılama sonunda; bazı sebep ve düşüncelerle eski hükümde direnmeye karar verilmiştir.

Temyiz eden ve duruşma isteyen : ortaklık geçici Müdürler Kurulu adına avukat İhsan Emleğen. Ortaklık murakıpları adına avukat Erdoğan Bigat.

Hukuk Genel Kurulu Kararı

Duruşma yapılması için 17 Haziran 1964 Çarşamba günü belli zamanda temyiz eden dâvacı ortaklık geçici müdürler kurulu adına avukat İhsan Emlegen, murakıplar adına avukat Erdoğan Bigat ve diğer taraftan Bülent Osman mirasçıları adına avukat Ömer Erden ile Cihat Şener ve Atillâ adına avukat Yavuz Kadıoğlu geldiler. Temyiz süresi hakkında taraflar avukatlarının bir diyeceği olmadığı sorularak ve temyiz dilekçesinin süresinde verilip kaydedildiği incelenerek anlaşıldı. Hukuk Genel Kurulunca taraflar avukatlarının sözlü açıklamaları dinlendikten sonra vaktin darlığından ötürü işin incelenerek karara bağlanmasının başka güne bırakılması uygun görüldü.

Bugün Hukuk Genel Kurulunca dosyadaki kâğıtlar okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1 — 20/5/1964 günlü ara kararıyla temyiz incelemesinin duruşmalı olarak yapılmasına karar verilmiş, bu karar gereğince inceleme duruşmalı yapılmıştır.

2 — Dâvacı Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı geçici Müdürler Kurulu, ortaklığın 31/3/1961 günlü 26 ncı Genel Kurul toplantısında verilen, 1960 yılı blânçosunun onanmasına, idare meclisi üyeleri ve murakıplerle geçici Müdürler Kurulu üyelerinin, Genel Müdür ve yardımcılariyle diğer Müdürlerin ibrasına ilişkin kararın, objektif

iyiniyet kurullarına aykırı olduğunu ileri sürerek Ticaret Kanununun 381 inci maddesi uyarınca, iptalini istemiştir.

Mahkeme, objektif iyiniyet kurullarına aykırı bir durum bulunmadığı gerekçesiyle dâvanın reddine karar vermiş, dâvacı vekili ile dâvalı ortaklığı temsil eden denetçiler vekilinin temyizi üzerine hüküm, özel dairece, ceza mahkemesinde beraet etmiş olmasının Borçlar Kanununun 53 üncü maddesi uyarınca hukuk mahkemesini bağlamayacağı, suç unsurunun bulunmamasının, hukukî sorumluluğu gerektiren kusurun dahi bulunmadığını belirtmeyeceği, genel kurul toplantı tutanağında denetçi Macit Selen tarafından genel kurula sadece eski idare kurulu mensuplariyle bazı ortaklık görevlilerinin ortaklığı zarara soktukları ve haklarında ceza kavuşturmasına geçildiğinden söz edilmekle yetinildiği, siyasî bir partiye yardım adı altında ortaklık tüzüğüne aykırı olarak bağışlanan paralardan hiç söz edilmediği gibi dağıtılan blânço ve hesaplarda da bunların belirtilmediği, bunun doğruluk ve objekitf iyiniyet kurullarıyla bağdaşmayacağı, böyle bir hesapla genel kurulun aldatılmış olacağı, böylece ibranın geçerli bir ibra olarak kabul edilemeyeceği ileri sürülerek bozulmuş, mahkemece eski hükümde direnilmiştir.

3 — A. Hukuk Genel Kurulunda bütün deliller okunmuş ve incelenmiştir. Ortaklığın 31/3/1961 günlü 26 ncı adî genel kurul toplantı tutanağında ibrayı gerektiren olayların olduğu gibi açıklandığını gösteren bir kayıt bulunmamış, toplantı için hazırlanan broşürün 97 ve 98 inci sahifelerindeki yazılarla denetçi raporu yeterli açıklamayı kapsamamıştır. Ortaklık mensuplarının raporunda siyasî partilere verilen paralar hakkında bilgi olması ve toplantı tutanağının 10 ve 11 inci sahifelerinde, İş Bankası ile Ziraat Bankası temsilcilerinin toptan ibra isteğinde bulunmaları, 45 sayılı Kanunla Sanayi Bakanlığında kurulan Soruşturma Kurulunun ele aldığı konuların teker, teker ve gerekli açıklıkla, ortaklık Genel Kurul toplantısında ele aldığını ve toplantıda bulunanların durumu bütün açıklığı ve incelikleriyle öğrendiklerini, konuların Genel Kurulda konuşulduğunu ve kapalı kalmadığını ispata elverişli birer delil olamaz. İbranın toplantıda bulunanların oybirliğiyle karara bağlanmasının Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümleri karşısında, bir hükmü yoktur.

B — İbrayı kapsayan Ticaret Kanunu'nun 380 inci maddesi gereğince blânço ortaklığın gerçek durumunun görülmesine engel yanlış bir takım yönleri kapsamakta ise, idare meclisi üyeleriyle müdürler ve deneticiler, blânçonun onanmasıyla ibra edilmiş olmazlar. Gerek bu hüküm, gerkese afakî iyiniyet kurallarını, ibrayı, ancak gerçek durumun

olduğu gibi genel kurulun bilgisine sunulmuş olması halinde mümkün kılmaktadır.

Kararların iptaline ilişkin 381 inci maddenin birinci fıkrası uyarınca da, bu maddenin bentlerinde sayılan kimselerden her hangi birisi tarafından kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle iyiniyet esaslarına aykırı olan genel kurul kararlarına karşı, tarihlerinden itibaren üç ay içinde ortaklık merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye başvurularak iptal dâvası açılabilir. Bu açık ve kesin hüküm karşısında, bu dâvayı açanların paydaşlar olmayıp Yönetim Kurulu yerine özel yasa ile görevli müdürler Kurulu olması dolayısiyle, ancak paydaşlar çoğunluğunun paydaşlar azınlığını ezmesini önlemek üzere yasaya konulmuş bulunan afakî iyiniyet kurallarına aykırılık sebebine dayanarak dâva açamayacakları yollu itiraz, yasaya aykırıdır.

Anonim Ortaklığa ilişkin hükümlerin esas amacı, yurttaşlar tarafından bu ortaklıklara yatırılan sermayenin boş yere elden çıkarılmasını engelleyerek halkın bu ortaklıklara karşı güvenini sağlamak ve ilgisini arttırmaktır. Bu esas amaç ve bu maddenin sınırlandırıcı olmayan yazılışı ve nihayet afakî iyiniyet kurallarına uygun olarak davranma ödevinin Medenî Kanunun 2 nci maddesi gereğince hukukun bütün alanları için konulmuş bulunduğu birlikte gözönünde tutulunca, kurulumuzca benimsenen görüşün doğruluğu büsbütün meydana çıkmaktadır.

C — Mahkeme, Medenî Kanunun 46 ncı maddesi hükmüne dayanarak, tüzel kişilerin, cins, yaş, hısımlık gibi gerçek kişilere özgü (mahsus) olanlardan başkan bütün hakların sahibi ve borçların borçlusu olabilecekleri ilkesini benimseyerek hüküm kurmuş ise de ticaret ortaklıkları için bu görüş yasaya aykırıdır. Gerçekten, ticaret ortaklıkları ve bu arada Anonim Ortaklıkları, Türk Ticaret Kanununun (hükmî şahısların ehliyeti) başlığını taşıyan ve (Ticaret şirketleri hükmî şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesine yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler. Bu hususiaki kanunî istisnalar mahfuzdur) diye yazılı olan 137 nci maddesi hükmünce, ancak işletme konularının çerçevesi içinde kalmak şartiyle haklar edinebilirler veya borçlanabilirler. Bundan dolayı, bu gibi ortaklıklar, burada gösterilen sınırlar dışında işlem yapamazlar, ödemede bulunamazlar. Bu esasa aykırı işlemler yapılmış ise, bunlardan dolayı ilgili görevlilerin geçerli bir şekilde ibrası dahi düşünülemez. Demek ki, mahkemenin, dâva konusu kararı, yasa, esas sözleşme ve afakî iyiniyet kuralları açısından inceleyerek varacağı sonuca göre karara bağlaması yani kararın her yönden yasaya, esas sözleşmeye ve özellikle afakî iyiniyet kurallarına uygun bulunması halinde dâvanın reddine, bunlardan

birisine aykırı bulunması halinde kararın tümünün veya bölümünün iptaline karar vermesi gerektir.

Afakî iyiniyet kurallarına aykırılık iddiası, yasaya ve esas sözleşmeye aykırılık iddiasını dahi kapsar; gerçekten, dâvaya esas tutulan 381 inci maddenin birinci fıkrasının yazılışına göre yasa veya esas sözleşme hükümlerine aykırılık durumu ile afakî iyiniyet kurallarına aykırılık durumu arasında, sonuç bakımından, bir ayrım yapılmış değildir.

Dâvacının amacı, hukuka aykırı bulunan kararın iptalini sağlamaktır, yoksa hukuka aykırılığın belli bir şekli üzerinde direnmek değildir.

D — Bu dâvada, Genel Kurul kararının oybirliğiyle verilmiş olması üzerinde de durulmaktadır. Lâkin paydaşların hepsi, toplantıya katılmış olmadığından, bu durumun özel bir önemi olamaz. Zaten burada uygulanacak esas, kararın hukuk kurallarına uygun olup olmadığıdır.

E — Mahkemenin bu sebeplerle yerinde bulunan bozma kararına yukarıda gösterilen esaslar uyarınca soruşturma ve inceleme yaparak karar vereceği yerde ilk hükümde direnmiş bulunması, yasaya aykırıdır.

Sonuç : Direnme kararının yukarıda açıklandığı üzere, Hukuk Yargılamaları Usulü Kanunun 429 uncu maddesi gereğince bozulmsaına ve dökümü aşağıda yazılı (810) kuruş ilâm giderlerinin ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına, tarife uyarınca dâvacı yararına takdir edilen 400 lira avukatlık parasının dâvaya katılmış olan ve kendileri dahi dâvacı durumunda bulunan Hatice, Vedia, Osma, Hüseyin Güven Osma, Fatma Leylâ Osma, Cihat Sener, Attilâ Tengirşek ve Cihat Uluğ'a eşit miktarlarda yükletilmesine 1/7/1964 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

CEMİYET — UMUMİ HEYET TOPLANTI TARİHİ — NİZAMNAMENİN SÜKUTU — CEMİYETLER KANUNU İLE MEDENÎ KANUNA MÜRACAAT — TOPLANTI GÜNÜNÜN ANCAK BİR DEFAYA MAHSUS OLACAĞI — İLK VE İKİNCİ TOPLANTI MÜNASEBETİ — TOPLANTI MÜDDETİNİN İHLALİ — IPTAL : 1) Toplantıların yapılma şekliyle süreleri hakkında dernek tüzüğünde bir kayıt bulunmadığı takdirde 3512 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerini gözönünde tutmak, anılan kanunda da bir hüküm bulunmazsa Medenî Kanunun derneklerle ilgili hükümlerini uygulamak gerekir.

2) Bir derneğin Genel Kurul toplantısı her ne sebeple olursa olsun bir kezden çok geri bırakılamaz (Dernekler Kanunu Mad. 20, fık. 3)

3) Genel Kurul toplantısının 31/3/1962 de, yeter sayı olmadığı takdirde 7/4/1962 de yapılmasının dernek organınca kararlaştırılarak, tüzük hükümlerine

göre usulünce üyelere duyurulması ve ilân edilmiş ilk toplantının yeter sayıda üyenin katılmaması yüzünden ve ondan sonraki ikinci toplantının dahi İçişleri Bakanlığının yasak etmesi yüzünden yapılamaması sebebiyle, İçişleri Bakanlığının yasağı kaldırmasından sonra yapılan toplantı ilk toplantı niteliğindedir ve geçerliği ilk toplantının yapılma şartlarının gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. 7/4/1962 de yapılmasının yetkili dernek organınca kararlaştırılarak, tüzük hükümlerine göre usulünce üyelere duyurulması ve ilân edilmiş ilk toplantının yeter sayıda olması halinde. 7/4/1962 deki ikinci toplantının haksız yere valilikçe yasak edilmesi sebebiyle 26/5/1962 de yapılan toplantı 2 nci toplantı sayılamaz, ilk toplantı sayılır (Dernekler K. 20, fık. 3, M. K. 57)

4) İlk toplantı için Dernek Tüzüğünde veya yasada öngörülen süreye saygı gösterilmiş olmazsa, toplantıda verilen kararlar iptal edilir.

(MK m. 53 vd., 57, 58 - Cemiyetler K. m. 2/VII, 20/3)
(Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 8/7/1964 gün, E. 975/D - E. 2, K. 531)

Taraflar arasındaki dâvadan dolayı yapılan yargılama sonunda; Ankara Asliye 4 üncü Hukuk Hâkimliğinden verilen 18/3/1963 gün ve 797/145 sayılı hükmün incelenmesi dâvalılar avukatı tarafından istenilmiş olmakla Yargıtay İkinci Hukuk Dairesince: (Dosya münderecatına ve hükmün dayandığı gerekçelere göre temyiz dilekçesinde ileri sürülen itirazlar yerinde görülmdeiğinden reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün onanmasını kapsayan 24/5/1963 gün ve 3247/3212 sayılı ilâmın karar düzeltilmesi yoluyla incelnemesi dâvalı Süleyman Makar avukatı tarafından istenilmekle yeniden incelenerek: 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 20 nci maddesindeki ikinci fıkra ile ifadesini bulan prensibe göre Derneklerin Genel Kurullarınca yapılacak herhangi bir toplantının geri bırakılması ve zaruret halinde ikinci toplantı tarihinin değiştirilmesi için engel yoktur. Medenî Kanunumuzun 57 nci maddesi de Derneklerin Genel Kurul Toplantıları bakımından buna aykırı bir hüküm ihtiva etmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları Memur ve İşçileri Yardımlaşma Derneği Tüzüğünün 17 nci maddesi dahi Genel Kurulun ilk ve ikinci toplantıları hangi esaslara bağlı olabileceğini açıklamıştır. İlk yapılan birleşim 31/3/1962 tarihinde olmuş ve taraflar bu ilk toplantının yolsuzluğunu iddia etmemişlerdir. İlk toplantıda aranan ekseriyet elde edilemeyince ikinci bir toplantıya gidilmiş ve bu ikinci toplantı, ancak 26/5/1962 tarihinde yapılabilmiştir. Mahkemece bu son toplantının muteber olmadığı neticesine ulaşılmak için 31/3/1962 tarihli ilk toplantının da hükümsüzlüğü kabul edilmektedir. Bu cihet mahkemenin 31/3/1962 tarihli toplantıyı değil 26/5/1962 tarihli birleşimi ilk toplantı saymasından anlaşılmaktadır. Halbuki 31/3/1962 de Eskişehirde yapılan ilk birleşimin yolsuzluğu münazaa konusu bulunmadığına göre, 26/5/1962 tarihli toplantının ilk birleşim olarak kabulü mesnetsizdir. Hem 31/3/1962 tarihli toplantının

hem de 26/5/1962 toplantısının ilk toplantı sayılması ve böylece birinci toplantı adedinin birden ziyade olması ne suretle mümkün görüldüğü izah edilmemiştir. 26/5/1962 tarihli toplantıda, ilk toplantı için gereken yeter sayının aranması ve bu yeter sayı bulunmadığından bahisle 26/5/1962 tarihli kongrenin iptaline karar verilmesi aşikâr bir isabetsizliktir. 26/5/1962 tarihli toplantı, ilk toplantı değildir ki bunda ilk birleşimlerin yeter sayısı aranabilsin. Diğer taraftan, mahkeme 26/5/1962 tarihinden önce ikinci birleşim yerine geçebilecek herhangi başka bir toplantı yapılmadığını ve 7/4/1962 tahinde fiilen birleşilemediğini gözönünde tutmamıştır. Bir yerde oturum açılarak yeter sayı olup olmadığı araştırılmadan ve yeter yayı aranmasına kanun icabı lüzum bulunmadığı hallerde de hiç değilse yoklama yapılıp birleşime kimlerin katıldığı tesbit edilmeden gerçekte oturum yapılmış olmaz. Demek ki hukukan usulüne uygun ve fiilen de gerçekleştirilmiş tek toplantı hadisede 31/3/1962 tarihli toplantıdır. Mahkeme ise, Tüzük ve Kanun hükümleri 26/5/1962 tarihindeki Genel Kurul toplantısının 7/4/1962 tarihinde yapılması düşünülen toplantı yerine geçmesine mani bulunduğunu kabul ediyor da, 31/3/1962 gününde fiilen yapılan bir ilk toplantı yerine 26/5/1962 tarihli kongrenin ilk toplantı olarak kabulü ve böylelikle 31/3/1962 tarihindeki birleşimin hiçbir makûl sebep gösterilmeden bütün bütün hükümsüz addedilmesi Kanun ve Tüzüğe aykırı düşüp düşmediği incelemeğe hiç lüzum görmüyor. Tarafların üzerinde ihtilâfa düşmedikleri noktalar kararın dördüncü sahifesinde açıkça belirtilmesine ve bu arada 31/3/1962 tarihli ilk kongrenin muteberiyeti de yer almasına rağmen, sebepleri gereği kadar açıklanmaksızın, 31/3/1962 tarihindeki ilk birleşimin hiç yapılmamış sayılması gibi bir sonuca yer verilemez. Kaldi ki tarihinin tesbitinde kanunsuzluklarının mevcudiyeti mahkemece açıklanan 26/5/1962 toplantısının öte yandan muteber bir ilk Kongre daveti olarak kabul edilmesindeki ve bu düşünce ile o birleşimde ilk toplantı nisabı araştırılması yoluna gidilmesindeki mesnetler dahi anlaşılmamaktadır.

Cemiyetler Kanununun 20 nci maddesindeki son fıkraya göre, bir Genel Kurul Toplantısı ancak bir kere geri bırakılabilir. İkinci toplantının tarihini tayin ve üyeleri davet ise geri bırakma kararının uygulanması işlemleridir. Eskişehirde 26/5/1962 de yapılan toplantı, ilk birleşim sayılamaz. Mahkemenin, 26/5/1962 tarihini öngören kongre davetine ait işlemlerde bir yolsuzluk olup olmadığını incelemesi, bu yönlerde bir usulsüzlük ve kanunsuzluk yoksa 26/5/1962 birleşimini muteber bir ikinci oturum sayması gerekir. Yoksa, bu son oturumun ilk toplantı sayılarak, ilk toplantılardaki nisabın sağlanmaması sebebiyle iptali yönüne gidilemez.

Karar düzelttirme dileği yukarıda açıklanan sebeplerden ötürü yerindedir. Bozma dilekçesinin itirazları bu sebeplerle kabul edilecek iken, yanlışlıkla reddedildiği ve hükmün onandığı anlaşılmaktadır. Netice olarak düzeltme isteğinin açıklanan düşüncelerle kabulüne ve tasdik kararının kaldırılarak hükmün izah edildiği üzere bozulmasına karar verilip yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; evvelce verilen hükmün usul ve kanuna uygun görüldüğünden direnmeye karar verilmiştir.

Temyiz eden ve duruşma isteyen : Süleyman Makar adına avukat Lebib Divanlıoğlu, Mithat Aytuğ ve Sabri Gökoğlu adına avukat Muammer Baykal ve Talât Lâdik. Ömer Sönmez ve Lâtif Topçuoğlu, İbrahim Serdaroğlu adına avukat Salih Türkmen.

Hukuk genel kurulu kararı

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnmeyi kapsayan son hükmün süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1 — Dâva, Hukuk Yargılamaları Usulü Kanununun 438 inci maddesinde yazılı, duruşma yapılmasını gerektiren işlerden olmadığından, duruşma isteği oybirliğiyle reddedilerek temyiz incelemesi dosya üzerinde yapılmıştır.

2 — Genel Kurul toplantısının 31/3/1962 tarihinde, yeter sayı olmadığı takdirde 7/4/1962 günü yapılması yetkili dernek organınca kararlaştırılmış ve Tüzük hükümlerince de usulüne göre ilân edilerek üyelere duyurulmuştur.

7/4/1962 günü, İçişleri Bakanlığının el koyması üzerine toplantı yapılmamış, sonradan kanunî bir engel bulunmadığının Bakanlıkça bildirilmesi dolayısiyle 26/5/1962 tarihinde toplanılacağı Dernek Genel İdare Kurulu tarafından 22/5/1962 günü ilân edilmiş ve 26/5/1962 günü Genel Kurul toplantısı yapılmıştır.

Toplantıların yapılma şekliyle süreleri hakkında Dernek Tüzüğünde bir kayit bulunmadığı takdirde 3512 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerini gözönünde tutmak, anılan kanunda da bir hüküm bulunmazsa Medenî Kanunun Derneklerle ilgili hükümlerini uygulamak gerekir.

31/3/1962 günlü ilk toplantının yeter sayı olmaması yüzünden 7/4/1962 de yapılması kararlaştırılmış, Valiliğin işe karışması üzerine o gün toplantı yapılmamıştır. Dernekler Kanununun 20 inci maddesinin

3 üncü fıkrası uyarınca Genel Kurul toplantıları, bir kezden çok, geri bırakılamaz. O halde, 7/4/1962 deki ikinci toplantının haksız yere Valilikçe yasak edilmesi sebebiyle 26/5/1962 de yapılan toplantının ikinci toplantı sayılması düşünülemez. Toplantının 26/5/1962 tarihinde yapılacağını öngören 22/5/1962 günlü duyurma, süre bakımından Dernek Tüzüğünün açık olan 17 nci maddesine uygun değildir. O halde toplanan delillere ve dayandığı gerektirici sebeplere göre doğru olan direnme kararının onanması ve temyiz itirazlarının reddi gereklidir.

Sonuç: Temyiz itirazlarının reddiyle direnme kararının onanmasına ve dökümü aşağıda yazılı (1460) kuruş ilâm giderlerinin temyiz eden taraftan alınmasına 8/7/1964 gününde oyçokluğuyla karar verildi.

TAPULAMA — KÖYÜN BAŞKA İLCEYE BAĞLANMASI — GÖREV 509 sayılı Topluma Kanununun 49. maddesinin uygulanmasında, nizalı gayrımenkulün bulunduğu köy tapulamadan sonra başka ilçeye bağlanmış ve o zamanki hükümlere uygun şekilde dosya o ilce mahkemesine devredilmiş ise dâvanın o mahkemede görülmesine devam olunmalıdır.

(509 SK m. 49)

(Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 5/10/1964 gün, E, 6638, K. 5753)

Taraflar arasında tapulama tesbitinden mütevellit dâvadan dolayı verilen hükmün Yargıtayca tetkiki dâvalı tarafından müddetinde istenilmekle dosyadaki kâğıtlar okunup gereği görüşüldü.

Nizalı parsel 1951 senesinde O zaman çubuk ilçesine bağlı kurusarı birliği içinde tapulamaya tabi tutulmuştur. İtiraz üzerine tapulama tutanağı Çubuk tapulama mahkemesine verilmiş, bu mahkemece sözü geçen köyün sonradan Altındağ İlçesine bağlanmış olduğundan bahsile 19/3/1963 tarihinde dosyanın Altındağ Tapulama Mahkemesine devrine karar verilmiştir .Bu karar kesinleştikden sonra dosya Altındağ Mahkemesine gönderilmiş, bu mahkemenin işlerine bakan Ankara Tapulama Mahkemesi ahiren yürürlüğe giren 509 sayılı Tapulama Kanununun 49. maddesinin 2. fıkrasına dayanarak 9/9/1964 tarihinde dosyanın Çubuk Tapulama Mahkemesine gönderilmesi cihetine gitmiştir. Bu hüküm dâvalı tarafından temyiz olunmuştur. Çubuk Tapulama Mahkemesinin kesinleşmiş olan devir kararı o kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan 5602 sayılı Tapulama Kanunu hükümleri ile Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunun 13. maddesine uygun bulunmuştur. 509 sayılı Tapulama Kanununun 49. maddesi 1. fıkrası uyarınca yer bakımından tapulama mahkemesinin görevi bulunduğu bölgedeki birliklerin (köylerin) genel sınır krokisinde belirtilen sınırları ile belli edilir. Maddenin ikinci fıkrası Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanununun 13. maddesine bir istisna teşkil etmekte ve idari kuruluştaki değişiklik yüzünden sonradan baş-

ka bir bölgeye bağlanan birliklere ait uyuşmazlıkları çözmeye o birliğin tapulamaya başlandığı tarihte bağlı bulunduğu bölgenin tapulama hâkimini etkili kılmaktadır. Olayda Ankara Tapulama Mahkemesi (mâdemki tapulama tarihinde nizalı parselin bulunduğu birlik Çubuk İlçesine bağlı bulunuyor idi artık bu dâvaya Çubuk mahkemesi bakmalıdır) mütalâasındadır. 509 sayılı Tapulama Kanununun gerekçesinde (tasarı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 13. maddesine aykırı bu hükmü sevk etmekle dosyaların mahkemeden mahkemeye devrine mani olmak istediği açıkça belirtilmiştir. Kanunu gayesine uygun şekilde uygulamak lâzımdır. Ankara Tapulama Mahkemesinin kararı bu gayeye aykırı düşmektedir. Bu fıkrayı gayesine uygun olarak kanunun yürürlüğe girdiği tarihden önce o tarihlerdeki hükümler uyarınca bir mahkemeye gelen işin o mahkemede çözülmesi gerektiği şeklinde anlamak icab eder. Ancak bu halde dosyaların mahkemeden mahkemeye devrine meydan vermemek suretiyle kanunun gayesi elde edilmiş olur. Bu fıkra işlerin normal cereyanı göz önünde tutularak sevk edilmiştir. Bir birlikte tapulamaya başlanacak ve sonradan o birlik kısmen veya tamamen başka bir ilçeye bağlanacak ve fakat o birlikteki nizalar evvelce bağlı bulunduğu ilçe mahkemesinde görülecektir. Kanunda; kanunun yürürlüğe girmesinden önce Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 13. maddesine dayanılarak görevli mahkemeye devredilmiş işler hakkında özel bir yürürlük maddesi sevk edilmemiştir. O halde bu gibi işler hakkında kanunun gayesine uygun şekilde bir uygulama yapmalıdır. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın bu dâvanın Ankara Tapulama Mahkemesinde çözülmesi lâzımdır. Bu itibarla temyiz itirazları yerinde olduğundan kabuliyle dosyanın Çubuk Tapulama Mahkemesine gönderilmesi yolundaki kararın bozulmasına, 509 sayılı tapulama kanunun 73. maddesi uyarınca harç alınmasına mahal olmadığına 5/10/1964 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

KOLLEKTİF ŞİRKET ŞERİKLERİN — TEBEDDÜLÜ — ŞİRKET HÜKMÎ ŞAHSİYETİNİN DEVAMI — ŞİRKET BORCU MESULİYET: 1 — Kollektif bir ortaklıktan bazı ortakların çıkıp yenilerinin girmiş olmalarına rağmen, hukukî varlığını devam ettirdiği sürece, Türk Ticaret Kanununun 179. maddesi hükmünce bu ortaklığın borç ve yüklenmelerinden birinci derecede ortaklık sorumludur.

2 — Şu kadar ki ortaklığa karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış veya ortaklık sona ermiş ise, yalnız ortak veya ortakla birlikte ortaklığa karşı dâva açılabilir. veya takip yapılabilir. Türk Ticaret Kanununun 180. maddesi uyarınca ortaklığa karşı alınmış olan ilâm, ortaklık hakkındaki takip semeresiz kalmış veya ortaklık sona ermiş olmadıkça ortaklar hakkında icra olunamaz.

(TTK m. 179, 180, 185 - İİK m. 24, 177 205)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 6/12/1963 gün, E. 1595, K. 1684)

Taraflar arasındaki ihbar ve kıdem tazminatı ile fazla çalışma parasının ödetilmesi dâvasının husumet yönünden reddi hakkındaki hükmün süresi içinde dâvacı avukatı tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği konuşuldu :

Dâvacı işçi, dâvasını Artemis Büyük Bakkaliye Mağazası Efstratios Vafyadis ve Kanaki Vafyadis Kollektif Ortaklığını hasım göstererek açmıştır.

Dâvalı vekili, dâvacının ortaklıkta çalıştığını, ancak iki ortaktan kurulu olan ortaklığın ortaklarından Kanaki Vafyadis'in payını 31/12/1961 tarihinde yeni ortak Nikolâos Vafyadis'e devretmek suretiyle ortaklıktan çıkmış ve ortaklığın infisah ederek unvanı ve ortakları ayrı olan yeni bir ortaklığın kurulmuş bulunduğunu ileri sürerek dâvanın husumet yönünden reddedilmesi gerektiğini bildirmiştir.

İstanbul Ticaret Odasının dosyada bulunan 16/9/1963 günlü ve 33114 sayılı yazısında, (Artemis Büyük Bakkaliye Mağazası Efstatios ve Kanaki Vafyadis Biraderler) unvanlı Kollektif Şirketine ait sözleşmenin Ticaret Sicilinin 4442 sicil sayısına 10/9/1931 tarihinde tescil edilerek ilân olunduğu, bu sözleşmede ortakların Efstratios Vafyadis veledi Haralambo ile Kanaki Vafyadis Veledi Haralambo olduklarının yazılı bulunduğu, bu sözleşmeye yapılan zeylin 30/7/1957 tarihinde tescil ve ilân olunduğu bu zeyilde Şirket unvanının (Artemis Büyük Bakkaliye Mağazası Efratios Vafyadis ve Kanaki Vafyadis Kollektif Şirketi) olarak gösterildiği ve sözleşmeye bundan sonra 1961 yılında yapılan bir zeyil ile de ortaklardan Kanaki Vafyadis'in payını bütün hakları ve borçları ile birlikte yeni ortak Nikolaos Vafyadis'e devrederek şirketten çekilmiş ve şirket unvanında bu yolda değişiklik yapılmış bulunduğu belirtilmiştir.

Bu yazı göz önünde tutulduğu takdirde dâvalı kollektif ortaklığın infisah etmiş ve yeni bir kollektif ortaklığın kurulmuş olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Kollektif ortaklığın 1931 yılından itibaren bazı ortakların çıkmış ve yerlerine yenilerinin girmiş olmalarına rağmen hukukî varlığının devam ettiği anlaşılmaktadır. Olayda ihtilâflı olan cihet ortaklardan Kanadi Vafyadis'in payını Nikolâos Vafyadis'e devretmesile kollektif ortaklığın unvanında meydana gelen değişiklikten ibarettir. Türk Ticaret Kanununun 179. maddesi hükmünce şirketin borç ve yüklenmelerinden dolayı birinci derecede ortaklık sorumludur. Şu kadarki, ortaklığa karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış

suretle tedavi süresinin bir müddetle sınırlandırılmasından doğan sakıncanın ortadan kaldırıldığı açıkça anlaşılmaktadır.

4772 sayılı kanunun hükûmet ve komisyon gerekçeleri ve Büyük Millet Meclisi tutanaklarındaki konuşmalar ve özellikle komisyon sözcüsünün açıklamaları bu görüşü teyit etmektedir.

Bu bakımlardan tedavi sonunda iş görebilir raporu ile iş yerine gönderilen sigortalının bir müddet sonra nükseden ârızasının yeni bir ârıza gibi kabulü zorunludur.

Ancak bu yolda ilk tedavi sonunda dâvalı sigortalı hakkında iş göremezlik raporu tanzim edilmiştir. Fakat bu rapor üzerine 4772 sayılı kanunun 66. maddesi uyarınca İşçi Sigortaları Kurumunca yapılacak yardım ve bağlanacak ödenek hakkında bir karar verilip dâvalıya yazı ile bildirildiği, yani sözü geçen rapor üzerine kurumca gereken işlem yapılıp karar alındığı iddia ve ispat edilmemiştir. Aksine olarak sigortalı o rapora rağmen işine devam etmiş ve bu sırada evvelki ârıza sebebiyle yeniden yapılan tedavi sonunda verilen 21/5/1958 tarihli raporla dâvalı sigortalının iş görebileceği tesbit edilmiştir. Bu sebeplerle ilk tedavi sonunda verilen iş göremezlik raporu olaya müessir görülmemiştir.

Bu yönler gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm verilmesi sözü edilen madde hükümlerine aykırı ve bozma istemi bu bakımlardan yerindedir.

Sonuç : Temyiz olunan kararın yukarda gösterilen sebeplerden bozulmasına 20/12/1963 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İŞ AKDİ — İŞVERENİN KUSURU — TAZMİNAT TALEBİ : 1 — İşverenin kusurlu davranışı sonunda mâlûl kalan işçinin iş yerinde eski hukukî durumunu muhafaza etmesi halinde de, mâlûllüğünün iş ve verim gücü dolayısiyle ücret yükselişleri üzerindeki etkileri ve bundan başka sürekli bir mâlûllük yüzünden bütün bir hayat boyunca sağlığına karşı göstereceği takayyütler için yapacağı masraflar gözönünde tutularak tesbit edilecek gerçek zarar tutarına hükmolunmak gerektir.

2 — İşverenin, Borçlar Kanununun 332. maddesi hükmünce, işçinin karşılaşabileceği tehlikeleri önlemek üzere işin özelliği bakımından ve hakkaniyet kuralları çerçevesinde kendisinden beklenebilecek tedbirleri alıp almadığı araştırılıp kusuru oranında sorumluluğuna hükmolunmalıdır.

(3008 SK m. 9, 54 — 1593 SK m. 10 — BK m. 42, 43, 44, 332 — MK m. 4)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 27/12/1963 gün, E. 1791, K. 2065)

Taraflar arasındaki iş kazası sonucu meydana gelen sakatlıktan doğma tazminat dâvasının yapılan muhakemesi sonunda; ilâmda yazılı

sebeplerden dolayı mânevî tazminat olarak 10.000 liranın faiziyle birlikte dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesi ve maddî tazminata ilişkin isteğin reddi hakkındaki hükmün duruşmalı olarak temyizen incelenmesi dâvacı avukatı ve duruşmasız olarak temyizen incelenmesi dâvalı işletme avukatı taraflarından istenilmiştir. Dosya incelenerek işin duruşmaya tâbi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 24/12/1963 Salı günü tâyin edilerek taraflara çağrı kâğıdı gönderilmişti. Duruşma günü temyiz edenlerden dâvacı adına avukat Hasan Tahsin Tarman ile dâvalı işletme adına avukat Ziya Eştaş geldiler. Duruşmaya başlanılarak, temyiz isteklerinin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan ve hazır bulunan taraflar vekillerinin sözlü açıklamaları dinlenildikten sonra duruşmaya son verilerek, bırakılan günde dosya incelendi, gereği konuşuldu :

Dâva, iş kazası yüzünden uğranılan maddî ve mânevî zararların tazmini isteğinden ibarettir. Mahkeme, iş kazası sonunda % 50,50 oranındaki mâlûllüğü kabul etmekle beraber, dâvacının, aynı iş yerinde çalışmakta ve eski ücretini de almakta bulunması sebebiyle maddî her hangi bir zararın söz konusu olamıyacağı gerekçesine dayanıp bu konuya ilişkin isteği reddetmiş, sadece 10.000 lira mânevî tazminat isteğini hüküm altına almıştır.

1 — Dâvacının iş kazası sonunda % 50,50 oranında mâlûl kaldığı Adlî Tıp Meclisi raporu ile sabittir. Öte yandan, taraflar arasında dâvacının, bu mâlûllüğe rağmen hem Nümune Hastahanesinde ve hem de dâvalıya ait iş yerinde eski şartlarla çalışmakta olduğu konusunda da bir uyuşmazlık yoktur. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, dâvacının aynı şartlarla çalışmaya devam etmekte olmasına göre, Adlî Tıp Meclisi raporunda belirtilen mâlûllük yüzünden maddî bir zarara uğrayıp uğramamış bulunduğu noktasında toplanmaktadır.

Dâvacı işçi, iş verenin kusurlu davranışı yüzünden mâlûl kalmış olması itibariyle maddî zarara uğramış bulunduğunu ileri sürmektedir. Gerçekten dâvacı malûl kalmadan önceki hukukî, hüküm tarihinde de muhafaza etmektedir. Ancak % 50,50 oranındaki malûllüğe yıllar boyunca sürecek olan bir iş hayatında etkisiz kalacağını düşünmek hukukî gerçeğe uygun bulunmamak gerektir. Dâvacı, henüz 33 yaşındadır. Uzun bir çalışma süresinde, oldukça önemli olan mâlûllüğün iş ve verim gücü ve dolayısiyle ücret yükselişleri üzerinde ciddî etkiler yapacağı muhakkaktır. Bundan başka sürekli bir mâlûllük yüzünden dâvacının bütün hayat boyunca sağlığına karşı göstereceği takayyütler için yapacağı masraflar da gözden uzak tutulmamak gerektir. O halde mahkemece yapılacak iş, kusurlu davranış sabit görüldüğü takdirde durum, uzman bir bilirkişiye incelettirilmek ve tesbit edilecek gerçek zarar tutarına

hükmolunmaktan ibarettir. Bu hukukî esaslar gözönünde tutulmadan maddî tazminat isteğinin reddedilmiş olması kanuna aykırıdır ve dâvacı tarafın temyiz itirazları bu bakımdan yerindedir.

2 — Dâvalı işveren, tazminat isteğine esas olan iş kazasında kendisine hiç bir kusur ve sorumluluk yöneltilemiyeceğini savunmuştur. Gerçekten mahkemece kusur konusu üzerinde uzman bir bilirkişi aracılığı ile her hangi bir inceleme yapılmış değildir. Halbuki işverenin, Borçlar Kanununun 332. maddesi hükmünce, işçinin karşılaşabileceği tehlikeleri önlemek üzere işin özelliği bakımından ve hakkaniyet kuralları çerçevesinde kendisinden beklenebilecek tedbirleri alıp almadığı araştırılmak ve kusuru oranında sorumluluğuna hükmolunmak gerektir. Mahkemece tanık sözleri ile yetinilerek kusur oranı konusunda her hangi bir inceleme yapılmamış olması da kanuna ve usule aykırıdır ve dâvalı tarafın temyiz itirazları bu bakımdan yerindedir.

3 — 50.000 lira maddî tamzinat isteğinin reddine karar verilmiş olduğu halde dâvalı taraf yararına 1800 lira avukatlık parası takdir edilmiş bulunması da mahkemenin kabul şekli bakımından kanuna aykırıdır.

4 — Yapılan soruşturmaya, toplanan delillere ve kararın dayandığı gerekçeye göre yukarıki bentlerin kapsamı dışındaki yönleri hedef tutan temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

Sonuç : Temyiz olunan kararın 1. bentte gösterilen sebepten dâvacı, 2 ve 3. bentlerde belirtilen sebeplerden dolayı da dâvalı taraf yararına bozulmasına ve diğer itirazların reddine 27/12/1963 gününde oybirliğiyle karar verildi.

İŞ AKDİ — İŞİN MÜDDETİ : İş Müddetleri Tüzüğünün 10. maddesinde, sanayi zümreleri dışında kalan perakende ticaret işlerinde çalıştırılan işçiler için iş süresinin günde 11 ve haftada 66 saat olabileceği gösterilmiştir. Bu kuralın, gerek İş Kanununun 35. maddesi hükmiyle kabul edilen hukukî esasa ve gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisinin 11/11/1953 günlü ve 255 sayılı yorum kararına aykırılığı söz konusu olamaz.

(3008 SK m. 9, 35 — İş Müddeti Nizamnamesi m. 1, 3, 10)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 27/12/1963 gün, E. 2001, K. 2070)

Taraflar arasındaki fazla çalışma parasının ödetilmesi dâvasının sübuta ermediğinden reddine dair verilen hükmün duruşma yapılması

suretiyle temyizen incelenmesi, dâvacı avukatı tarafından istenilmiştir. Dosya incelenerek, işin duruşmaya tâbi olduğu anlaşılmış ve duruşma için 24/12/1963 Salı günü tâyin edilerek taraflara çağrı kâğıdı gönderilmişti. Duruşma günü temyiz eden dâvacı adına avukat Enver Buruloğlu ile karşı taraftan dâvalı müessese adına avukat Burhanettin Çelikbaş geldiler, yüzlerine karşı duruşmaya başlanılarak, temyiz isteğinin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan ve hazır bulunan avukatların sözlü açıklamaları dinlenildikten sonra duruşmaya son verilerek bırakılan günde dosya incelendi, gereği konuşuldu :

Dâvacı vekili, Sümerbank'ın perakende satış yerinde işçi olduğunu günlük çalışma süresi 8 saat olması gerekirken bu süreden daha fazla çalıştığını, her ne kadar iş müddetleri tüzüğünün 10. maddesinde perakende satış yerlerinde çalışanların çalışma süresi hafta da 66 saat olarak tesbit edilmiş ise de; tüzüğün bu hükmünün İş kanununun 35. maddesine aykırı düştüğü cihetle, uygulanamaması gerektiğini ileri sürerek fazla çalışma paralarının ödetilmesine karar verilmesini istemiştir.

Dâvalı vekili, dâvacının iş müddetleri tüzüğünün 10. maddesi uyarınca hafta da 66 saat çalışması lâzım geldiği halde bu süreden az çalıştırılmış olduğunu ve sözü edilen tüzük hükmünün kanuna aykırı bulunmadığını bildirmiştir.

İş Kanununun 35. maddesinin A bendinde, genel bakımdan iş süresinin haftada 48 saat olmasının esas tutulduğu bildirildikten sonra bu sürenin cumartesi günleri 13 te kapanması mecburi olan yerlerde günde en çok 9 saatı ve cumartesi günleri 13 ten sonra dahî işlemesi caiz olan iş yerlerinde günde 8 saatı aşmamak üzere haftanın çalışma günlerine bölüneceği belirtilmiş ve B bendinde de A fıkrasındaki hükmün ne gibi iş yerlerine hangi tarihten başlıyarak ve ne yolda uygulanacağının çıkarılacak tüzüklerle belli edileceği açıklanmıştır. Anılan madde hükmi ile günlük ve haftalık çalışma sürelerinin genel kuralı tesbit edilmiş ve yapılan işin niteliğine göre bu süreden daha az veya çok çalışmayı gerektiren işlerde sürelerin tüzüklerle belli edileceği esası kabul edilmiş ve bu hükme dayanılarak düzenlenen iş müddetleri tüzüğünün 10. maddesinde de sanayi zümreleri dışında olan perakende ticaret işlerinde çalıştırılan işçiler için iş süresinin günde 11 ve hafta da 66 saat olabileceği gösterilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 11/11/1953 günlü ve 255 sayılı yorum kararında da (kanunda sarahat bulunmayan haller müstesna olmak üzere hafta da 48 saatlik normal çalışma dışındaki Hukukî ve fiilî her türlü çalışmanın fazla çalışma olduğu) belirtilmiştir. Gerek İş Kanununun 35. maddesi hükmi ile iş sü-

releri ile ilgili diğer hükümleri gerek söz konusu yorum birlikte incelendiği ve işin niteliği ne olursa olsun 8 saattan fazla çalışmayı yasak eden veya 8 saattan fazla çalışmanın fazla çalışma olduğunu gösteren bir hükmün kanunda yer almamış bulunduğu göz önünde tutulduğu takdirde az önce bildirilen tüzüğün 10. maddesi hükmünün kanuna aykırı olmadığının kabulü gerekir.

Dâvacının iş müddetleri tüzüğünün 10. maddesinin kapsamı içinde bulunduğu konusunda taraflar arasında her hangi bir uyuşmazlık yoktur. O halde, dâvanın reddine karar verilmesi doğrudur ve temyiz itirazları yerinde değildir.

S o n u ç : Temyiz olunan kararın Onanmasına 27/12/1963 gününde oybirliği ile karar verildi.

İŞ AKDİ — DEVAMSIZLIK — HAKLI SEBEP — İHBAR MECBURİYETİ — MÜNASİP MÜDDET: 1 — İş Kanununun değişik 16. maddesinin 2. bendinin E fıkrasına göre, iş sözleşmesinin bozulabilmesi için, işçinin, iş verenden izin almaksızın veya meşru bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına iki gün veya bir ay içinde iki defa her hangi bir tatil gününü takip eden iş günü; yahut bir ayda üç iş günü işine devam etmemesi yeter sebep olarak sayılmıştır.

2 — Hastalık gibi haklı bir sebebin iş verene bildirilmemiş olması halinde, iş verenin sözleşmeyi bozmaksızın uzun bir süre beklemek zorunda bulunmadığı gözönünde tutularak bu sürenin, iş yerinin özelliğine, hastalığın ve işçinin yaptığı işin niteliğine göre uygun bir süre olarak kabul ve takdiri gerektir.

(3088 SK m. 9, 16 — MK m. 2)

(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, 12/12/1963 gün, E. 1722, K. 1835)

Taraflar arasındaki ihbar ve kıdem tazminatı ile takdiri tazminatın ödetilmesi dâvasının yapılan muhakemesi sonunda; ilâmda yazılı sebeplerden dolayı 4101 lira 44 kuruşun faizi ile birlikte dâvalıdan alınarak dâvacıya verilmesi ve fazla isteğin reddi hakkındaki hükmün süresi içinde dâvalı avukatı tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği konuşuldu:

1 — Dâvacı, dâvalı işverenin ihbar önellerine uyulmaksızın işine son verdiğini ileri sürerek ihbar ve kıdem tazminatı ile takdiri tazminatın ödetilmesini istemiş, dâvalı işveren vekili de dâvacının 12/1/1960 gününden itibaren işine gelmediği için iş sözleşmesinin bozulduğunu bildirmiştir. İşçi Sigortaları Hastahanesinin 1/2/1960 günlü raporuna göre 12/1/1960 günlü ve Doktor Kemâl Kayabaş imzalı raporda, dâvacının gribe musap olduğunun ve 15/1/1960 günlü Belediye Hekimi Necati Erpak imzalı raporda da yine grip dolayısiyle daha üç gün istirahat

etmesi gerektiğinin yazılı olduğu anlaşılmaktadır. İşveren tarafından İşçi Sigortaları Kurumu Hastahanesine yazılan 21/1/1960 günlü yazının arkasındaki aynı tarihli yazıda, «işçide varis» tesbit edildiği ve ameliyat edilmek üzere gün verildiği ve 18/1/1960 gününde ameliyat olmayı kabul etmediğinden işbaşı kâğıdı verildiği bildirilmiştir. Bu yazı ve özel tabip raporları göz önünde tutulursa, dâvacının 12/1/1960 gününden 18/1/1960 gününe kadar hastalığı sebebiyle istirahatli sayılması ve 18/1/1960 gününde işe başlaması gerekirdi. Halbuki, dâvacı bu tarihten sonra dahî işine devam etmediği için 29/1/1960 günlü vizite kâğıdında da belirtildiği gibi, 28/1/1960 gününde İş Kanununun 16. maddesinin 2. fıkrasının E bendi uyarınca işinden çıkarılmıştır. İş Kanununun değişik 16. maddesinin 2. bendinin E fıkrasında işçinin işverenden izin almaksızın veya meşru bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına iki gün veya bir ay içinde iki defa her hangi bir tatil gününü takip eden iş günü, yahut, bir ayda cem'an üç iş günü işine devam etmemesinin iş sözleşmesinin bozulması için yeter bir sebep olduğu gösterilmiştir. Dâvacı, işbaşı yapması gereken 18/1/1960 gününden sonra da işe devam edememesi sebeplerini işverene bildirmekle yükümlüdür. İşverenin, haklı sebebe dayanan mazeretin haber verilmiş olmasına rağmen sözleşmeyi bozması halinde tazminatla sorumlu tutulması mümkün olur. Dâvacı bu mükellefiyeti yerine getirmemiş ve iş yerine de gelmemiş bulunduğundan dâvalı işveren bakımından sözleşmeyi fesih hakkı doğmuştur. Her ne kadar dâvacı, iş sözleşmesinin feshinden sonra 29/1/1960 tarihinde aldığı vizite kâğıdı ile İşçi Sigortaları Hastahanesine başvurmuş ve bu hastahanece düzenlenen raporda adı geçenin 12/1/1960 gününden 1/2/1960 gününe kadar istirahatli sayılması lâzım geldiği bildirilmiş ve mahkemece de bu rapora dayanılarak sözleşmenin bozulmasının haklı sebebe dayanmadığı bildirilmiş ise de; kendisine işbaşı kâğıdı verilen işçinin hastalığının devam ettiğini bildirmemiş olduğu göz önünde tutulunca işverenin az önce anılan madde hükmünce gerçekleşmiş olan sebebe dayanarak sözleşmeyi bozmuş olmasının kanuna aykırı bir davranış olarak kabulü mümkün değildir. Mahkemece bu yönün incelenmemiş olması kanuna aykırıdır.

2 — İşçi Sigortaları Hastahanesniin 1/2/1960 günlü raporunda, dâvacının Belediye Hekimi tarafından verilen üç günlük raporda gösterilen sürenin sona erdiği 18/1/1960 gününden sonra ne gibi bir hastalığa tutulduğunun dayanağı gösterilmemiş, sadece özel tabip raporlarından ve «varisten» söz edilerek 12/1/1960 gününden 1/2/1960 gününe kadar geçen günlerin istirahattan sayılması gerektiği bildirilmiştir. Dâvalı vekili de bu yönün açıklanmasının hastahaneden sorulmasını iste-

miş ve mahkemece Hastahane Başhekimliğine hitaben bir yazı yazılmış ise de, karşılığı alınmadan dâvanın esası hakkında karar verilmiştir. Diğer taraftan adı geçen hastahane tarafından yazılan yazıda, dâvacıya 18/1/1960 gününde işbaşı kâğıdı verildiği bildirildiği halde bu tarihten itibaren varis hastalığının ne suretle işe engel teşkil ettiği de açıklanmamıştır. Nihayet hastalık gibi bir sebebe de dayanmış olsa işverenin akdi bozmaksızın uzun bir süre beklemeğe mecbur olmadığı göz önünde tutularak bu sürenin işyerinin özelliğine, hastalığın ve işçinin yaptığı işin niteliğine göre uygun bir süre olarak kabul ve takdiri gerekir. Mahkemece bu cihetler üzerinde inceleme yapılmadan dâvanın kabulü usule ve kanuna aykırı ve bozma istemi bu bakımlardan yerindedir.

S o n u ç : Temyiz edilen kararın yukarıda gösterilen sebeplerden bozulmasına 12/12/1963 gününde oybirliği ile karar verildi.

İŞ KANUNUNA TABİ OLMAYAN İŞ YERİ — DAHİL OLMASI GEREĞİ — İŞ HASTALIĞI — SİGORTA YARDIMI ZARURETİ — MÜTERAFIK KUSUR: 1 — 4772 sayılı kanunun değişik 84. maddesi uyarınca, bu gibi iş yerlerinde meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı ve analık halleri için ilgili işçi veya hizmetli hakkındaki sigorta yardım ve ödenekleri aynen kanunun kapsamında bulunan iş yerlerinde olduğu gibi sigorta kurumunca sağlanır.

2 — 4772 sayılı kanunun 84. maddesinin uygulanması söz konusu olan hallerde, aynı kanunun 37. maddesindeki sorumluluk şartlarının aranmasına lüzum yoktur. Ancak bu maddede yer alan konu, sadece tazminat dâvasında işveren için 37. maddedeki sorumluluk şartlarının gerçekleşmiş olup olmadığını aramağa zorunluluk bulunmadığıdır. Yoksa kazaya uğrayanın birlikte kusuru söz konusu olduğu takdirde Borçlar Kanununun genel hükümlerini uygulamak için hiç bir engel mevcut değildir.

(4772 SK m. 37, 84 — 3008 SK m. 2, 100, 101 — BK m. 44, 45/2)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 23/1/1964 gün, E. 181, K. 321)

Taraflar arasındaki işkazası sebebiyle mirasçılara bağlanan aylık gelirin ödetilmesi dâvasının yapılan muhakemesi sonunda; ilâmda yazılı sebeplerden dolayı 29694 lira 82 kuruşun faiziyle birlikte dâvalılardan mütesaviyen ve müteselsilen alınarak dâvacıya verilmesi hakkındaki hükmün süresi içinde dâvalılar avukatı tarafından temyiz edilmesi üzerine dosya incelendi, gereği konuşuldu :

Dâvacı Kurum iş kazası sonunda ölen işçinin yardımından yoksun kalanlara ödediği paraların rücuan işveren dâvalıdan alınmasını istemiştir. Dâvalı işveren olayda kendisine sorumluluk yükletilmesini gerektiren bir kusuru bulunmadığını ve esasen olay tarihinde işyerlerinin

iş kanununun kapsamı içinde bulunmadığını bildirmiştir. Gerçekten olay tarihinde işyerinin iş kanununun kapsamına alınmadığı anlaşılmakta ise de sonradan yapılan incelemede bu yerin olay tarihinde dahi iş kanununun kapsamına alınması gereken nitelikte bir işyeri olduğu tesbit edilmiş ve bu işlem kesinleşmiştir. 4772 sayılı kanunun değişik 84. maddesi uyarınca bu gibi iş yerlerinde meydana gelen iş kazası, meslek hastalığı ve analık halleri için ilgili işçi veya hizmetli hakkındaki sigorta yardım ve ödeneklerinin aynen kanunun şumulünde bulunan işyerlerinde olduğu gibi kurumca sağlayacağı, ancak bu gibiler hakkında yapılan ve yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlandığı takdirde bu gelirlerinde 16 ncı madde de söz konusu olan tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri tutarlarının, kanunun 37 nci maddesinde yazılı sorumluluk halleri aranmaksızın işveren veya vekiline tazmin ettirileceği belirtilmiştir. Bu maddede yer alan konu sadece tazminat dâvasında iş verenin sorumluluğunun aranamayacağı yönüdür. Olayda kazaya uğrayanın müterafik bir kusuru söz konusu olduğu takdirde Borçlar Kanununun genel hükümlerinin uygulanmasına hiç bir engel mevcut değildir.

Ölen işçinin mirasçıları tarafından daha önce işveren aleyhine açılan tazminat dâvası dolayısiyle yaptırılan incelemede ölen işçinin olayda kusurlu bulunduğu bilirkişi raporu ile tesbit edilmiş ve bu rapor dâvalı tarafça mahkemeye ibraz edilmiştir. Bu rapor bu dâva için yeterli görülmediği takdirde yeniden inceleme yapılıp kusurun derecesinin tesbiti gerekir.

Mahkemece bu yönler göz önünde tutulmadan istenilen tazminatın tamamına hüküm verilmesi kanuna aykırıdır.

Sonuç : Temyiz olunan kararın gösterilen sebepten bozulmasına 23/1/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ — DEVLET — SALAHİYET İHTİLAFI — HAL MERCİİ : 275 sayılı Yasanın 11. maddesine göre iş mahkemelerince verilen kasin kararlara karşı Yargıtay'a başvurulamaz.

(275 SK m. 9, 11 - 5521 SK m. 1)

(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 24/2/1964 gün, E. 1073, K. 970)

275 sayılı kanunun 11. maddesinde, belli iş yeri veya iş yerleri için yapılacak toplu iş sözleşmelerinde işçileri temsil bakımından İşçi Sendikaları arasında çıkacak yetki uyuşmazlıkları ile işveren veya işveren sendikaları tarafından bu konuda ileri sürülecek itirazlar veyahut işverenleri temsil bakımından işverenler ve işveren sendikaları arasında çı-

kacak yetki uyuşmazlıkları ile İşçi Sendikalarınca yine bu konuda yapılacak itirazlar dolayısiyle Bölge Çalışma Müdürlüğünce alınacak kararlara karşı ileri sürülecek itirazların İş Mahkemelerince kesin olarak hükme bağlanacağı yazılıdır. O halde İş Mahkemelerince bu konuda verilen kesin kararlara karşı temyiz yoluna baş vurulmamak gerektir.

Sonuç : Yukarıda gösterilen sebeplerden dolayı temyiz dilekçesinin reddine 24/2/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ — DAVET — İTİRAZ : 275 sayılı Yasanın 11. maddesinin 2. fıkrası hükmünce, Çalışma Bakanlığının kararına itirazda bulunan taraf, toplu sözleşmeye çağrı dilekçesinde, iş yerinin niteliğini, itirazın süresinde yapıldığı gösteren kâğıtları, itiraza konu olan kararı ve itirazın dayandığı bütün belgeleri itiraz dilekçesine eklemekle yükümlüdür.

(275 SK m. 11)

(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 9/4/1964 gün, E. 2479, K. 2198)

İtiraz eden federasyon, Çalışma Bakanlığının 1066 - 1 - 4 - 3909 sayılı kararının kaldırılarak Tumpane Şirketi ile Toplu İş Sözleşmesi yapmaya yetkili kılınmasına karar verilmesini istemektedir. İtiraz dilekçesinde yapılması istenen toplu sözleşmenin konusu belirtilmediği gibi bu dilekçeye sözü edilen şirketin iç tüzüğünün iki maddesinin örneklerinden başka bir belge de eklenmemiştir. Halbuki itiraz eden taraf Toplu Sözleşmeye çağırı dilekçesinde, iş yerinin niteliğini ve itirazın süresinde yapıldığını gösteren belgeleri, Çalışma Bakanlığının itiraz konusu olan kararını ve benzeri Toplu İş Sözleşmesi yapmaya yetkili ve itirazında haklı olduğunu kabule elverişli diğer bütün belgeleri kurulumuza ibraz etmekle yükümlüdür. 275 sayılı kanunun 11. maddesi hükmünce (6) iş günü içinde karara bağlanması gereken bu gibi ivedi işlerde kurulumuz itiraz edenin sağlıyabileceği gerekli bilgi ve belgeleri toplamakla yükümlü değildir. O halde yeterli bilgi ve belgelerden yoksun bulunan itiraz dilekçesi red edilmelidir.

Sonuç : İtiraz dilekçesinin gösterilen sebepten reddine, kararın birer örneğinin Çalışma Bakanlığı ile itiraz edene gönderilmesine, harca yer olmadığına 9/4/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

TOPLU İŞ MUKAVELESİ — EHLİYET — KONFEDERASYONLARIN EHLİYETSİZLİĞİ : 275 sayılı Yasanın 7, 9 ve 11. maddelerinin sınırlandırıcı ve kamu düzeniyle ilgili hükümlerine göre konfederasyonlar toplu iş sözleşmesi sisteminin dışında bırakılmışlardır.

105

(275 SK m. 7, 9, 11-BK m. 19, 20)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 17/3/1964 gün, E. 1624, K. 1712)

Türkiye Deniz Taşıtmacılığı İşçi Sendikaları Federasyonunun (Ulaş-İş), Denizcilik Bankası ile Deniz Taşıtmacılığı iş kolunda, iş kolu seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapmak için çağrıda bulunması üzerine, Denızcilik Sendikası, 275 sayılı yasanın 11. maddesinin 2. bendi uyarınca, adı geçen federasyonun çağrı yetkisine karşı itiraz hakkını kullanmıştır. Denizcilik Sendikasının ileri sürdüğü itirazın en önemli hukukî gerekçesi, (Ulaş-İş) Fedarasyonunun, kuruluşu ve bünyesi bakımından bir konfedarasyon olduğu ve bu sebeple toplu iş sözleşmesi yapmağa yetkili bulunmadığı noktasında toplanmıştır.

Gerçekten Çalışma Bakanlığının 14/3/1964 günlü yazısında, (Ulaş-İş) Fedarasyonunun bir çok sendikalarla birlikte Türkiye Denizcilik Sendikasını ve gemi kâtipleri ve yardımcıları sendikasını da içine aldığı belirtilmiştir. Halbuki gerek Türkiye Denizcilik Sendikası ve gerekse Gemi Kâtipleri ve Yardımcıları Sendikası, Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutan ve iş kolu esasına göre kurulmuş bulunan sendikalardır. 274 sayılı yasanın 9. maddesinin C bendinde ise mevcut birlik fedarasyon ve Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutmak şartiyle iş kolu esasına göre kurulu sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ile bir konfedarasyon kurulacağı yazılıdır. O halde kullandığı ad ne olursa olsun (Ulaş-İş) hukukî yapılışı itibariyle bir konfedarasyon niteliğindedir.

Gerçi 274 sayılı yasanın 14. maddesinin 6. fıkrası, bu yasaya göre kurulan meşlekî teşekküllerin toplu iş sözleşmesi yapabileceğini ön görmüştür. Ancak sözü geçen yasadan daha sonra yürürlüğe giren 275 sayılı yasanın 7. maddesi, toplu görüşme ve toplu iş sözleşmesi yapmak üzere sendikalarla fedarasyonları yetkili kılmıştır. Bundan başka 275 sayılı yasanın toplu görüşmeye çağrı ve yetkisi üzerinde uyuşmazlık konularını kapsayan 9 ve 11. maddelerinde de hep sendikalarla fedarasyonlardan söz edilmiş ve konfedarasyonlar, bu hukukî münasebetin tamamen dışında tutulmuştur. Bir kere 275 sayılı yasa daha sonra yürürlüğe girmiş olduğu için bundan önce kabûl edilen kanunlarda yer alan aykırı hükümleri zımnen ortadan kaldırmıştır. Öte yandan 275 sayılı yasanın 7, 9 ve 11. maddelerindeki hükümler hem sınırlandırıcı ve hem de kamu düzeniyle ilgili kurallar olarak konulmuştur. O halde konfedarasyonların, toplu görüşme ve toplu iş sözleşmesi sisteminin tamamen dışında bırakıldığı yolundaki itiraz 275 sayılı yasanın sınırlandırıcı ve kamu düzeniyle ilgili hükümleri karşısında hukukî bir değer ve nitelik taşımış olmak gerektir.

Sonuç : Yukarda açıklanan sebepler karşısında, 275 sayılı yasanın 11. maddesinin son cümlesi gereğince Denizcilik Sendikası tarafından ileri sürülen itirazın kabûlüne, Çalışma Bakanlığının itiraz konusu 25/2/1964 günlü ve 1066 - 1 - 4/2219 sayılı kararının kaldırılmasına kesin olarak ve oybirliği ile karar verildi.

KANUN DIŞI GREV — İŞVERENİN HAKLARI — MAHKEMECE GREVİN GERİ BIRAKILMASININ ŞARTI — KANUNEN TEHDİDÎ TADAD : 1 - 275 sayılı Yasanın 29. maddesinde kanun dışı grevler sebebiyle iş verenin isteyebileceği hakların nelerden ibaret bulunduğu sayılmıştır.

2 — Sözü geçen yasanın 19. maddesinin 1. bendindeki hal sebebiyle yapılmış olan grevlerin mahkeme kararıyle durdurulabileceğine ilişkin bir hüküm yoktur.

(275 SK m. 17/2, 19/6, 29)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 9/7/1964 gün, E. 4246, K. 4669)

275 sayılı yasanın 23. maddesinde grevin başlama tarihinin işverene önceden bildirilmesini gerektirir bir zorunluluk yoksa da; grevden doğacak önemli zarar ve tehlikeleri önlemek üzere, işverenin gerekli tedbirleri alması bakımından grevin yapılacağı günün önceden bildirilmesi hakkaniyet icabı ve aksi ilgili yasanın amacına zıt bir tutum olacağından, sözü edilen grevin durdurulmasına ve durumun savcılık aracılığiyle taraflara resen tebliğine karar verildiğine dairdir.

Temyiz isteğinin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan ve dosya incelendikten sonra gereği konuşuldu :

Yargıtay Kararı

Dâvacı, dâvalı sendikanın, yasadaki süre geçtikten sonra gününü bildirmeden başladığı grevin kanun dışı sayılması gerektiğini ileri sürerek durdurulmasını istemiştir.

Söz konusu grevin taraflar arasındaki toplu sözleşme görüşmesinin olumlu sonuç vermemesi üzerine 275 sayılı kanunun 19. maddesinin 1. bendi gereğince yapıldığı anlaşılmaktadır. Özel nitelikte olan 275 sayılı yasa, mahkemelerin hangi hallerde grevi durdurabileceğine ilişkin hükümler koymuş olmasına göre bu haller dışında mahkemelerin grevi durdurma kararı vermeleri yasaya aykırı olur. Her ne kadar yasada belli edilen sürenin geçmesinden sonra günü bildirilmeden yapılan grevin kanun dışı olduğu düşünülebilirse de, 275 sayılı yasa, kanun dışı grevlerde işverenin haklarının neler olduğunu 29. maddesin-

de göstermiştir. Bunlar arasında grevin durdurulmasının istenebileceği yollu bir hüküm yer almış değildir. Uyuşmazlık konusu olan grev, sözü edilen yasanın 19. maddesinin 1. bendindeki hâl sebebiyle yapılmış olmasına, sözü edilen bent gereğince yapılan grevin mahkeme kararıyla durdurulabileceğini öngören bir hüküm de 275 sayılı özel yasaya konulmuş bulunmamasına, 29. maddede az önce de bildirildiği üzere işverene bu gibi hallerde mahkemeden grevin durdurulmasını isteme hakkını tanımış olmamasına göre, mahkemenin özel yasada yeri olmayan isteği reddetmesi gerektir. Bu yönler düşünülmeden yazılı şekilde karar verilmesi yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.

Sonuç : Temyiz olunan kararın gösterilen sebepten bozulmasına, 9/7/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ — SELÂHİYET — İTİRAZ MÜDDETI — SELÂHİYETTE İHTİLÂF : 275 sayılı yasanın 12. maddesinin 3. bendinin 1. fıkrasındaki itiraz süresi toplu görüşmenin tarafları arasında çıkan yetki uyuşmazlıklarında da uygulanmak gerekir.

(275 SK m. 11, 12)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 11/7/1964 gün, E. 4173, K. 4717)

C. Başsavcılığınca, 275 Sayılı Yasanın 12. maddesi gereğince toplu iş sözleşmesi yapma isteği, Ankara, İstanbul ve İzmir de çıkan gazetelerden birinde ilân edilmeden toplu iş sözleşmesi görüşmelerine başlandığını tesbit eden 31/1/1964 günlü tutanak tarihinde durumdan haberdar olan işveren temsilcisinin bu tarihten itibaren itiraz etmeğe hakkı olduğu gözönünde tutulmadan ve münhasıran işçi sendikalarının kendi aralarındaki yetki uyuşmazlıklarındaki itirazlara ilişkin olup işveren ile bir ilgisi bulunmayan 275 sayılı yasanın 12. maddesinin 3. fıkrası gereğince itiraz süresinin geçmiş olduğunun kabûliyle yetkisizlik itirazının reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığından söz edilerek mahkeme kararının kanun yararına bozulması istenmiş olduğundan dosya ve ilgili bütün evrak incelendi, gereği konuşuldu :

Yargıtay Kararı

Mahkeme, toplu iş sözleşmesi çağırısı üzerinde işverenle işçi sendikası arasında meydana gelen yetki uyuşmazlığı hakkında Bölge Çalışma Müdürlüğüne yapılan itirazın süresi içinde yapılmış olmadığı gerekçesine dayanarak itiraz dilekçesini reddetmiştir.

kının belli bir süre ile sınırlı olması genel bir kuraldır. Konu ile ilgili olan 275 sayılı yasada da itirazlar için daima süreler konulmuş ve bu sürelerle itirazların incelenmesi süreleri gayet kısa tutulmuş ve hattâ bildiri ve ilân şartlarına uyulmaksızın yapılmış olan toplu iş sözleşmesinin taraflarından birinin yetkisiz olduğu sebebine dayanan itirazlar dahi süreye bağlanmıştır. Konunun sosyal önemi gözönünde tutulduğu takdirde yasa koyucunun işçi ve işveren kuruluşlarının kendi aralarındaki yetki uyuşmazlıklarında itirazları süreye bağlayıp, toplu görüşmenin taraflarını ilgilendiren itirazlar için bir süre konulmasına lüzum olmadığını düşünmüş bulunduğu kabûl edilemez. Az öncede bildirildiği gibi 12. maddenin 3. bendinde itirazların 11. maddeye göre yapılacağı belirtilerek, 11 ve 12. maddeler arasında bir bağlantı kurulmuştur. O halde, yetki uyuşmazlıklarına ilişkin itirazların incelenmesinde bu iki maddeyi birlikte gözönünde tutmak zorunludur. Öte yandan 11. madde hükmü yetki uyuşmazlıklarına, 12. madde hükmü toplu iş sözleşmesi yapma yetkisinin tesbitindeki usule ilişkin bulunmaktadır. Bu yön her iki maddenin başlıklarında da açıkca yer almış bulunduğundan, gerek sendikaların kendi aralarındaki, gerek toplu görüşmenin tarafları arasındaki yetki uyuşmazlıklarında usule ilişkin hükümlerin uygulanması gerekir. Nihayet sosyal ihtiyaçlar ve işin gerekleri itiraz hakkının belli bir süre ile sınırlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Aksi görüşe yer verilmesi, yetkinin açıkça kabûlü dışında itirazın toplu iş sözleşmesinin imzalanmasına kadar ileri sürülebileceğinin kabûlü anlamına gelir. Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinin bazan aylarca sürdüğü gözönünde tutulursa en sonunda ileri sürülecek bir yetki uyuşmazlığının, işçi haklarının uzun bir süre askıda kalmasına yol açar ki, yasa koyucunun böyle bir düşünceyi benimsediğini ileri sürmek mümkün değildir.

Bütün bu açıklamalardan, 12. maddenin 3. bendinin 1. fıkrasındaki itiraz süresinin toplu görüşmenin tarafları arasındaki yetki uyuşmazlıklarında da uygulanması gerekeceği sonucu çıkmaktadır. Yasa hükümlerinin bu şekilde yorumlanması, yasaların yasa koyucunun amacına göre yorumlanması ilkesine de uygun düşmektedir.

Dosyadaki belgelere ve toplu iş sözleşmesi yapma isteğinin, işyerleri ile ilgili bulunmasına göre, diğer itirazlar dahi yersizdir. O halde bozma istemi reddedilmelidir.

Sonuç : Bozma isteminin reddine, 11/7/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

SENDİKA KURMA VE ÂZA OLMA EHLİYETİ — EMEKLİ SANDIĞINA BAĞLILIK: 274 sayılı yasanın 2. maddesinin 1. bendinin 4. fıkrasında, hizmet sözleşmesiyle bağlı olup Emekli Sandığı ile ilgilendirilen kimselerin de işçi sendikaları kurma ve sendikalara üye olma hakları saklı tutulmuştur.

(275 SK m. 2)

(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 15/7/1964 gün, E. 4873, K. 4799)

Dâvacı sendika, dâvalının işyerinde çalışan ve sendikaya üye olan işçilerin, üye aidatını işçi ücretlerinden kestiği halde, sendikaya ödemediğini ileri sürerek, kesilen aidat paralarının ödetilmesini istemiştir.

Dâvalı vekili, sendikaya üye oldukları iddia edilen kimselerin, sayısının iddia edilen kadar olmadığını ve bu kimselerin kadro karşılığı aylık alan ve Emekli Sandığı Kanununa bağlı bulunan kimseler olup işçi niteliğine sahip olmadıkları için sendikaya üye olmıyacaklarını savunmuştur. Dâvacı sendika bu savunmaya karşı dâvalının işyerinde çalışan bu kimselerin 3656 sayılı kanunun 19. maddesinde gösterilen müteferrik hizmetli durumunda olup bu kanuna bağlı olmadıklarının sözü edilen kanunda da gösterilmiş bulunduğunu, hizmet sözleşmesile işverene bağlı olan bu gibi işçilerin sendikalara üye olmalarını engelleyen bir kanun hükmü de bulunmadığını bildirmiştir.

Gerek 3656 sayılı kanunun 19. maddesinde, gerek 3659 sayılı kanunun 10. maddesinde bildirilen kimselerin, adı geçen kanunlara bağlı olmadıkları, anılan maddelerde bildirilmiştir. Bu nitelikteki müteferrik hizmetlilere, Borçlar Kanununun, hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulanması zorunludur. 15/7/963 günlü ve 274 sayılı Sendikalar Kanununun İşçi Sendikaları üyeliği başlıklı 2. maddesinin 1. bendinin 1. fıkrasında hizmet akdine göre çalışmayı meslek edinmiş bulunanların, işçi sendikaları kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakkına sahip bulundukları açıklanmıştır, Ayni bendin 4. fıkrasında da 1. fıkra kapsamına giren kimselerden, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tâbi olanların da işçi sendikaları kurmak ve işçi sendikalarına üye olmak hakları saklı tutulmuştur. Sadece anılan maddenin 1. bendinin 2. fıkrasında, işçi niteliği taşımıyan kamu hizmeti görevlilerinin bu madde gereğince, sendika kurmak ve sendikalara üye olmak haklarının ve bunların kuracakları sendikalarla bu sendikaların kuracakları birlik, federasyon ve konfederasyonların özelliklerinin, özel kanun ile düzenleneceği öngörülmüştür. Dâvacı sendikaya üye olan kimselerin kamu hizmeti görevlilerinden olduğu gerçekleşirse bu kimselerin az önce bildirilen hüküm uyarınca sendikaya üye olamıyacaklarının ancak, hizmet aktiyle bağlı olup da Emekli Sandığı Kanunu ile ilgilendirilenlerin sendikaya üye olabileceklerinin kabulü gerekir. O

halde, dâvacı sendikaya üye olan kimselerin hukukî durumlarının yukarıda anılan hükümler göz önünde tutularak, incelenmesi ve varılacak sonuç uyarınca bir karar verilmesi gerektir. Mahkemenin, sendikaya üye olanların Emekli Sandığı Kanununa tâbi bulunduklarından ve bu sebeple sendika üyesi olamıyacaklarından söz ederek dâvayı reddetmesi anılan yasa hükümlerine aykırıdır.

Sonuç : Temyiz edilen kararın gösterilen sebeplerden bozulmasına, 15/7/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

SENDİKALAR KANUNU — MESLEKÎ TEŞEKKÜLLERİN NİZAMNAMELERİNİ KANUNA UYDURMALARI LÜZUMU — ÂMME İNTİZAMI İLE KONULAN HÜKÜMLERİN İTASI : Kamu düzeni ile ilgili olarak 274 sayılı yasanın 30. maddesinin 1. bendi, iş dâvalarına bakmakla görevli mahkemelere, tüzüklerine kanunlara uygun bir hale getirmeleri için meslekî teşekküllere, 60 günü geçmeyen bir önel hakkı tanımıştır.

(274 SK geçici m. 4, 9, 13, 30 — 3512 SK m. 1 — 5018 SK m. 11 — BK m. 19, 20)
(Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 26/9/1964 gün, E. 4982, K. 6297)

Dâva, 5018 sayılı kanuna göre kurulmamış ve tüzel kişiliğini kazanmamış bulunan dâvalı sendikanın feshi isteğinden ibarettir.

Dâvalı, itirazın bir yıl geçtikten sonra yapıldığından, kuruluşunun kanun hükümlerine uygun bulunduğundan vesaireden söz ederek dâvanın reddini istemiştir.

Mahkeme, dâvalı sendikanın 274 sayılı kanuna göre durumunu düzeltmsi söz konusu olduğundan ve bu kanun hükümlerine uygun kurulduğundan 274 sayılı kanun gereğince düzenlenen İş Kolları Yönetmeliği iptal edilmiş olup dâvalı sendikanın kanuna uygun olarak gereğine başvurmuş bulunduğundan söz ederek dâvanın reddine karar vermiştir.

Dâvalı sendika, 1962 yılında kurulmuştur. Bu itibarla kuruluşu 5018 sayılı kanun hükümlerine tâbidir. 5018 sayılı işçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri hakkındaki kanunda, bir işçi sendikasının kişilik kazanacağı zamanı belirten bir hüküm yoktur. Ancak, bu kanun 1. maddesinin son fıkrasında «bu kanunda sarahat olmayan yerlerde Cemiyetler Kanunu ile Medenî Kanun hükümleri uygulanır» denildiğinden bu konuya ilişkin uyuşmazlığın 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu hükümleri uyarınca çözümlenmesi gerekir. 3512 sayılı kanunun 4919 sayılı kanunla değiştirilen 1. maddesinin 2. fıkrasına göre dernekler, tüzüklerinde dernek olarak kurulmak isteğini açığa vurmakla tüzel kişiliğe sahip olur. Dâvalı sendika da, tüzüğünde dernek olarak kurulmak isteğini açığa vurmakla tüzel kişiliğini kazanmış ve 5018

rile ilgili olarak tesbit etmiştir. Görülüyorki Ağaç Sanayii ayni veya birbiri ile ilgili iş kollarından sayılmamıştır. Dâvalı sendika, tüzüğünü belirtilen kanun ve mevzuata göre düzeltmiş Ağaç Sanayii işçilerine ait sendikayı bünyesinden çıkarmış bulunmaktadır. O halde dâvalı sendikanın tüzüğü 22 Ağustos 1963 tarihinde yayınlanan sendikaların iş kolları yönetmeliğine aykırı değildir. Ancak, karar yerinde de belirtildiği gibi bu arada sözü edilen yöntemelik Danıştayca iptal edilmiş yeni yönetmelik, hüküm tarihi olan 22/6/1964 gününden sonra 11/8/1964 günlü Resmî Gazete ile yayınlanmak suretile yürürlüğe girmiştir. Halen yürürlükte bulunan yönetmeliğin 5. maddesi B bendine göre ancak konumuzla ilgili Toprak ve Seramik Sanayii ile Çimento Sanayiine ilişkin 14 ve 16 sıra numaralı iş kollarının birbirlerile ilgili oldukları tesbit edilmiştir. Cam ve İnşaat ve Bayındırlık Sanayiine ilişkin 15 ve 19 sıra numaralarındaki iş kolları 14 ve 16 sıra numaralı iş kollarile ilgili sayılmamıştır. Bu bakımdan dâvalı sendikaya ait tüzük yürürlüğe giren sendikaların İş Kolları yönetmeliğine ve yukarıda sözü edilen 274 sayılı kanunun 9 ve 13. maddeleri hükümlerine aykırıdır. Bu aykırılığın giderilmesi gerektir. Kamu düzeni ile ilgili olan 274 sayılı kanunun 30. maddesinin 1 numaralı bendi iş dâvalarına bakmakla görevli mahalli mahkemeye, meslekî teşekkülün kanuna aykırı olan tüzüğün kanuna uygun hale getirmesi için teşekküle 60 günü geçmeyen bir önel vermesi ve olayı izlemesi gerektiği hükmünü koymuştur. O halde, mahkeme, Sendikalar Kanunu hükümleri ve özellikle 30. maddesi hükmü uyarınca kanuna aykırılığın giderilmesi için gerekli işlemi yapmak ve o dairede bir karar vermekle ödevlidir ve temyiz itirazları bu bakımdan yerindedir.

Sonuç : Temyiz edilen kararın yukarıda gösterilen sebeplerden dolayı bozulmasına 26/9/1964 gününde oybirligi ile karar verildi.

III — YARGITAY CEZA KARARLARI

IRZA GEÇME NETİCESİ ÖLÜME SEBEBİYET: Türk Ceza Kanununun 418/1. maddesindeki cürüm unsurunun teşekkülü için, mağdurun ölümünün doğrudan doğruya ırza geçme fiilinden ileri gelmesi şart olmayıp, fiil ile ölüm arasında illiyet rabıtası mevcut olmak şartiyle, zorla ırza geçme sırasında vuku bulan ve suçun cebir unsurunu teşkil eden şiddet hareketlerinin dahi zorla ırza geçmek suçunun tamam olmasını gerektiren kanunî unsurlardan olması itibariyle bu cebrî hareketlerin veya bunlardan birinin neticesinde ölümün vukuunun sübutu kâfidir.

(TCK m. 418/1)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 5/5/1964 gün, E. 188, K. 940)

Her üç sanığın da; anlaşıp birleşerek henüz 13 yaşlarında bulunan maktule Topgül Karakoç'un zorla ve müştereken ırzına geçmek istedikleri sırada ika eyledikleri cebrî hareketler neticesinde boğularak ölümüne sebebiyet verdikleri toplanan bütün deliller karar yerinde incelenip münakaşa olunarak lehtekilerin talil ve reddi ve aleyhtekilerin tercihi sebepleri mukni ve kabule şâyan gerekçeleriyle izah edilmek suretiyle kabul oluşa ve soruşturmadan elde edilen neticelere uygun şekilde vasfı tâyin, cezayı azaltıcı sebebin vücudu takdir kılınmış, savunmaları gerekçeleriyle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre mahkemece varılan neticede ve açıklanan kanaatta isabetsizlik görülmemiştir.

Sanıklar, sonradan inkâr etmiş olmalarına rağmen, hâdisenin akabinde C. Savcısı tarafından alınan 27/9/1961 tarihli ifadelerinde ve sulh hâkimi tarafından aynı tarihte yapılan sorgularında: (... üçümüz birleştik, beraberce Bağlıdere istikametine doğru yürüdük, hâdise mahalline gelince maktuleyi önünde merkep olduğu halde gittiğini gördük, önüne geçip üçümüz beraber yakalayıp dere içine kuytu yere götürdük, yere yatırdık, beraberce donunu çıkardık, üçümüz de ırzına geçtik, üçümüz de birbirimize yardım ettik, kızın ırzına geçmek istedik. Sonra baygın bir halde orada bırakarak kaçtık...) demek suretiyle suçlarını birbirine uygun olarak ikrar ve itiraf etmiş bulunmalarına, adlî merciler ve bilhassa sulh hâkimi huzurunda vukubulan ve Usulün 247 nci maddesine göre muteber sayılan bu ikrarlarının doğruluğundan şüpheyi icap ettirecek hiç bir sebep görülmediği gibi; (Maktulenin boynunda, sağ kulak altında, boynun orta kısımlarında, sağ skapula üzerinde ve her iki kasık çukurunda muhtelif ekimozlar mevcut olduğunu, kızlık zarı

kadranın 7 hizasında yırtılma ve aynı tarafta ekimoz bulunduğunu, ırza geçmeğe teşebbüs sırasında boynu sıkılarak ölmüş olduğunu) açıklayan otopsi ve Adlî Tıp Meclisi raporları ikrarların doğruluğunu teyit eylemesine, sanıklardan Rasim'in muayenesi sonunda: «... Vücudunda hiçbir raddî ârıza mevcut olmadığını...» tesbit eden 30/9/1961 tarihli rapor karşısında ikrarın cebir ve tazyike müstenit olduğuna dair savunma tamamen mesnetsiz kaldığı gibi, sanıklardan Cevdet'in «... Boynunda ve sağ dirseğinde sıyrık...» ve sanık Ferit'in de «... Burnunun sağ deliği önünde çizik ve sağ elinde sıyrık...» gibi basit eserler mevcut olduğunu tevsik eden 26/9/1964 tarihli muayene raporları münderecatı dahi, sanıkların ikrarlarını temin için zabıtada dövülmüş olduklarından daha ziyade hâdise sırasında maktulenin mukavemetinden doğan mücadelenin maddî izlerini teşkil eylemesine nazaran, yekdiğerini kuvvetlendiren bu deliller karşısında, sanıkların sonradan vukubulan ve mücerret inkârdan ibaret kalan savunmaları kabule şâyan bulunmamıştır.

T. C. K. nun 414, 415, 416 ve 417 nci maddelerde yazılı fiil ve hareketler mağdurun ölümünü mucip olursa faile ölüm cezası verilecegi, 418/1 inci maddede tasrih edilmiştir. Bu maddede yazılı cürüm unsurlarının teşekkülü için failin öldürmek kasıt ve niyetini taşımamış olması şart olmakla beraber; ölüm ile ırza geçmeğe mâtuf fiiller arasında illiyet rabıtasının bulunması gerekmektedir. Zorla ırza geçme sırasında vukubulan ve suçun cebir unsurunu teşkil eden şiddet hareketlerinin dahi zorla ırza geçme suçunun tamam olmasını gerektiren kanunî unsurlardan olması itibariyle, bu cebrî hareketlerin veya bunlardan birinin neticesinde ölümün vukuunun sübutu dahi, illiyet rabıtasının mevcudiyeti ve 418/1 inci maddedeki kanunî şartların tahakkukuku için kâfi olup; 418/1 inci maddenin uygulanması için mağdurun doğrudan doğruya ırza geçme neticesinde tenasül uzvunda meydana gelen bir âfetten ölmüş olup olmadığını aramağa lüzum olmadığı gibi; ırza geçme suçunun tamam olmayıp teşebbüs safhasında kalmış bulunması dahi sözü geçen maddenin uygulanmasında bir fark husule getirmez. Zira ölüm, zorla ırza geçme sırasında bu fiilin icrasını teminen ika olunan ve bu suçun unsurlarını teşkil eden cebrî hareketlerin neticesi olarak husule geldiği cihetle, maddedeki unsurların tam olarak teşekkül ve tekevvün eylemiş olduğundan şüphe edilemez. Kaldı ki 418/1 inci maddenin; ırza geçilmeksizin veya buna teşebbüs edilmeksizin sair suretlerle şehevî hislerin tatminine mâtuf ırz ve namusa tasaddii mutazammın fiil ve hareketleri cezalandıran 415 inci maddeyi de şümulü içinde almış olması; bu hususu hiç bir tereddüde yer vermiyecek bir vuzuh ile ayrıca teyit eylemiştir.

116

418 inci madde 6123 sayılı kanunla tadil edilirken bu maddenin birinci fıkrası Adalet Komisyonu raporunda (... Yukarıki maddelerde yazılı fiil ve hareketler - fiile mukavemet edemiyecekler hakkında işlenip de diğer sebepler inzimam etmeksizin doğrudan doğruya ölümü mucip olmuş ise faile ölüm cezası verilir...) şeklinde sınırlandırılarak teklif edilmiş iken, Büyük Millet Meclisinde yapılan uzun ve etraflı müzakere ve münakaşalar sonunda (fiile mukavemet edemiyecekler hakkında), (diğer sebepler inzimam etmeksizin) ve (doğrudan doğruya) kayıt ve şartları çıkarılarak maddenin; bugün yürürlükte olan şekliyle kabul ve tedvin edilmiştir. Bu da; kanun koyucunun mağdurun ölümünün doğrudan doğruya ırza geçme fiilinden ileri gelmeyip başka sebeplerin de inzimamı suretiyle husule gelmiş olması halinde de faile ölüm cezası verilmesini kastettiğini açıkça göstermektedir.

Bu itibarla; sanıkların her üçünün de, suçun icrasına müteallik birinci derecede ehemmiyeti haiz icrai hareketleriyle yekdiğerlerine yardım ederek maktulenin zorla ırzına geçmeğe teşebbüs ettikleri sırada maktulenin mukavemetini kırmak, bağırmasını önlemek ve müsait pozisyonu temin için bere tesbit etmek gayesiyle vücudunun muhtelif yerlerine vaki cebir ve şiddet hareketlerinden bilhassa boynuna yaptıkları tazyik neticesinde ölümüne sebebiyet verdikleri anlaşılmasına nazaran suçun kabul olunan vasfında ve sanıkların mesuliyet derecelerinin tâyininde ve 418/1 inci madde ile yapılan uygulamada kanuna uymayan bir cihet bulunmamıştır.

Bu sebeplere, karar yerinde gösterilen gerekçelere, mahkemenin tecelli eden kanaat ve takdirine ve incelenen dosyaya göre sanıkların ve duruşmalı inceleme sırasında müdafiilerinin sübata, tahkikata ve işaret olunan noktalara ilişen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle resen de temyize tâbi bulunan hükmün tebliğnamedeki düşünce gibi Onanmasına 5/5/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

HÜCRE CEZASI : Türk Ceza Kanununun 73. maddesi ile öldürmeye teşebbüsten verilen ceza müebbet hapis cezası ile içtima ettirilerek ağır hapis için hücre tatbik edilmiş olmasına ve müebbet ağır hapsin tetkiki sırasında hücre müddetinin de nazara alınması gerekli bulunmasına göre öldürmeye teşebbüsten verilen hükümde incelenmesi iktiza eder.

(TCK m. 73)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 13/5/1964 gün, E. 233, K. 1009)

Genelvde sermaye Resmiye Söylemez'i altın saat ve bileziklerini zorla almak için 7/6/962 gününde öldürmekten ve diğer sermaye Hayır Kadem Kılıç'ı da aynı şekilde altın bileziklerini zorla almak için 17/10/1962 gününde öldürmeğe nakıs derecede teşebbüsten sanık İsmet Sarışkı-

ın yapılan duruşması sonunda : Suçlarının sübutuna ve hakkında takdiri azaltıcı sebebin kabulüne mebni T. C. K. nun 457/7, 59, 61, 31, 33 ve 73 üncü maddeleri uyarınca öldürmekten müebbet ve öldürmeğe teşebbüsten 12 sene 6 ay ağır hapis cezalariyle mahkûmiyetine ve işbu cezaları birleştirilerek neticeten 3 sene müddetle geceli gündüzlü bir hücrede tecrit edilmek suretiyle müebbet ağır hapis cezasiyle mahkûmiyetine ve sürekli olarak kamu hizmetlerinden yasaklanmasına ve cezası zarfında kanuni kısıtlılık halinde bulundurulmasına dair (ANKARA) 3. ağır ceza mahkemesinde verilen 13/1/964 günlü hüküm duruşmalı olarak Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından istenilmiş ve öldürme ciheti resen de temyize tabi bulunmuş olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle duruşmalı olarak yapılan inceleme sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi :

1 — Hükmü temyiz etmiş olan sanık; her nekadar şartını yerine getirmemiş olması itibariyle hükmün öldürmeğe teşebbüs suçuna ait kısmı temyiz incelemesi dışında kalmış ise de bu suçtan tâyin olunan ceza 73 üncü madde gereğince kanunen hücre cezasına inkılâp ettiği ve binnetice öldürme suçundan tâyin olunan müebbet ağır hapis cezasına ait hükmün tetkiki sırasında hücre müddetinin de nazara alınması gerekli bulunduğu cihetle; tebliğnamenin bir numaralı bendindeki aksine düşüncenin reddiyle hükmün öldürmeğe teşebbüs suçuna ilişkin kısmının dahi incelenmesine; 13/5/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

CEZAEVİNDEN FİRAR : Cezaevinde cezasını çekmekte iken yayınlanan Af Kanunu hükümlerinden istifade suretiyle derhal tahliyesi icap eden hükümlünün, cezaevinden firar ettiği tarihte infazı gereken bakiye cezası kalmamış olması halinde, bu hareketinde 299. maddede yazılı cezaevinden firar suçunun kanunî unsurları mevcut değildir.

(TCK m. 299)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 14/5/1964 gün, E. 945, K. 1019)

Adam öldürmek ve öldürmeğe teşebbüsten Elazığ Ağır Ceza Mahkemesince içtimaen verilen onüç sene ağır hapis cezasını çekmekte iken Sivas Yeni Ceza Evinden 30.10.1960 gününde firar etmekten sanık Munzur Köksalın yapılan duruşması sonunda : Suçunun sübutuna ve firar tarihinde bakiye beş sene üç ay onbir gün ağır hapis cezası kaldığının ve sanığın bilahare kendiliğinden gelip teslim olduğunun ve 134 sayılı af kanununun yürürlüğe girmesi üzerine bakiye cezasının da af sebebiyle ortadan kalktığının anlaşılmasına mebni TCK. nun 299/2 nci maddesi uyarınca bakiye cezasının altıda biri olan on ay onaltı gün ağır hapsine

ve 59 uncu madde gereğince bu cezanın altıda biri indirilerek neticeten sekiz ay yirmiüç gün ağır hapsine dair Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 12.3.1964 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi C. Savcısı tarafından istenilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Elazığ Ağır Ceza Mahkemesince öldürmekten dokuz sene, öldürmeğe teşebbüsten altı sene olmak üzere eski hükümlere göre içtimaen ve neticeten onüç sene ağır hapis cezası ile hükümlülüğüne karar verilmiş olan sanığın bu cezasından yedi sene, sekiz ay, onsekiz gün infaz edildikten sonra 30.10.1960 gününde ceza evinden firar ettiği anlaşılmış, 28.10.1960 günlü resmî gazetede yayınlanıp bu tarihte yürürlüğe girmiş olan 113 sayılı af kanununun 1 inci maddesinin C bendi gereğince her iki cezasının beşer senesi ki ceman on sene ağır hapis cezası affa tâbi olduğundan firar ettiği 30.10.1960 gününde infazı gereken cezası kalmamış ve bu itibarla Ceza Kanunu'nun 299 uncu maddesine göre olayda ceza evinden firar suçunun kanunî unsurları mevcut bulunmamış olduğu halde bu husus nazarı itibare alınmadan yazılı şekilde mahkûmiyet kararı verilmesi,

Yolsuz, C. Savcısının temyiz itirazı bu bakımdan yerinde görüldüğünden onama isteyen tebliğnamedeki düşüncenin reddiyle hükmün bu sebepten CMUK. nun 321 inci maddesi gereğince Bozulmasına ve evrakın yerine gönderilmesine 14.5.1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

GIYAPTA VERİLEN HÜRRİYETİ BAĞLAYICI CEZALARA AİT HÜKÜMLERDE TEBLİGAT : Gıyapta verilen hürriyeti bağlayıcı cezalara ait hükümlerin dahi, ikametgâhı meçhul kalan sanığa, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri dairesinde ilânen tebliği mümkündür.

(7201 SK m. 28 vd)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 11/6/1964 gün, E. 1156, K. 1232)

Kasten adam öldürmek suçundan dolayı Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesinin, Yargıtay Genel Kurulunun 19/11/1951 gün ve 1/37 - 40 sayılı ilamiyle tasdik edilerek kesinleşen 12.4.1951 tarihli hükmü ile TCK. nun 64, 448. maddeleri uyarınca yirmi sene ağır hapse mahkum edilen Mehmet Ali Kireç'in 24/12/1960 tarihinde meşruten tahliyesine karar verildikten sonra, bihakkın tahliye talebi olan 18.4.1964 gününden önce 11.3.1962 gününde işlediği memura mukavemet suçundan Çanakkale Asliye Ceza Mahkemesinin 6.11.1962 tarihli hükmü ile mahkûm edilmiş olması dolayısiyle TCK. nun 17 nci maddesi uyarınca meşruten tahliye

kararının geri alınmasına dair Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığından verilen 25.9.1963 günlü kararın; (adı geçenin memura mukavemet suçundan dolayı T. C. K. nun 258/2-3. maddesi uyarınca dört ay hapse mahkûmiyetine dair Çanakkale Asliye Ceza Mahkemesince verilen 6.11.1962 tarihli gıyabi hüküm kendisine tebliğ olunmaksızın, resmi gazetenin 28 Mayıs 1963 gün ve 11413 sayılı nüshasında ilânen tebligat yapılmış bulunduğuna nazaran TCK. nun 17. maddesinde yeralan kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü mevcut olmadığı gözetilmeden, yazılı olduğu üzere meşruten tahliye kararının geri alınmasında isabet görülmediğinden dolayı CMUK. nun 343 üncü maddesi uyarınca bozulması) Yüksek Adalet Bakanlığının 22/5/1964 gün ve 12979 sayılı yazılı emrine atfen C. Başsavcılığı Yüksek Makamından ihbar ve dâva dosyası 25/5/1964 gün ve 964/135 sayılı tebligname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesinin kesinleşen 12/4/1951 günlü ilâmıyla adam öldürme suçundan dolayı TCK.nun 64 ve 448 inci maddeleri uyarınca yirmi sene ağır hapis cezasına mahkûm bulunan sanık Mehmet Ali Kireç'in 28/12/1960 tarihinde şartla salıverilmesinden sonra bihakkın tahliye müddeti henüz dolmadan 11/3/1962 gününde işlediği memura mukavemet suçundan dolayı açılan kamu dâvası üzerine Çanakkale Asliye Ceza Mahkemesinin 6/11/1962 günlü kararıyle TCK.nun 258 inci maddesinin 2 ve 3 üncü fıkralarıyle dört ay hapse gıyabında karar verildiği, bu karara ait tebliğ mazbatasında sanığın adres ve ikâmetgahında bulunmadığının yazılı olması ve ayrıca emniyet marifetiye yapılan soruşturma ve araştırmada da bulunmaması üzerine; hükmün sanığa 7201 sayılı tebligat kanununun 28 ve 29. maddeleri gereğince resmî gazete ile ilânen tebligat yapılmasına ve ilânın bir suretinin ayrıca mahkeme divanhanasine asılmasına 16/5/1963 tarihinde karar verilerek bu hususdaki ilâmın bir örneği mahkeme divanhanesine asıldığı gibi hüküm özetininin de 28/5/1963 günlü resmî gazetede ilân edildiği ve bundan sonra Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığının 25/9/1963 gün ve 134 sayılı kararıyle şartla salıverme kararının geri alınmasına karar verildiği incelenen kâğıtlardan anlaşılmıştır.

Hukuk ve ceza mahkemeleri usulü kanunlarının tebligata ait hükümleri 62 nci maddesiyle kaldırılmış bulunan 7201 sayılı tebligat kanununun 1 inci ve buna ait tüzüğün 54 üncü maddelerinde, adlî kaza mercilerince yapılacak tebligatında bu kanun hükümleri dairesinde yapılacağı açıklanmış ve hangi hallerde ve ne suretle ilanen tebligat yapılacağı da bu kanunun 28-31 ve tüzüğün 47-49 uncu maddelerinde

tesbit olunmuş, ne kanunda ne de buna ait tüzükte hürriyeti bağlayıcı cezaların ilân suretiyle tebliğ edilemiyeceği hakkında istisnai bir hüküm kabul edilmemiştir. Her ne kadar tüzüğün 25 inci maddesinin ilk fıkrasında «mevkuf ve mahkûmlara ait tebliğlerin yapılmasını bunların bulunduğu müessese müdürü, müdür yoksa orayı idare eden memur temin eder» diye yazılı ise de metindeki (bunların bulunduğu müessese müdürü, müdür yoksa orayı idare eden memur temin eder) kayıtlarından açıkca anlaşıldığı üzere bu hüküm, ancak tutuklu bulunan mahkûmlara ait olup hadise ile bir ilgisi bulunmamaktadır.

Bundan başka sözü edilen tebligat kanununun ilânen tebligata ait 28 inci maddesinin Büyük Millet Meclisinde müzakeresi sırasında bir millet vekilinin, hürriyeti bağalayıcı cezalara ait hükümlerin ilânen tebliğinin mahsurlu olduğunu ileri sürerek bu maddenin encümen'e iadesi için verdiği takririn reddolunması da bu görüşün tamamen yerinde ve kanuna uygun olduğunu göstermiştir.

Yazılı emre bağlı tebliğnamede, hürriyeti bağlayıcı cezalara ilişkin hükümlerin ne sebeple ilân suretiyle tebliğ edilemiyeceği hakkında ne hukukî ne kanunî hiçbir gerekçe de mevcut değildir.

Bu itibarla, sanık Mehmet Ali Kireç, şartla salıverildikten sonra bihakkın tahliye tarihi dolmadan işlediği suçtan dolayı Çanakkale Asliye Ceza Mahkemesinin kararı ile dört ay hapis cezasına mahkûm edilmesi ve sanığın adresinin meçhul olması dolayısıyle kanunda yazılı usul ve şartlar dairesinde ilanen tebligat yapılmak suretiyle hükmün kesinleşmesi üzerine ceza kanununun 17 nci maddesi gereğince şartla tahliye kararının geri alınmasına dair Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığından verilen 25/9/1963 gün ve 134 sayılı karar doğru olduğundan yazılı emre bağlı tebliğnamenin reddine 11/6/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS — KIZ KAÇIRMAK — GAYEYE VASIL OLAMAMAKTAN MÜTEVELLİT İNFİAL: Takip olunan gayeye vasıl olmamaktan mütevellit infial ile işlenen öldürmek veya öldürmeğe teşebbüs suçunda, kız kaçırmağa teşebbüs fiili, Türk Ceza Kanununun 450/3. maddesinde yazılı suçun kanunî unsurunu teşkil eylediği cihetle 450/8 ve 62. madde yerine öldürmeğe ve kaçırmağa teşebbüs suçlarından ayrı ayrı ceza tayini yolsuzdur.

(TCK m. 450/8)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 16/6/1964 gün, E. 1220, K. 1256)

Saniye Soylu'yu zorla kaçırmağa eksik ve adı geçen Saniye Soylu'yu kasten öldürmeğe tam derecede teşebbüsten sanık Naci Özer'in TCK.nun 429/1, 61, 448, 62, 31, 33 ve Ceza Kanunun 71 inci maddeleri uya-

mütevellit infial ile müdahili öldürmek maksadıyle yaraladığı müdahilin ifadeleri ve görgü şahitleri Fatma Soylu, Burhanettin Çelik ve Şerife Taşkın'ın şahadetleriyle anlaşılmış ve mahkemece dahi hadisenin oluşu bu şekilde kabul edilmiş olduğu halde; 62, 450/8 inci maddeler yarine öldürmeğe ve kaçırmaya teşebbüs suçlarından ayrı ayrı ceza tâyin edilmiş olması;

Yolsuz, sanığın temyiz itirazları bu itibarla varit bulunduğundan kazanılmış hakka halel gelmemek üzere - hükmün tebliğnamenin iki numaralı bendindeki düşünce gibi bu sebepten dolayı C.M.U.K. nun 321 inci maddesi uyarınca bazulmasına ve evrakın yerine gönderilmesine 16/6/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

TAHRİK — HAKSIZ TAHRİK: Türk Ceza Kanununun 51. maddesinin uygulanabilmesi için haksız hareketin behemahal suça hedef olan şahıstan sadır olması şarttır.

(TCK m. 51)
(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 11/6/1964 gün, E. 895, K. 1599)

Mehmet Birışık'ı kasten öldürmekten sanık Yusuf (İbrahim) Birışıkın yapılan duruşması sonunda: Suçunun sükutuna ve hakkında kanuni azaltıcı sebebin kabulüne mebni TCK. nun 448, 51/1, 101 inci maddeleri ve 218 sayılı af kanunu gereğince onüç sene ağır hapsine ve hakkında ceza kanununun 31, 33 üncü maddelerinin uygulanmasına ve üç sene müddetle genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına ve 350 lira maktu vekâlet ücretinin sanıktan alınarak müdahil Abdi Birışıka verilmesine dair Malatya Ağır Ceza Mahkemesininden verilen 10/12/1963 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi müdahil Abdi Birışık ile sanık taraflarından istenilmiş ve para yatırılmış olmasına ve sanık duruşma dahi istemesine mebni dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle tutuk bulunan sanığın duruşmaya müdafii göndermemesi sebebiyle adlî ara verme esnasında tutuklu ve acele işleri görmekle görevli nöbetçi ceza kurulunca duruşmasız olarak yapılan inceleme sonunda aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Yapılan duruşmaya, toplanan delillere, şahitlerin ifadelerine ve incelenen dosyaya göre sanığın olayda meşru müdafaa hali bulunduğuna ve mahallinde keşif yapılmadığına ilişen temyiz itirazları yerinde görülmediğinden reddine,

2 — Maktül Mehmet Birışık olaydan önce tarafların aile efradı arasında çıkan kavgaya katılmadığı gibi olay sırasında da sanığa karşı her hangi haksız bir harekette bulunmadığı anlaşılmıştır, 51 inci maddenin uygulanabilmesi için haksız hareketin suça hedef olan kimse tarafından vukuu şart bulunmuş, maktülün kardeşi Yusuf'a ait haksız hareket dolayısiyle maktülün öldürülmesinde sanık hakkında 51 inci maddenin uygulanması mümkün bulunmamış olduğu halde mahkemece kanuna uymayan isabetsiz düşüncelerle sanık hakkında 51/1 inci maddenin uygulanması.

Yolsuz, müdahilin temyiz itirazı bu itibarla yerinde olduğundan tebliğnamedeki onama isteğinin reddiyle hükmün bu sebepten C.M.U.K. nun 321 inci maddesi uyarınca bozulmasına ve haksız çıktığı takdirde 10 lira bozma harcının sanıktan alınmasına ve depo edilen paraların geri verilmesine ve evrakın yerine gönderilmesine 11/8/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

AVUKATLIK ÜCRETİ: Duruşmada kendilerini bir tek avukat ile temsil ettiren müteaddit müdahillerden her biri için ayrı ayrı değil bir tek maktu avukatlık ücreti tayini ile aralarında paylaştırılması icap eder.
(Avukatlık Ücreti Tarifesi)
(Yargıtay 1. Ceza Diresi 11/9/1964 gün, E. 1625, K. 410)

Mehmet oğlu Hasan İriyi kasten öldürmekten sanık Abit oğlu Hasan İrinin yapılan duruşması sonunda: Suçunun sübutuna ve hakkında kanuni azaltıcı sebebin kabulüne mebni T.C.K;nun 448, 51/1, 31, 33 ve 218 sayılı af kanununun 1/C maddeleri uyarınca 13 sene ağır hapsine ve sürekli olarak kamu hizmetlerinden yasaklanmasına ve cezası zarfında kanuni kısıtlılık halinde bulundurulmasına ve 2000 lira manevi tazminat ile 400 lira maktu ve 200 lira nisbî vekâlet ücretinin müdahil Mehmet İriye ve yine 2000 lira manevi tazminatla 400 lira maktu ve 200 lira nisbî vekâlet ücretinin diğer müdahil Hüsnü (Hasene) İriye verilmek üzere sanıktan alınmasına dair Hatay Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 27/12/1963 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi müdahil Mehmet İri ile Hüsne (Hasene) İri ve sanık taraflarından istenilmiş ve sanık ile Müdahil Mehmet İri para yatırmış olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Müdahillerden Hüsne İri; hükmü temyiz etmiş ise de; şartını yerine getirmemiş olduğundan temyiz isteğinin tebliğnamesinin bir nu-

maralı bendindeki düşünce gibi usulün 317 nci maddesi gereğince reddine ve 8 lira red harcının kendisinden alınmasına,

2 — Sanık Hasan İri'nin; bıçakla vücudunun muhtelif yerlerinden yaralayarak maktulü kasten öldürdüğü toplanan bütün deliller karar yerinde incelenip münakaşa edilmek suretiyle kabul, oluşa ve soruşturmadan elde edilen neticelere uygun şekilde vasfı tâyin, cezayı azaltıcı sebebin mahiyet ve derecesi takdir kılınmış, savunması gerekçeleriyle reddedilmiş, sanığın ikrarı ve dinlenen şahitlerin birbirini tamamlıyan şahadetleri mahkemenin kabulünü teyit eylemiş, bıçağın nazik ve tehlikeli vücut nahiyeleri hedef tutularak göğüs ve karın boşluklarına nüfuz edecek ve iç uzuvları tahrip eyliyecek derecede bir şiddetle müteaddit defalar vurulması sanığın öldürmek kastı ve niyetiyle hareket ettiğini göstermiş, maktülden sadır olan haksız hareketin mahiyetine nazaran tahrikin tâyin olunan derecesinde isabetsizlik bulunmamış her ne kadar; her iki müdahil dahi kendilerini bir tek vekil ile temsil ettirmiş oldukları halde maktu avukatlık ücretinin her müdahil için ayrı ayrı takdir ve tayin edilmiş olması yolsuz, sanık ile müdahillerden Mehmet'in temyiz itirazları ve tebliğnamenin iki numaralı bendindeki düşünce bu itibarla varit ise de; usulün 322 nci maddesi gereğince bu cihetin düzeltilmesi mümkün bulunmuş olmasına, karar yerinde gösterilen gerekçelere, mahkemenin tecelli eden kanaat ve tekdirine ve incelenen dosyaya göre sanığın ve müdahillerden Mehmet sair hususları taâlluk eden ve bir sebebi ihtiva etmiyen temyiz itirazlarının reddiyle (takdir olunan 400 lira maktu avukatlık ücretinin sanıktan alınarak yarı yarıya her iki müdahile verilmesi) suretiyle hükmün düzeltilerek onanmasına ve 200 lira onama harcı ile 160 lira nisbî harcın sanıktan alınmasına ve yatırılan paraların geri verilmesine 11/9/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

ÖLÜME SEBEBİYET — KASTEDILEN ŞAHISTAN BAŞKASINA KARŞI CÜRÜM İŞLEMEK: Babaya atılan taşın hedeften inhirafla anaya isabeti neticesinde vuku bulan ölüm hadisesinde, baba aleyhine müteveccih maksat hasıl olmamış ve ananın öldürülmesi de kasdedilmemiş olmasına göre, Türk Ceza Kanununun 52. maddesinin kesin hüküm karşısında 448. madde delaletiyle 452. maddenin uygulanması icap eder.

(TCK m. 52, 448, 452)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 23/9/1964 gün, E. 1897, K. 1791)

Babası Hamdi Kırçay'ı öldürmek kasdiyle ölmeksizin attığı taşlardan birinin isabetiyle annesi Şerife Kırca'nın ölümüne sebebiyet vermek-

ten sanık Kemal Kırca'nın yapılan duruşması sonunda: Suçunun sübutuna ve hakkında kanuni ve takdiri azaltıcı sebeplerin kabulüne mebni T.C.K. nun 449, 452, 51/1, 59, 31, 33 üncü maddeleri uyarınca altı sene üç ay ağır hapsine ve sürekli olarak kamu hizmetlerinden yasaklanmasına ve cazası zarfında kanuni kısıtlılık halinde bulundurulmasına dair Elmalı Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 18/6/1964 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından istenilmiş ve para yatırılmış olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Toplanıp karar yerinde gösterilen delillere mahkemenin soruşturmadan elde edilen sonuçlara uygun şekilde tecelli eden kanaat ve takdirine ve incelenen dosyaya göre sanığın suçunun sübutunda, cezayı azaltıcı sebeplerin mahiyet ve derecesinin takdirinde bir isabetsizlik görülememiş olduğundan sanığın vasfa vesaireye ilişen temyiz itirazları yerinde görülmemiştir. Ancak;

A — Sanık Kemal Kırca'nın öldürme kastı olmaksızın babası Hamdi Kırcana attığı taşın hedeften inhirafla anası Şerife Kırca'na değerek ölümüne sebebiyet verdiği kabul edilmiş ve T.C.K. nun 52 nci maddesinde; bir kimse bir hata veya sair bir arıza yüzünden cürmü kastettiği şahıstan başka bir şahsın zararına işlemiş olursa cürmünden zarar gören kimsenin sıfatından neşet eden veya cezayı şiddetlendirenesbabın faile tahmil olunamıyacağı açıklanmış olmasına ve bu itibarla sanık tarafından babasına atılan taşın arıza yüzünden anasına değerek ölümüne sebep olmasında cürümden zarar görmüş olan babasının sıfatından neşet eden ve cezayı şiddetlendiren esbabın faile yükletilmeyen sanık hakkında 448 inci madde delaletiyle 452 nci maddenin uygulanması gerekirken yazılı şekilde 449 uncu madde delaletiyle 452 nci madde ile ceza tâyini;

Yolsuz ve sanığın temyiz itirazları bu itibarla varit görülmüş olduğndan onama isteyen tebliğnamenin reddiyle hükmün bu sebepten C.M.U.K. nun 321 inci maddesi uyarınca bazulmasına ve 10 lira bozma harcının haksız çıktığı takdirde sanıktan alınmasına ve yatırdığı paranın geri verilmesine ve evrakın yerine gönderilmesine 23/9/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

LÂİKLİĞE AYKIRI HAREKET — NURCULUK: Nurculuğun esas gaye ve hedefinin lâikliğe aykırı olarak devletin içtimaî, iktisadî, siyasî ve hukukî temel

nizamlarını dini esas ve inançlara uydurmak ve temamen şeriat esaslarına dayanan bir devlet kurmaktan ibaret olduğuna, sanıklarda yakalanan kitap, yazı ve risalelerde de bu fikirlerin benimsenmesi ve o yolda hareket edilmesi yolunda ikaz ve telkinlerde bulunulduğu anlaşılmasına, sanıklar dahi: «....bunların Nurculuğa ait eserler olduğunu bildiklerini, kendilerinin de nurculuğu benimsedik, lerini, gittikleri muhtelif yerlerde bu eserleri okumaları için muhtelif kimselere dağıtmış olduklarını....» bildirmelerine göre, sabit olan fiil ve hareketleri Türk Ceza Kanununun 163. maddesine uyan bir suç teşkil eder.

(TCK m. 163)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 25/9/1964 gün, E. 1543, K. 1825)

Hükûmetçe yasak edilen nurculuğa ait kitapları muhtelif şahıslara okumak veya vermek suretiyle laikliğe aykırı olarak nurculuğun propagandasını yapmaktan sanık Mehmet Akın ve Tevfik Dilek'in yapılan duruşmaları sonunda: Beraetlerine ve suç delili olarak zabtedilen kitap ve teferruatının sanıklara iadesine dair Burdur Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 17/4/1964 günlü hükmün Yargıtayca incelenmesi C. Savcısı tarafından istenilmiş oluduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Saidi Nursi'nin önderliği altında gelişerek Devlet Nizamına tehlike verecek şekilde memleket dahilinde oldukça geniş bir faaliyet sahası bulunan Nurculuğun esas gaye ve hedefinin; lâikliğe aykırı olarak Devletin içtimai, iktisadî, siyasî ve hukukî temel nizamlarını, dini esas ve inançlara uydurmak ve temamen şeriat esaslarına dayanan bir devlet tesis eylemek olduğu bugün bilinen ve üzerinde münakaşaya dahi lüzum olmayan bir vakıadır.

Gerçekten; sanıkların evlerinde ve üzerlerinde yapılan aramalarda ele geçirilen ve kendisini insan üstü bir varlık ve din ve kuran adına konuşmağa yetkili üstün bir insan olarak gören Saidî Nursi tarafından yazılıp bu görüşü benimsemiş olan kitlelere dağıtılmış bulunan muhtelif kitap ve risalelerde; Nurculuğun prensipleri izah edilip meth edildikten sonra bunların benimsenmesi için ikazlarda bulunulduğu gibi; bunlar arasından bilhassa «Mesnevii Nuriye» adlı eserde: (...İslamiyetin düsturlarına aykırı inkilâp yapılamıyacağı, şark'ı ancak dinin kaldırabileceği...), «Bediüzzaman cevap veriyor» adındaki kitapta: (...Bolşevizm ve sosyalizme karşı artık milliyetçiliğin zayıf kaldığına işaretle islâmiyet milliyetinin zaruri olduğu, Türklerin islam kalmalarının şart ve faydalı bulunduğu, şeriat ahkâmının tamamen tatbik ve icrası lâzım geldiği...), «Mektubat» isimli kitapta: (...Şeriatın temamen tatbiki lazım geldiği, devletin islâmî olması icabettiği islâm dini dünya ve ahireti

birlikte nazara alarak dünyaya ait kanunlar dahi koyduğu cihetle din ve dünyanın ayrılamıyacağı ve bu ıtibarla dünya için başka kanunlar onu değiştirme çalışmanın sahibi şeriatı inkâr ve tekzip demek olduğu islâm birliğinin bir parçası olan Türkiye Devletinin her davranışında şeriata uygunluğunun lazım bulunduğu...), «Lemalar» adlı yazıda: (...Cumhuriyetin Bolşevik ve komünist esaslara göre kurulmuş olduğu çarşafın daimî bir giyim ve çok kadınla evlenmenin islâmî bir icap olduğu, aile nizamının islami saadetinin şeriatı islamiye ile mümkün olabileceği, cezaların ilahi emre uygun olması icap edeceği, aklımızı başımıza almayıp hakiki islâmiye dairesinde mahkemeler açılmazsa başımıza kıyametler kopacağı....), «Hanımlar Rehberi» adlı yazıda: ... Türk inkilâpları neticesinde memlekette yerleşmiş olan batılı müesseselerin ve anlayışın dine aykırı olduğu, inkilâpçı idarenin ve kıyafet ile maarif sisteminin dinsiz bulunduğu, bunun bir zülum devresi olduğu...), «Tiryak» ve «Barla Hayatı» isimli yazılarda : (... Türkiyenin din mevzuundaki davranışının ve buna dayanan lâik sistemin zulüm olduğu, Risale-i Nur'un bu zümre ve istipdada karşı muvaffakiyetle savaşmakta olduğu...) ifade, izah ve müdafaa edilmek ve bu fikirlerin benimsenmesi ve o yolda hareket edilmesi yolunda ikaz ve telkinlerde bulunulmak suretiyle, lâikliğe aykırı olarak Devletin içtimai, iktisadi, siyasî ve hukukî temel nizamlarını dini esaslara uydurmak maksadıyle propaganda yapıldığı hiç bir tereddüde yer vermiyecek ve bilirkişi incelenmesine dahi lüzum göstermiyecek bir şekilde kesin olarak anlaşılmıştır.

Bu itibarla; suç mevzuunu teşkil eden bu kitap, risale ve yazıların tahakkuk eden şu mahiyetine, sanıklar dahi safhalardaki ifadelerinde : (... evlerinde ve üzerlerinde yakalanan bu matbuaların Saidi Nursi tarafından yazılmış ve Nurculuğa ait bulunmuş olduklarını bildiklerini, kendilerinin de Nurculuğu benimsemiş olduklarını, gittikleri yerlerde muhtelif kimselere de okumaları için bunlardan vermiş ve dağıtmış bulunduklarını...) açıkça bildirmelerine, bu kitapların şu mahiyetleri bilinerek ve istiyerek dağıtılması ise; kitaplardaki fikirlerin propagandasını yapmaktan başka bir mana taşıyamıyacağına nazaran; her iki sanığın da; Lâikliğe aykırı olarak Devletin temel nizamlarını dini esas ve inançlara uydurmak maksat ve gayesini güden Nurculuğun propagandasını yaptıkları sabit iken; vakıaya uymayan ve hadisenin ve delillerin hakiki mahiyetlerine aykırı düşen isabetsiz bazı düşüncelerle yazılı şekilde beraet kararı verilmesi;

2 — Sanıklardan zaptedilip suç mevzuunu teşkil eden kitapların müsaderesi gerekirken kendilerine iadesine karar verilmiş olması,

Yolsuz, C. Savcısının temyiz itirazları bu itibarla varit bulunduğundan hüküm tebliğnamedeki düşünce gibi bu sebeplerden dolayı C. M. U. K. nun 321 inci maddesi uyarınca bozulmasına ve evrakın yerine gönderilmesine 25/9/1964 gününde oybirliği ile karar verildi.

KAN GÜTME: Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında failin yakın hısımlarının nakillerine dair olan 3236 sayılı kanunun 1 ve 2. maddelerinin iptali hakkında Anayasa Mahkemesinin 11/2/1964 tarihli kararının, bu kanunun suçlu ile ortaklarının nakillerine ilişkin 4. maddesine şümulü yoktur.

(3236 SK m. 4)

(Yargıtay 1. Ceza Dairesi 8/10/1964 gün, E. 2002, K. 1964)

Durmuş Albayram'ı kan gütme saikiyle kasten öldürmeğe tam derecede teşebbüsten 13 sene dört ay ağır hapis cezasına hükümlü ve cezasını çekmekte bulunan sanık Sadettin Albayram ile suçun işlendiği tarihte aynı çatı altında bulunan anası Fatma Albayram, kardeşleri Selim Albayram, Halil Albayram, Feride Albayram ve Bedrettin Albayram'ın 3236 sayılı kan gütme kanununun 1, 4, 6 ve 7 nci maddeleri gereğince 500 kilometreden daha az bir mesafe dahilinde ikamet edememek ve bu mesafe dışında olmak üzere istedikleri bir yere nakillerine dair Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesinden verilen 22/10/1963 gün ve 230 sayılı karara karşı adları geçen sanık Sadettin Albayram ile nefsine asaleten ve küçük çocukları Halil ve Feride Albayram velâyeten anaları Fatma Albayram tarafından vuku bulan itirazın reddine ve 22/10/1963 gün ve 230 sayılı kararda gösterildiği üzere 3236 sayılı kan gütme kanununun 1, 4, 6, 7 nci maddeleri gereğince hükümlü Sadettin Albayram'ın hükümlü bulunduğu ağır hapis cezasının çektirilmesinden veya cezasının herhangi bir suretle düşmesinden sonra tatbik edilmek üzere ve suçun işlendiği tarihde aynı çatı altında bulunan anası Fatma Albayram ve kardeşleri Halil Albayram ve Feride Albayram'ın kararın kesinleşmesinden sonra tatbik edilmek üzere ikametgahlarından 500 kilometreden daha az bir mesafe dahilinde ikamet edememek ve bu mesafe dışında olmak üzere istedikleri bir yere nakillerine mütedair aynı mahkemeden sadır olan 8/7/1964 günlü kararın sanık Sadettin Albayram ile kendisine asaleten ve evlâtları Bedrettin, Selim, Feride ve Halil Albayram'a velâyeten Fatma Albayram taraflarından Yargıtayca incelenmesi istenilmiş ve fakirlik kâğıdı verilmiş olduğundan dâva evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından tebliğname ile Yargıtay Birinci Ceza Dairesine gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra gereği konuşuldu ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

1 — Fatma Albayram, 14/7/1964 günlü temyiz dilekçesinde çocukları Selim Albayram ve Bedrettin Albayram adlarına da hükmü temyiz ettiğini bildirmiş ise de bunlardan Selim'in 22/5/1945 ve Bedrettinin de 17/9/1943 doğumlu olup 18 yaşlarını bitirmiş oldukları anlaşılmış ve bu itibarla bunlara ait hükmü temyize yetkisi bulunmamış olduğundan adı geçen Fatma'nın, Selim ve Bedrettin namlarına vaki temyiz isteğinin reddine;

2 — Sanık Sadettin Albayram'a gelince : Bu sanığın Durmuş Albayram'ı kan gütme saiki ile öldürmeğe tam derecede teşebbüs etmek suçundan dolayı T. C. K. nun 450/10, 62 ve 134 sayılı af kanununun 1/C maddeleri uyarınca 13 sene dört ay ağır hapsine karar verilerek kesinleştiği dosyanın incelenmesinden anlaşılmış ve mahkemecede 3236 sayılı kanunun 1 ve 4 üncü maddeleri gereğince, ağır hapis cezasının çektirilmesinden veya cezasının herhangi bir suretle düşmesinden sonra tatbik edilmek üzere bu sanığın ikâmetgahından 500 kilometreden daha az bir mesafe dahilinde ikamet etmemek üzere istediği bir yere nakline karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 14/7/1964 günlü Resmî Gazete'de yayınlanan 11/2/1964 günlü kararıyle 3236 sayılı kanunun suçlu ve ortaklarının nakilleri hakkındaki 4 üncü maddesi iptal edilmiş olmayıp kararın incelenen gerekçesinden de açıkça anlaşıldığı üzere iptal kararı kanunun 1 ve 2 nci maddelerinde yazılı olup suçla ilgisi bulunmayan failin yakın hısımlarının nakillerine dair olan hükümlere taallûk etmektedir.

Bu itibarla bahis konusu iptal kararının, sanık hakkında uygulanan 3236 sayılı kanununun 4 üncü maddesiyle ilgisi bulunmamasına ve incelenen dosyaya göre buna ait tebliğnamedeki düşünce ile sanığın varit görülmeyen temyiz itirazının reddine ve bunun hakkındaki nakil kararının (onanmasına),

3 — Adı geçen sanığın anası Fatma ile kardeşleri Halil Albayram ve Feride Albayramın temyizlerine gelince;

Haklarında uygulanan 3236 sayılı kanunun birinci maddesi Anayasanın yukarda sözü edilen kararıyle iptal edilmiş ve temyiz itirazları bu itibarla varit bulunmuş olduğundan bunlara ait kararın tebliğnamedeki düşünce gibi bu sebepten dolayı bozulmasına 8/10/1964 gününde oybirliğiyle karar verildi.

HAKARET — HÜKÜM HÜLASASININ GAZETE İLE İLÂNI : Köy içinde sözle vaki hakaretten dolayı Türk Ceza Kanununun 487. maddesinin 2. fıkrasına dayanılarak hüküm hülasasının gazete ile ilânına karar verilemez.

(TCK m. 487)
(Yargıtay 2. Ceza Dairesi 14/4/1964 gün, E. 2116, K. 2852)

Hakaretten sanık Fikret Çakır hakkında yapılan duruşma sonunda : Türk Ceza Kanununun 482/3 ve 59. maddeleri gereğince neticeten 25 gün hapis ve 208 lira 30 kuruş ağır para cezasiyle tecziyesine, 485. maddenin tatbikine mahal olmadığına, mezkûr kanunun 487. maddesi mucibince hüküm hülâsasının (Erdek) ve (18 Eylûl) gazetelerinde birer def'a ilânına, dâvacıya 40 lira manevi tazminat ödemesine ve 1166 kuruş yarım harçla 2850 kuruş muhakeme masrafının sanıktan tahsiline dair Erdek Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 18/12/1963 tarihli hükmün yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı depo parasiyle ifa edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığının 24/3/1964 tarihli tebliğnamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü.

1 — Türk Ceza Kanununun 487 nci maddesinin neşir yolu ile veya benzeri vasıtalarla işlenen suçlara hasrı, maddenin yazılı tarzı ve muhtevasından istidlâl olunan konuş sebebine uygun olacağı düşünülmeden ve fıkralarının da birbirini tamamlar mahiyette bulunduğu gözetilmeden köy içinde sözle vâki hakaretten dolayı işbu maddenin 2. fıkrasına dayanılarak hüküm hülâsasının gazete ile ilânına karar verilmesi,

Bozmayı gerektirmiş ve sanığın temyiz itirazları bu itibarla varid bulunmuş olduğundan tebliğnamedeki tasdik isteminin reddiyle hükmün bu sebepten dolayı bozulmasına, depo parasının geri verilmesine ve 10 lira bozma harcının haksız çıkacaktan alınmasına 14/4/1964 tarihinde oyçokluğu ile karar verildi.

TRAFİK — EHLİYETİN GERİ ALINMASI : Dâvaya bakan mahkeme, bir tedbir olarak ehliyetnamenin daimî veya geçici olarak geri alınmasına karar verebilir.

(6085 SK m. 26)
(Yargıtay 2. Ceza Dairesi 17/4/1964 gün, E. 2700, K. 3001)

Yaralamaktan sanık ve tutuk M. Süreyya Dündar hakkında yapılan duruşma sonunda : T. C. K. nun 456/4, 457/1, 59. maddeleri gereğince takdiren, teşdiden ve neticeten 4 ay hapsine ve 6085 sayılı kanunun 60/E maddesi gereğince 15 gün müddetle de ehliyetnamesinin geri alınmasına, müdahile 450 lira manevi tazminat ödemesine, tutuk kaldığı müddetin

cezasından mahsubuna, 12 lira maktu 18 lira nisbî harçla 1050 kuruş muhakeme masrafının sanıktan alınmasına dair Altındağ 2. Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 27/3/1964 tarihli hükmün Yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida ve şartı depo parasiyle ifa edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığının 14/4/1964 tarihli tebliğnamesiyle daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü :

Yapılan duruşmaya, toplanan delillere, mahkemenin tecelli eden kanaât ve takdirine, 6085 sayılı kara yolları Trafik Kanunun 60 ıncı maddesinin E bendinde yazılı şoför veya sürücülerin «meslek ve san'atlarının icrası» sırasında cümlesi, bu kanunun bazı maddelerini değiştiren 232 sayılı kanunun aynı madde bendinden çıkarılmış, şoför veya sürücülerin, bu kanunun 26 ncı maddesi G bendinde yazılı olan T. C. K. nun maddelerinden biri ile mahkûmiyetleri halinde daimî olarak diğer cürümlerden mahkûmiyetleri halinde ise geçici veya daimi olarak ehliyetnamelerinin geri alınmasına da dâvaya bakan mahkemece hükmolunacağı kabul edilmiş, bununla yasa koyucu, şoför veya sürücülerin gerek umumî hükümlere ve gerekse bu kanunun 58, 59 uncu maddelerine göre verilecek cezalardan başka 26 ncı maddenin G bendinde yazılı olan T. C. K. nunu maddelerinden biri veya diğer cürümlerden mahkûmiyet halinde, meslek ve san'atın icrası sırasında olsun olmasın bir tedbir mahiyetinde ehliyetnamenin daimi veya geçici olarak geri alınmasını olurlu görmüş ve aksine olan düşünce ise değiştirmedeki sarahata ve amacına tamamen aykırı bulunmuş olmasına göre sanığın varid bulunmayan temyiz itirazlarının ve tebliğname mütalaâsının reddile tatbikatında kanuna uygun olan hükmün tasdikına, 1200 kuruş maktu ve 1800 kuruş nisbî temyiz harcının sanıktan alınmasına, depo parasının irat kaydına 17/4/1964 tarihinde ittifakla karar verildi.

SİLÂH ÇEKME — KAVGADA KORKUTMAK MAKSADI : Suçta kullanılan ve korku verecek vasıftaki tabancanın, sebeb olduğu korku bakımından silâh olarak kabulü gerekir.

(TCK m. 466/1)
(Yargıtay 2. Ceza Dairesi 9/9/1964 gün, E. 5510, K. 5957)

Kavgada korkutmak maksadiyle silâh çekmekten sanık Recai Çoşkun hakkında 3005 sayılı kanuna göre yapılan duruşma sonunda : Beraetine dair Adana 2. Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 11/6/1964 tarihli hükmün yargıtayca incelenmesi O yer C. Savcısı tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığının 11/7/1964 tarihli tebliğna-

mesile daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü :

1 — Sanığın yolcu alma yüzünden kavga ettiği müştekyie otobüsün tertipte gözünden alarak çektiği tabancanın (Alman malı D. R. P. perastan marka 962 numaralı her hangi bir kimseyi korkutmak maksadile yapılmış aynı zamanda beş kapsul sıkan bir tabanca) olduğu hazırlık soruşturmasında yapılan tesbitten anlaşılmış gerek mağdur ve gerekse tanıklar bu tabancanın sanık tarafından çekilmesile korkduklarını ve hatta mağdurun kaçarak bir otomobilin arkasına saklandığını ve karakolda ancak tabancanın ateşli bir silâh olmadığını anladıklarını bildirmiş olmalarına göre suçda kullanılan bu vasıftaki tabacanın sebep olduğu korku bakımından o anda silâh olarak kabulünün sorumlu bulunduğu gözetilmeden (ceza genel kurulu 25/5/1964 tarih ve 237/24 sayılı kararı) duruşmada dinlenen bilirkişinin soruşturma seyir ve neticelerine ve evvelki rapora uymayan muallel beyanına dayanılarak yazılı şekilde beraat kararı verilmesi,

Yolsuz, C. Savcılığının temyiz itirazları ve tebliğname mütalâası varid bulunduğundan hükmün bu sebepten bozulmasına 9/9/1954 tarihinde ittifakla karar verildi.

ACELE İTİRAZ : Acele itirazı mahallî mahkeme ait olduğu mercie tevdi eder. (CMUK m. 122)
(Yargıtay 2. Ceza Dairesi 25/9/1964 gün, E. 6137, K. 6387)

Sarhoşluktan sanık Avni Okur hakkında 3005 sayılı kanuna göre yapılan duruşma sonunda : T. Ceza Kanununun 571, 81/2. maddeleri gereğince takdiren, teşdiden ve neticeten 1 ay 10 gün süre ile hafif hapsine, nezarette ve tutuk kaldığı günlerin cezasından sayılmasına, kefaletle tahliye edildiği halde mazeretsiz duruşmalara gelmediğinden 200 lira kefalet parasının maliyeye irat kaydına, 250 kuruş harçla 10 lira mahkeme masrafının alınmasına dair Bandırma Sulh Ceza Mahkemesinden verilen 27/7/1964 tarihli hükmün yargıtayca incelenmesi sanık tarafından süresinde istida edilerek dâva evrakı C. Başsavcılığının 14/9/1964 tarihli tebliğnamesile daireye gönderilmekle okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı düşünüldü :

Yapılan duruşmaya ve toplanan delillere göre temyiz itirazları yerinde olmadığından reddiyle hükmün tebliğname veçhile Tasdikına, 500 kuruş temyiz harcının mahkûmdan alınmasına, lüzum olmadan yatırılan depo parasının geriveirlmesine ve kefalet parasının irat kaydına dair ka-

rar aleyhine usulün 122. maddesi gereğince ancak acele itiraz yoluna baş vurulması iktiza etmekle beraber bu cihet hükme müessir ve dâvanın esasile ilgili bulunmadığından başka, sözü geçen madde hükmünce de merciinin soruşturma yapması gerekdiğinden bu yöne matuf temyiz itirazının acele itiraz mahiyetinde telâkkisile mahalli mahkemesince ait olduğu mercie tevdi edlimesine 25/9/1964 tarihinde ittifakla karar verildi.

—o—

Bakanlığın yeni bir yayını :

Oser - Schönenberger

(Çeviren : Prof. Dr. İsmet Sungurbey)
İSVİÇRE BORÇLAR KANUNU ŞERHİ

Eski Kefillik, Yeni Kefillik, Kumar, Bahis, Sağlığınca Gelir,

Sağlığınca Bakma Sözleşmeleri.

(İsviçre BK. 492/529 — Türk BK. 483/519)

Fiyatı 15 lira

KRONİK

HUKUKÇULARI YAKINDAN İLGİLENDİREN İKİ MÜHİM KİTAP

1 — 1937 yılından 1954 yılına kadar Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesince ittihaz olunup Danıştay kararları dergilerinde yayınlanan kararlar ile bu tarihlerde verilmiş ve fakat dergilerde yayınlanmamış olan kararlardan mühim olanları Danıştay İkinci Daire Eski Başkanı A. Şeref Hocaoğlu tarafından toplanmış ve bunlar özetlenerek alfabetik ve konuya göre tertip ve tasnif olunup 1955 yılında «Devlet Şurası ve Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Hülâsaları» adlı bir kitap halinde neşredilmişti. (x).

Bu kere 1954 - 1963 yılları arasında bu mercilerden çıkan ve benzeri işlerde emsal teşkil eden kararlardan, keza dergilerde yayınlanmış olanların tamamı, yayınlanmamış olanlardan önemlileri yine Mumaileyh ve arkadaşları tarafından toplanarak ayni şekilde tertip ve tasnif edilip ikinci bir kitap halinde «Danıştay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Karar Hulâsaları» adı ile Hukuk müntesiplerinin, resmî dairelerin ve İdarî Kaza ile ilgili olanların istifadelerine arzedilmiş bulunmaktadır.

Gerek evvelce ve gerekse bu defa tab'edilmiş olan kitaplar alfabetik ve konuya göre tanzim edilmiş olmalarına rağmen herhangi bir kararın daha kolaylıkla bulunmasını sağlamak bakımından bu ikinci kitabın sonuna birinci ve ikinci kitaba ait hem konuya hem de kanun maddelerine göre birer arama cetveli eklenmiştir. Bu sayede birkaç terimle ifade edilen bir mevzuun alfabetik arama cetveli ile çok kısa zamanda bulunması mümkün olduğu gibi herhangi kanunun bir maddesine göre Danıştayca verilmiş bir karar mevcut olduğu takdirde bunun da aynı kolaylıkla bulunması mümkün olmaktadır.

İdarî tasarruflarda ve malî tekliflerin uygulanmasında, bu hususlara dair olan mevzuatın lâfzına ve ruhuna sadakat bakımından uygulayıcı mevkiinde olan idarelerce bilinmesine lüzum ve zaruret bulunan ve Hukukun en mühim kaynaklarından birini teşkil eden kazaî ictihatları - Danıştay kararlarını - toplu halde içine alan ve binden fazla sahifeyi muhtevi bulunan bu kitabın ciltsizi (55), ciltlisi(65) liradır. Taşradan posta ile vuku bulacak taleplerde ayrıca ödemeli posta masraf ve ücreti de alıcıya aittir.

YENİ HUKUK YAYINLARI

Rıdvan Bülent ERCİYEŞ

Akdoğan, Kâzım — Fahrettin Kıyak — A. Niyazi Gencer — Cebbar Şenel — Sadık Perinçek : Ceza Hükümleri Taşıyan Hususî Kanun ve Nizamnameler (Tam Metinli, Gerekçeli, İçtihatlı, İzahlı). Cilt : II. Ankara 1964, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti. IX, 916 S.

Biner sayfalık 5 ciltte tamamlanacak olan eseri tanıtarak 1 inci cildinin yayınlandığını 1964 yılı 2 sayılı Adalet Dergisinde haber verdiğimiz (Ceza Hükümlerini Taşıyan Hususî Kanun ve Nizamnameler) adlı külliyatın 2 nci cildi de yayınlanmıştır. Birinci ciltte tamamlanmayan adlî mevzuatla birlikte askerî ve idarî mevzuat bu ikinci ciltte yer almıştır. Bu ciltteki kanun ve nizamname maddelerinin altına, birinci ciltte olduğu gibi, ilgili Anayasa Mahkemesi Kararları, Yargıtay, Askerî Yargıtay ve Danıştay İçtihadı Birleştirme, Genel Kurul, ve özel daireler ile Uyuşmazlık Mahkemesinin en yeni kararları, T. B. M. M. tefsirleri, yönetmelikler, tamim ve mütalaalar konulmuştur. Kanun ve nizamnamelerin ve maddelerinin birbiriyle irtibatı gösterilerek kanunların gerekçeleri verilmiş ve açıklamalar yapılmıştır. İkinci cildin fiyatı 60 liradır. 5 ciltlik eserin fiyatı 300 lira olup 30 lira taksitle temini de mümkündür. Ödemeli olarak temin edilebilir. Müracaat adresi : (Posta Kutusu 383 — Ankara) dır.

Esener, Prof. Dr. Turhan : İş Hukuku yönünden Toplu İş Sözleşmesi. İstanbul 1964, Fakülteler Matbaası. XIII, 112 S.

(Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 45, Konferanslar Serisi No: 11)

275 sayılı kanunda öngörülen Toplu İş Sözleşmesinin tamamiyle hukukî yönden incelendiği eserin hazırlanmasında Yargıtay ve Yüksek Hakem Kurulu kararlarından faydalanılmış, yabancı hukuklarla mukayeseler yapılmıştır. Eserin bölümlerinde toplu iş sözleşmesi ehliyeti, toplu iş sözleşmesinin muhteviyatı, hüküm ve neticeleri, uygulama alanı incelenmiştir. Baş tarafında sistematik fihrist ve bibliyografya bulunan eserin fiyatı 25 liradır.

Meray, Seha L.: Uzay ve Milletlerarası Hukuk (Uzay Hukukunda ilk adımlar). Ankara 1964, Ankara Üniversitesi Basımevi. XVI, 365 S. «Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 181 - 166.

Teknik bir gelişme sonucu uyduların yörüngeye yerleştirilmesiyle başlayan uzuy çağının ortaya koyduğu milletlerarası sorunları hukuk yönünden inceleyen ve Türk hukuk literatüründe bu konuda ilk olan eserin birinci bölümü (Uzay Milletlerarası yeni ortam) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde uzay çağına giriş, uzuy çalışmalarının çevresi, uzuy çalışmalarının uygulanma alanları incelenmiştir. İkinci bölümde uzay çalışmaları ve hukuk (hukukun geride kalışı, doktrine toplu bakış, hükümetlerinin davranışına toplu bakış, uzuy hukukunun geliştirilmesinde tutum); üçüncü bölümde uzayın hukukî statüsü (Hava - Uzayında egemenlik, Hava - Uzayındaki egemenliğin uzayı da kapsayıp kapsamadığı, Hava - Uzayı ile uzay arasında sınır münasebeti, uzayın genel hukukî rejimi, uzuy doğal cisimlerinin hukukî statüsü); dördüncü bölümde uzayın barışçı maksatlarla kullanılması meselesi («barışçı maksat» deyiminin yorumu, gözetleme uyduları meselesi, silahsızlanma ve silahların denetimi meselesi); beşinci bölümde uzayda bazı faaliyetlerin düzenlenmesi meselesi (Kurtarma yardım ve geri verme, uzay araçlarının kazalarından doğacak sorum meselesi, uzay aracının tabiiyeti meselesi, özel teşebbüs ve uzay faaliyetleri, uzayla ilgili telekomünikasyon düzenlenmesi, uzayda zararlı faaliyetlerin önlenmesi, meteoroloji alanında, Avrupada uzay çalışmaları ve teşkilâtları) inceleme konusu yapılmış; kutarma yardım ve geri verme konusuyla sorum konusunda 1964 tasarılarına yer verilmiştir. Sonunda bibliyografya ile alfabetik endeks bulunan eserin fiyatı 30 liradır.

Olgaç, Senai — Mustafa R. Karahasan: Gayrimenkullerin akid esasına dayanan iktisap ve tescilleri. Emsal içtihatlar eki. İstanbul 1964, Bereket Matbaası. 8, 140 S.

«Nazarî ve Tatbikî Hukukî Eserler Serisi» nin 3 üncü sayısı olan ve Senai Olgaç ile Mustafa R. Karahasan tarafından hazırlanan (Gayrimenkullerin akid esasına dayanan iktisap ve tescilleri) adlı kitap 1965 yılında İstanbulda yayınlanmıştır. Aynı yazarlar 8 sene içinde akid, gayrimenkul ihalesi, ölünceye kadar bakma akdi, şuf'a hakkı, gayrimenkul satışı, mütemmim cüz ve teferruat, ehliyet, hata, hile, zapta karşı tekeffül, ayba karşı tekeffül, gayrimenkullerin haricen satışı, satış vaadi,

trampa, bağışlama, vefa hakkı, konularına ilişkin olarak çıkan Yargıtay içtihadı birleştirme, hukuk genel kurulu ve özel daire kararlarını gözden geçirmek suretiyle ilk kitaplarına ait (Emsal içtihatları Eki) ni de yayınlamışlardır. Fiyatı 10 liradır.

Tezmen, Naim — Tahsin Atakan : Tatbikatta Orman Kanunu. İstanbul 1964, Ercan Matbaası. 184 S.

6831 sayılı Orman Kanununun yürürlükteki metni ile ilgili en yeni Yargıtay Kararlarının, Danıştay Kararlarını, Orman Genel Müdürlüğü tamimlerini ihtiva eden küçük boy kitap orman dâvaları konusunda tatbikatçılar için faydalıdır. Fiyatı 10 liradır. (İlmî ve Meslekî Kitaplar Yayınevi — Ankara Caddesi No: 80 — İstanbul) adresinden temin edilebilir.

Yaşatan, Dr. Şemsettin : Kaman Camiinde Konferans. İzmir 1961, Karınca Matbaacılık Kollektif Şti. 143 S.

Prof. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun bir önsözü ile takdim olunan eserde Dr. Şemsettin Yaşatan Ulusu demokrasiye götüren yolda eğitimin etkisini belirtmiştir. Kaman camiinde konferans, hakikî münevver kimdir, halk eğitiminin mânası ve önemi, ümmilikle savış, halkı nasıl yetiştirmeliyiz, üfürükçüler, Türkiyede okuma yazma bilmeyen kalmamalıdır, köy eğitimi, içkinin sosyal ve tıbbî zararları, hırsızlık vakaları karşısında sosyal ve psikolojik düşünceler, yalancılık ve yalancılar gibi daha bir çok halk eğitimi üzerinde yazarın yazılarını bir araya toplayan eser cezaevlerindeki hükümlülerin moral ve fikrî inkışaflarında faydalanılacak bir eserdir. Fiyatı 5 liradır. (Birinci Beyler Sokak No: 25 — İzmir) adresinden temin edilebilir.

Türk Kanunu Medenisi ve Borçlar Kanunu. Ankara 1964. Kardeş Matbaası, 410 S. «Kürsü Yayınları No: 1»

Ana kanunlarımızdan Medenî kanun ile Borçlar Kanununun yürürlükte bulunan en son metinlerini ihtiva eden cep kitabı boyundaki bu kitap Aytemiz Kitabevi (Cebeci Caddesi No: 45/2) tarafından yayınlanmıştır. Fiyatı ciltsiz 12 lira 50 kuruş, ciltlisi 15 liradır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Ankara 1964, Kardeş Matbaası. 61 S. «Kürsü Yayınları No: 2»

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tam metnini ihtiva eden bu yayın cep yitabı boyundadır. Fiyatı 150 kuruş olan kitap (Aytemiz Kitabevi, Cebeci Caddesi No: 45/2 — Ankara adresinden temin edilebilir.

Ankara Barosu Dergisi. Yıl : 1964, Sayı : 5

Ankara Barosunun iki ayda bir yayınladığı derginin bu sayısında Prof. Faruk Erem'in (İçtihadı Birleştirme Kararlarının makable şümulü), Vasfi Şensözen'in (Adliyede reform), Oktay Çubukgil'in (6570 sayılı kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin iptalinden sonra mal sahibinin akdin hitamında kirayı arttırabileceğine mütedair Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 30/6/1964 tarihli kararı) başlıklı yazılariyle Yargıtay Hukuk ve Ceza Genel kararları, Danıştay, Uyuşmazlık Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi kararları kronikler, damga resmi kanun ve bu kanuna ait genel tebliğinin metni bulunmaktadır.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. Cilt : XIX, Mart 1964, No: 1.

Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından 3 ayda bir yayınlanan derginin bu sayısında iktisat ve maliye konulu yazılardan sonra Bahri Savcı (Memur yayınının siyasiliği), Sefa Maray (Türk Anayasa sisteminde andlaşmaların görüşülmesi), Cemal Mıhçıoğlu (The Civil Service in Turkey) ve Cem Sarı'nın (Birleşmiş Milletler üyelerinin bünyelerinde meydana genel değişikliklerin üyelik statüsü bakımından etkileri) başlıklarını taşıyan incelemeleri, amme idaresiyle ilgili diğer yazılar, kronikler, aktüel olaylara ilişkin yazılar yer almaktadır. Fiaytı 15 liradır.

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

Zürih Şerhi Serisi	*Fiyatı*
Egger: (Çev: V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku, 1947. Cilt: 1, Mad: 1-51	3.00
Egger: (Çev: V. Çernis) Giriş ve Kişinin Hukuku, 1948. Cilt: 2, Mad: 52-89	3.00
Egger: (Çev: T. Çağa) Aile Hukuku, 1949. Mad: 241-345	3.00
Egger: (Çev: V. Çernis) Vesayet, 1952. Cilt: 1, Mad: 346-381	3.00
Egger: (Çev: V. Çernis) Vesayet, 1955. Cilt: 2, Mad: 382-438	3.00
Oser-Schönenberger: (Çev: Prof. Dr. İ. Sungurbey) Borçlar Kanunu Şerhi, 1964. Mad: 492-529	15.00

Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı: 1930-1947	6.00
» » » » » 1954	75
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » » » 1957	1.00
» » » Ceza Kısmı: 1948	25
» » » » » 1950	50
» » » » » 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası Hukuku İlgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları, 1951	1.00
Yargıtay Kararları. Ceza Kısmı: 1941-1942	3.00
» » » » 1944	3.00
» » » » 1946	2.50
» » » » 1948	3.00
» » » » 1949	
» » » » 1950	2.00
» » » » 1951	3.00
» » » » 1952	3.00
» » » » 1953	3.00
» » » » 1954	2.50
» » » » 1955	2.50
» » » » 1957	2.50
» » » » 1959	1.00
Yargıtay Kararları. Hukuk Kısmı: 1941-1942	3.00
» » » » 1944	3.00
» » » » 1945	3.00
» » » » 1946	2.50
» » » » 1948	3.00
» » » » 1949	3.00
» » » » 1951	3.00
» » » » 1952	3.00
» » » » 1953	3.00
» » » » 1954	3.00
» » » » 1955	3.00
» » » » 1959	4.00

Diğer Yayınlar

İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1944	75
» » » » 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Schwarz: (Çev: R. Taşkın) Alman Ceza Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 1939	1.75
Wieland: (Çev: İ. H. Karafakih) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949. Cilt: 2	7.50
Wahl: (Çev: K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî. 1948	3.00
Vidal - Magnol: (Çev: Ş. Devrin) Ceza Hukuku. Cilt: 1. 1949	4.00
Le Fur: (Çev: Ş. Devrin) Devletler Umumî Hukuku. 1942	3.00
Daguin: (Çev: B. Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan hâşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951	3.00
Dr. Recai Seçkin: 1961 - 1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Dr. Recai Seçkin: 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söyleyi	50
Bustamente Sirven: Hukuku Hususiyei Düvel Kanunu Projesi. 1930	50
Karl Strupp: Avrupa ve Amerika Umumî Hukuku Düvel Mebdeleri, 1929	2.00
Vehbi Yemebaş: Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Crüme İştirak. 1952	1.50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Kılavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından). 1964	2.50

Adalet Dergisi

1935 yılı	(1 - 11. sayılar kalmamıştır)	Sayısı:	30
1936 »	(13 - 18, 20, 22, 23. sayılar kalmamıştır)	»	30
1937 »	(1 - 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938 »		»	30
1939 »	(10, 11. sayılar kalmamıştır)	»	30
1940 »		»	30
1941 »		»	30
1942 »		»	30
1943 »		»	30
1944 »	(1, 2, 8. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945 »		»	30
1946 »		»	30
1947 »		»	30
1948 »		»	1.00
1949 »		»	1.00
1950 »		»	1.00
1951 »		»	1.00
1952 »		»	1.00
1953 »		»	1.00
1954 »		»	1.00
1955 »		»	1.00
1956 »		»	1.50
1957 »		»	1.50
1958 »		»	1.50
1959 »	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960 »	(2 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961 »		»	2.50
1962 »	(9 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963 »	(1, 2, 5 - 10. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964 »		»	2.50

Ankara Yeni Cezaevi Basımevi

ADALET DERGİSİNE GÖNDERİLECEK YAZILAR

Adalet Dergisinde yayınlanan telif veya tercüme yazıların bir sayfasına 15 lira ödenir.

Sayın yazar ve mütercimlerin Adalet Dergisinde yayınlanmasını istedikleri yazılarını bir mektupla Bakanlığımız Yayın Müdürlüğüne göndermeleri gerekir.

Gönderilecek yazıların kâğıdın bir yüzüne makine ile seyrek satırlarla, yeni terimlerle yazılması ve yazının baş tarafında bir plân ile umumî bibliyografya notlarının bulunması lâzımdır.

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmıyacağı sahiplerine bildirilmez ve yazılar geri verilmez.

Yazılarda belirtilen düşünceler yazı sahiplerine aittir.

ABONE VE SATINALMA

Adalet Dergisinin bir sayısı 2,50 lira, yıllık abonesi 30 liradır.

Dergiye abone olmak ve Bakanlığımızın diğer yayınlarından satın almak isteyenler, yayın bedellerini bulundukları yer maliyesine yatırabilecekleri gibi, doğrudan doğruya Bakanlık Yayın Müdürlüğüne yatırmak veya posta ile göndermek suretiyle de temin edebilirler. Para posta ile gönderildiği takdirde, makbuz pulu için ayrıca 6 kuruş ilâvesi gerekir. İstenilen dergi ve kitaplar, posta ücreti aranmaksızın bildirilen adrese postalanır.

Satışta bulunan yayınlarımız derginin arka kapak içyüzünde fiyatlariyle gösterilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevlerinde de Bakanlığımız yayınları satışa arzedilmiştir.